

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 23a
Telefon 67-39
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

... a mi smo na ceste ...
Drago Gervais

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

BOŽIĆ

POSMIJESI BADNJE NOĆI

S radosnom dušom i cvijetom u srcu,
a pjesmom na usni
i harfom u ruci
za zvijezdama hrlimo hrupnim
koje sad sjaju i treple nad vijencem
i lancem planina u pepelu snijega.

Mi hrlimo puni radosnih misli kroz mrak
ove noći,

jer znamo da ćemo poći
preko onog nad selom našim brjega
i mjesto zublji, plava pune oči nam svijetle,
dok korake plahe prati nam nada
i s ljubavlju punog srca slušamo prve
pijetele.

Vodi nas posmjeh blagog Krista,
vuče nas umorno i gladno
ljubav i dorovi mira zvuče
novorođenog na slatkič Djeteta.

Za zvijezdom idemo tvojom, Djelešće,
tvojom,
za posmijehom hrlimo, Jagnješće, tvojim.
Oho! kralja nam daj,
mira nam daj,
mira nebeskih visina
i čara u srcu
sniježnih zemaljskih nizina!

TON SMERDEL.

*

Ima nas svuda. Ovdje najviše. U svima gradovima, u manjim selima i u svima krajevima. Većina ima svoje domove, iako ne svoje kuće. I dječicu su izradili, i prilagodili su se okolini, ali ova-ko o Božiću, kada se u ljudima intenzivno bude uspomene iz djetinjstva, osjeća svako u sebi težinu ovih Božića daleko od rodnog kraja.

I ti Božići su pomiješani nekom gorčinom.

*

A i oni koji lutaju po svim cestama i putovima. Oni koji gaze panonsko blato pješakeći od Beograda do Zagreba i Ljubljane. Bez krova, bez cipela i bez kaputa. Pješakeći tako od skloništa do skloništa socijalnih ofsjeaka, ti naši bosnjaci i beskućnici u doslovnom smislu riječi, putuju otrcani kao savjest — nama i drugima. I sastaju se s raznih strana u tim skloništim, i drhću, i pričaju. Istresaju tako jedan pred drugoga svoje doživljaje, lutanja. Sastaju se tu oni koji su propješačili Španiju od Barcelone do Bilbaoa, od Bilbaoa preko Madrida do Valencije i Alicante — ne sada već prije Frankove pobune — sastaju se s onima iz francuskih i belgijskih rudnika i s onima koji su došli iz bosanskih šuma. I svi oni zajedno tvore jedan i bijednu zajednicu, zajednicu beskućnika, bosnjaka i lutalica.

Njihovi Božići su sama gorčina.

*

A oni treći — oni koji se tuku na raznim stranama svijeta. Oni iz Adis-Abebe, Tobruka, Mogadiša. Oni s Guadarama, Teruela, Guadalajare. S jedne i s druge strane fronta. Djeca onih od četrdeset i sedme koji su bili naigori vojnici Austrougarske i koji su puške nosili kao štapove, oni se tuku s crnima i žutima.

Posljedica devedeststoosamnaeste.

Oni nemaju Božića!

Fran Trautak

(Narodna galerija u Ljubljani)

Vojne, kuge, lakote,
reši nas o.....

DRAGO GERVAIS:

STARI ZAKON

A ča nan koristi plakat,
tr znamo stari zakon,
da je nad kmeton paron.
To su nas vadili čaća,
to nas je vadila mat,
a va nedejni dan
i gospodin plovani:

»Trpi, muči i breme nosi,
za drugoga delaj, svoje prosi.

Blaženi strpjeni, mađar nin je teško,
zač in pripada krajestvo nebesko.
Ke lepe besedi ...

I sve su na meste,
a mi smo na ceste ...

Avtarkistom duha

Kako naj čovek u svet pogleda
s pridom,
ko ste obdali ga s kitajskim zidom?
Samo politički zdaj mu u zvočnik trobi:
in skozi robo krmi ga z otcibi.

Igo Gruden

A oni razasuti po pampama južno-američkim, prašumama kanadskim, prerijama američkog sjevera. Radnici po plantažama, gonjici patagonskih krda stoke i kopači u rudnicima američkim, belgijskim, francuskim.

I svi oni broje Božića i svi čekaju.

A o Božiću, svi su onaj u duhu skupa, jer uspomene iz djetinjstva, pucnjava s drvenih ponočki i naše staro »U sef vrima godiša« sjeđinjuje nas u duhu. Barem o Božiću!

I tako, eto, dočekali smo i dvadeseti Božić. I svakog Božića ponavljamo te uspomene, lamentacije. Kao ono o Velikom Petku.

Do kada ćemo tako tužiti i evocirati uspomene? Hoćemo li ikada prestati s tužaljka ...

I hoćemo li nekog dana zagledati stvarnost — crnu i grubu stvarnost našu i opću — i uhvatiti se u koštac s tom stvarnošću, i početi da se borimo. Zajednički, rame uz rame.

Da svi mi jednom budemo skupa. Oni sa svojim domovima, oni s cesta i oni iz raznih streljačkih jaraka; oni iz kazamata i oni ostali razasuti na sve četiri strane svijeta. Da osjetimo da nas nešto veže, da smo jedan te isti ogranač. I da se tako zajedno borimo — zapravo: započemo istinski borili.

Mi smo se i do sada borili, ali nekako rasparčano, svak za sebe i nekako kao da smo na raznim, odijeljenim frontama. Onako nekako kao prvih dana građanskih ratova kada svaki pojedinac, ili svaka mala grupica, misle da su oni centar fronta i da oni sami mogu da odluče o ishodu borbe. Borili smo se bez obzira na događaje oko nas, bez obzira na oružje neprijateljevo i ue osvrćući se za prijatelje. I tako smo ostajali na frontu s drvenim topovima, dok je neprijatelj ratovao s tankovima i bombarderima.

I tako smo se podijeljeni i rasparčani, izolirani. A velik broj boraca zahvatila je panika i dezertirali su. Mnogo je tih dezertera. I mladih i starih.

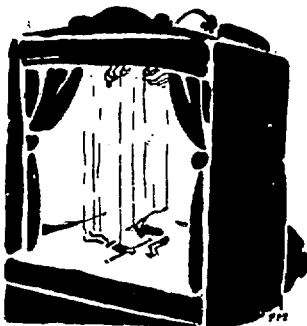
Ali sada — o Božiću — vraćaju se i dezerteri u duhu na stare, napuštene položaje, pa je sada, u tom božićnjem raspoloženju, najlakše privući te stare borce u zajedničke redove.

Ali ne sami — jer nas je malo i slabi smo, pa makar bili udruženi. Da potražimo prijatelje i nove drugove koji će svoju stvar da prilože našoj stvari i da tako u masovnom pokretu krenemo k boljoj budućnosti.

Prema ljepšim i svijetlijim Božićima.

JOŠKO ŽIBERNA, Ljubljana

VSAKDANJE MISLI

gleži, Francozi in drugi. Ta država, ki so ji dali ime Egipt, je mejila na več drugih držav in kolonij, kjer so pobirali banane in drugo ljudje, ki niso pripadali morda Angležem in Francozom a nekakšne so šile tudi puste in nerodovine. Te so, zlasti ena, divje gledale na državo Egipt. Bile so si torej med seboj sovražne. Ko so pa dali teli, eni od teh sosed, nekaj banan in drugega, pa je med njima nastalo prijateljsko razporežje. V tej, prej sovražni gospodarici puste kolonije, je vladal Cipek bi mu rekel — marsal. On je sklenil z Egiptom zvezo prijateljstva na veke, ker je dobil nekaj banan in drugega. Na ornamentem papirju bo mogoče se čitati tale zgodovinski vir, kot mu danes pravimo: Državi ki sta si sosed, sta lahko med seboj prijateljskem ali sovražnem razpoloženju, ali pa sta indiferentno razpoloženi ena proti drugi. Z vami smo bili mi do sedaj sovražni. Toda zakaj bi si bili sovražni? Vi imate banane in drugo, mi pa smo bolj prosvitljeni. In vi rabiite, kar imamo mi, mi pa vaše banane in drugo. Zato je naš marsal odedil, da homo od danes naprej z vami prijatelji. Torej mi smo prijatelji in vi ste naši prijatelji. Saj je prav tako. Živijo! Hei! Vive! — To bo čital. Mi tudi to čitamo, oz. smo čitali, pa se nismo čudili. Čemu? Saj je vse tako lepo speljano, samo ob sebi razumljivo, da se ni čuditi ne treba. Človek se čudi ob bolj čudnih stvareh. Zgodovinar čež tolko leto, ko nobenega od nas ne bo več, pa se bo gotovo čudil... *

Zgodovino pišejo navadno za sto in več let nazaj. Ima to tudi svoj pomen in namen. Zlasti pače tako z ljudi breme očitkov se življenj povračitelj in tvorcev zgodovinskih dejanj in pot do objektivnosti je tudi lažja. Tudi je tako lažje izluščiti iz vsega balasta dnevnih dogodkov, osnovno črto razvoja, ki se vleče skozi vsa tisočletja. Je navidez jo preklinjajo razne reakcionarne, nazadnjaške sile in je za kratok čas, dokler končno tudi teh sila razvoja ne podere in se ne prevzame preko ovir, da se po zapetnem razvoju kmalu znajde spet pred novimi se težjimi in višjimi naspiti.

Človeštvo je podiralo ovire in si skušalo pot k boljšemu življenju. Skušalo... Od najnižjega položaja človeka — sužnja, ki se ne lečil od navadne stvari in vprežne živine in s katerim se je ravnalo kod s drugo navadno stvarjo, se ga lahko ubilo kot psa, prodalo kot žival — in takih je štel samo Kim pred dvatisočletni okoli 900.000... se je človeč-suženi dvignil in postal svobodnen. Dvignil se je, dobil vsaj pravico, da se ga ni smelo kar tako ubiti, a le kratko in že je prišel v novo suženstvo. Postal je hlapec grofa, opata, barona... Kar je pričelati je moral odražati gospodarca in je najslabši del je ostal njemu. In se je rešil tudi tega... Padel je v drugo, tretje in dalje. Se dvigal. Za hip. Prepričan, da ima, ko je stiri eno oviro, vse, da bo sedaj lahko miren.

Toda, kakor tista kača, ki si odseče eno glavo in ji zraste sedem novih, ki se bolj sikajo, je s človeštvom. Prišli so stari, uklenjeni spet ljudi in z njih so se delali spet na rokam istih, ki so se rešili hlapčevstva, za iste, ki so bili vrzenci v gradov. Ti so si zgradili vile, palače in srkali življenjski sok iz tisočev, ki so trpeli po barakah in kanalih... To je danes. In se več. A dovolj govori o tem življenje samo okrog nas. Kaj bi to se opisovali?

Pa bo kdo čez toliko in toliko let, ko nobenega od nas ne bo več, pisal zgodovino o teh časih. Gotovo bo to, da bo pisal. O vojni, ki je požrla deset milijonov ljudi, o revolucijah ki so se vrstile brez daha ena za drugo, o ljudeh, ki so, tudi brez groza, trpeli lakoto in o onih posameznikih, ki so sedeli na milijardah bogastva, da niso vedeli kam z njim in je zmanjkovalo za njih dobrot na tem svetu. Bili so to novi kralji, kralji železa, kralji petroleja, kralji premoga, ne več kralji Nemčije, Avstrije, Španije... O vsem tem bodo pisali. Pa se bodo tudi vprašali za vzroke vsega tega. Zakaj deset milijonov grobov radi granat? Zakaj revolucija za revolucijo? Zakaj milijoni in milijoni brez sreče nad gora, brez kruha? Zato, ker... Vzrok vsega tega, kar nas teži in ki morda še milijonov danes ni jasen, bo ležal njim na dlani in brez skrbi zase ga bodo lahko povedali ljudem. Gotovo bodo uživali plovce današnje grozovite borbe človeka s človekom, naroda z narodom in starega sveta z novim. Vse to, kar se dogaja danes, bo njim namreč je zgodovina in o tem bodo le pisali.

Našel se bo med njimi eden, ki bo šel globlje in se ne bo zadovoljil le s t. grobo ugotovitvijo, le s temi občajnimi zgodovinskimi dejstvi. Hotel bo spoznati življenje tako kot je bilo tedaj, to je danes, ko mi živimo. Brskat bo po virih in odprli strani o dnevnih poročilih, ki smo jih čitali pred letom, meseci in jih čitamo danes. Ali se bo čudil ali jih čitali strmel, ne vemo. Gotovo pa je, da ne bo šel čez vse s tako vsakdanjostjo in zavestjo, da ni, kar je čital, nič posebnega, kot delamo to danes mi.

Tam bo čital mogoče tudi tole: Nekje je obstajala neka država, ki so ji rekli kolonija in se je imenovala — rečno Egipt, ali Palestina, ali... Ljudje so imeli svojo vlado, voliti so svobodno in imeli svoje zastojnike in imeli so splošno, ker priče bečati svoboda in država. Tudi demokracirati so smetli. A banane in druge so jedli in pobirali le An-

Se bo bral. (Zakaj bi tudi mi ne bili bolj jasn?) Bral bo sledeči razgovor, oziroma samo odgovore na stavljenja vprašanja: »Naš cilj vojne proti Kitajski je v tem — da sodelujemo s Kitajskimi, dao zgaziramo njeno zemljo. Ne, ne, mi nimamo nobenih teritorialnih ambicij. Mi Kitajski samo pomagamo. Vsi naši cilji in vse naše nade so čisto in izključno gospodarskega značaja. Mi nismo napadali. Mi se vojujemo na Kitajskem samo za to, da Kitajski pomagamo. Takega slučaja v zgodovini ni. To je čisto orientalska zamisel: Kitajska mora najprej prenehati s svojo protijaponsko prepogandno, a nato postati naš prijatelj. Vidite, pri nas razumemo stvari vse drugače. Jaz bi hotel slišati, kje je bila pri vas vojna, brez teritorialnih težajev. Pri nas, glejte, je tudi to. To ni imperialistična vojna, to je vojna po zamisli, ki je svojstvena našemu japonskomu duhu. Okoli Sanghaja je bilo izbruhnilo ali ranjenih okoli 250.000 Kitajceve. Toda če je te številke vzbujajo zgražanje v našem javnem mnenju, če delujejo preveč strašno, jih lahko izpustimo. Vi morate dobro razumeti moje razlage o zakoniti obrambi vojna je vojna. Mi se borimo, mi se moramo boriti do skrajne meje!«

Gotovo je, da bo ob tem prejel in zagal vir naših dni in morda še študirati logiko, kulturo, civilizacijo tega časa.

Ob koncu vsakega leta praznujemo praznik velikega pričakovanja nečesa novega, lepšega, svetlejšega. Vsaj tako smi včasih praznovali. Uspavani, ali pa smo se s' sami uspavali, smo hoteli vsaj le dni preživeti v nekem lepšem upanju. Vsaj en dan, dva dni, v letu. Tudi lučke so si nekateri prižigali na drvescu.

Letos? Pričakovanje je gotovo ostalo v človeku in tudi upanje v nekaj lepšega ne bi nikoli zamrlo. Toda? Zakaj moram danes jaz s svojo družino stradati? Zakaj otroci hirajo in umirajo od lakote? Zakaj sem nezgleda sina nel... v kraju, ki mu nevem imena? Zakaj, zakaj...? Ali, hočem danes preklinjati? Včasih nam je že ta misel v teh dneh zdela smrtni greh. Danes prihaja kletvica sama iz ust.

V novo leto stopamo. Ljudje si bodo tudi v teh dneh želeli vse dobro kod navadno. A te želje bodo pomešane z nečem grenkim, z neko skrito, a na obrazu jasno začrtano skrbjo.

Želimo Vam veselo novo leto.

KONTAKTI I VEZE

Tretiranje pitanja naše emigracije kao organizirane in reorganizirane skupine te problema kojima se aktivna emigracija posvećuje kao objekt mirovnihi utanačenja, a subjekt nacionalnih težnja rodnihi krajeva, ograničeno je skoro isključivo na samu emigraciju, njezine organizacije i štampu. I sam rad direktan ili prenesen izoliran je na nas same. Radi toga i nečta otokovog uspeha kakav bi po svojoj važnosti mogao imati. To se najbolje pokazalo baš prigodom razvoja političkih odnosa, unutrašnjih i vanjskih, ovih zadnjih dana, a gdje smo mi, naš živalj uopće, i le kako tangirani.

U odsudnim momentima, kad se dira u našu živu ranu, kad nastupa prilika da se naša rana može metnuti lijek, emigracija znade da upre prstom na ljekovnika. A kako i ne bi, kad i ona boluje od te rane. Neki njezini članovi više, drugi manje, jer čitjenke govore da našom misliju dominiraju silne, ali vitalne brije, a mi često, stalno, govorimo o emigraciji, našim krajevima, lišenijim vezama, dok naš uistinu zanimaju i zagrijavaju druge stvari.

Mi nemamo ni kulturne, a još manje materijalne moći da budemo sami, da budemo izdvojeni od celine. Sama naša oznaka emigranata je posljedica općeg u vezi sa cjelokupnošću. Ali i kao takovi moramo biti na svome mjestu. Naš problem upoređen sa velikim problemima unutrašnjim i vanjskim je sporedan, ali mora biti realan. Moramo u cjelini da zauzmemo svoj prirodan i normalan položaj, stati na svoje mjesto da ispunimo dužnost koje nam pripadaju. Kao fenomenu međunarodnog sporazumijevanja, kao učesnicu života okoline ne smijemo biti izolirani, jer inače dolazimo u opasnost da budemo ostaranjeni, eliminirani od stvarnog života i razvoja, da zasahnemo. Slabi sami po sebi postajemo inače kolektivnom dvojakom neznanom, u bespomoćnom, a naš se glas u kriku drugih ne čuje. Radi toga moramo tražiti kontakte i veze.

Želimo Vam veselo novo leto.

Nije rečeno da nismo imali dosada nikakve veze sa okolinom u kojoj živimo. Ali te naše veze bile su ograničene samo na jedan dio okoline, mjesto na cjelokupnost. Radi toga su na kraju krajeva samo djelomične veze postale s vremenom beskorisne, apsuradne, skoro opasne i neljpeve, obratno od primamljive perspektive identističkih planova.

Opetovanje se naglašavalo da je naš problem nacionalni problem svih Slovenaca, Hrvata i Srba, svih Jugoslova. Kontakti i veze emigracije moraju biti sa svima bez ikakvog graduiranja grupa i jednake, iste vrijednosti, identične važnosti. Kod traženja tih kontakata, kod

nalaženja veza stvoriti će se naš put prirodni i uglavljeniji, a načela naše emigracije će se pretformirati. Onda će naš pokret biti na mnogo solidnijoj bazi, a iznašati će naše težnje skupnosti, koje ima pravo da traži da izvršio interesa skupnosti uzmu u obzir zahtjeve skupnosti.

Pogrešno je mišljenje da se jedne veze imadu prekinuti da se uhvate druge, momentano povoljnije. Prirodne veze sa skupinama koje vode računa i imadu razumijevanja za naš problem imadu se sačuvati, ali moramo doći u kontakt i sa onim skupinama, koje su bile po strani radi svojih gorućih briga i možda baš radi naše ekskluzivnosti podržavanja veza sa drugim skupinama, njima oprečnim. Veze i kontakti dosadašnji, veze sa skupinama čiji će se glas uzavajati, kontakti sa onima sa kojima su dugo bili prekinuti, a svoju su ljubav za nas i naše krajeve realno dokazali već pred decenijama. Prodrijeti u sve te grupe da u smislu svojih programa krvine pripadnosti tradicije, nacionalne dužnosti i kulturnog zajedničkog života ne smatraju naš problem tuđim i nevažnim, dužnost je i naših organizacija i svih nas.

Svi kontakti u smislu krajnjeg cilja, razvedeni po obliku, moraju po vremenu da budu zajedno, da budu dakle aktivni u isto vrijeme. Niko nema pravo i nesmije da te kontakte i veze prekida, da ih omalovažuje ako nisu usmjereni njegovim putem, samo ako su upostavljeni dobromanijerno za naš krajnji cilj. Tada će i naša emigracija i naša pitanja biti postavljena na liniju našeg razvoja i tada će pokret imati živu snagu i postati produktivan, a mi sami faktor po svijesti, po volji i po slobodi skupnosti.

Skupnost će tada osjetiti da nema višeg i vedrijeg vrha do oživotvorenja nastojanja prigušenih želja naših ljudi, koji nisu u skupnoj zajednici, kojoj etnografski i kulturno pripajaju.

Nedavne političke događaje naša je emigracija osjetila kao prvi impuls potrebe i nevolje traženja općih kontakata i veza. Ali stalna upotreba ovdje ukazanih puteva, naše nužde i naš narod u kontaktu sa cijelim ovdvašnjim pučanstvom dostiće će do izgrađenog savjeststva našeg djelovanja u cilju vjike insukitivne i nesavijalne nužde, koja je i za nas najsvetlija dužnost, jer je ona nosilac samozataje naše braće u ime nacionalnog samopoznavanja. Tada će biti lakše i onima koji ne smiju pjevati »U sebi vrijeme gođišta, jer će misli onih koji božuju za pjesmom »Narodi nam se Kralj nebesski biti i u svečanim zgodama uz njih a tako i u svakoj potrebi i nevolji!

ANTE IVEŠA — ZAGREB

ESEJ O NAMA

MISLI OMLADINCA EMIGRANTA.

Što smo mi? Omladini, emigranti. Polako se to već može razabrati iz našega rada. Omladinski pokret emigranta se realitativno. Nacionalni momentan u problemu J. Krajine dobio je na rješenje goruče socijalno i političko pitanje. Prile je nacionalno pitanje donimalo. Da danas se je ono kopilo sa socijalnim, političkim, troci edustrieni problem J. Krajine. Pitanje demokracije; ekonomske, političke i kulturne. Nostici rješavanja našega problema u prvotnoj formi doživjeti su osudnu promjenu u razvoju prilika. Postavljem pred nove zadatke i nove činjenice, jedni su zasušiti, povukli se; drugi shvatili nove prilike i stupili u suradnju na nov posao, novom snagom i novim metodama.

Paznici običajno otkrivaju, okupljuju se i stvaraju jedinstvena frontare. Na drugoj strani: putujući reagiraju jedinstveno, organiziraju se u obrani civiliziranja i civilizacije. U samom radu primjećuju se etape izmedju oćih su kratka stanke. Za njih se naš omladinci uspostavili brojno sastaju i diskutiraju. Čuju se bojazan: ne pretstavljaju li stanika u radi iskonulosti i početak ponovnom padu na lakcu sa koje se je pošlo. Volju naših omladnaca za životom i borbeno moramo podržavati i pomoći. Što ostrije je budni mudrosobne, dobrovoljne kritike, to čeno biti sigurniji u svoju snagu i uspjeh. Ne čeno da se nedostaci pokrivanja povalana pa da u odlučnoj borbi podlegnemo.

Puteu jedinstva i sloge — slo d. j.

OBUPNA POMLAD

Pesem pojemo svoje pesem polno svetle, zarjo pesem Boga in človeka ko psalm: — O grenkoba in bolečina je v nam in ti tujina si kaj črnina! O domovina zakaj d'a obupni zbršemo te iz spomina?

TON SMERDEL

IGO GRUDEN:

SVOBODI

Na Helespontu stal je Kserkses Tisti, ki bičati je dal upono vodo: tako v stoletjem dvajstetem po Kristi nam zdaj kserksisti tepajo svoboda.

UGODNE BOŽIČNE BLAGDANE i SRETNU NOVU GODINU

ŽELI

svim svojim cijenjenim mušterijama i prijateljima

Mecan - Sušak

Prof. JAKOV MIKAC, Zagreb

BOŽIĆNI OBIČAJI U BRESTU U ČIĆARIJI

Opažamo da se u Istri poslije rata sve više gube narodni običaji. Mi svi znamo koji je tome glavni uzrok. Opaža se i to da se od naših Istrana malo tko bavi sakupljanjem istarskih narodnih običaja, a narodni običaji su od velike važnosti za pojedini narod i kraj. Kod svih naroda se u posljednje vrijeme posvećuje velika pažnja narodnim običajima, a na nekim sveučilištima osnovane su posebne katedre za proučavanje narodnih običaja. Nestankom narodnih običaja, nestaje jednog važnog narodnog obilježja, nestaje posebnog karaktera i traga odakle su pojedine narodne skupine i cijeli narodi došli. Mi Istrani ne moramo tek dokazivati da smo Hrvati, jer i sami narodni običaji pokazuju hrvatski karakter Istre, a ti običaji pokazuju nam trag u Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Hercegovinu, Bosnu, Crnu Goru, pa i u Srbiju i Južnu Srbiju.

Nije mi namjera da sada o tome potanje govorim, već bi htio da se Istrani bave više našim narodnim običajima, da ih, po mogućnosti njeguju, a ujedno da ih prikupljaju, bilježe i objavljuju poput ostalih naroda. Kako gore spomenuto, to je narodno blago, kome moramo posvetiti mnogo pažnje. O tome bi se moglo mnogo toga reći, ali u naslovu, sam označio da ću opisati božićne običaje u Brestu u Čićariji, što ovo i činim.

VILJIA BOŽJA

U selu Brestu Badnjak se drža dva dana prije Božića, a »Vilija Božja«, kako narod naziva, drži se dan prije Božića. Na Badnji dan seljaci nijesu postili, tek bi navečer spremali takvo jelo, koje se jelo viljuškama (pirunima). Po seoskom shvaćanju riječ Badnji dan dolazi od glagola »nabadati«, jer su navečer Badnjeg dana nabadali viljuškama.

Taj običaj postojao je pred neko 50 godina. Danas se naziv Badnji dan vrlo malo spominje; mjesto njega služi »Vilija Božja«. Na Viliju Božju ne pali se vatru do polovice podne. Narod se nasti. Oko devet sati ujutro jedu kruha i piju piće po čašicu rakije. Ako netko dodje u goste, počaste ga rakijom. Toga dana seljaci ne radje teški posao. Domaćica spremna ključ, da joj na Božić bude čista. Domaćin čijača drva, čisti staju i hrani stoku. Djevojke spremaju odjelca i jedna drugu pita, što će na polnoćnu običaj Muški se briju i šišaju. Poslije podne domaćica zapali vatru i pristavi jelo za večeru. Kada se surne, svatko dođe svojoj kući večerati. Prije nego počnu jesti domaćin izide iz kuće te upali nekoliko hitaca iz piштоlje ili piштоle za znak, da se u njegovoj kući pristupilo k večeri.

Stoka se dobro nahrani, a staj, kada »zdravaranija« završni, ključnici se dohro zatvore. Zatvaraju se stajе zato, da ne bi tko od susjeda ukrao sijena ispred stoke i odnio svojoi stoji da jeda. Govore: u kojoj je staji ili dvoru (kakvo kažu seljaci) ukradeno sijena navečer Vilije Božje, da se stoka suši ili mrsavi, a ona stoka, koja teče ukradeno sijeno, da dobija. Prije nego će domaćin zatvoriti staju, načini za svaku glavu, što je u staji ima, malo svežnjic od sijena i slame i te svežnjice doneše u kuću i metne ih pod stol, prije nego će početi večerati.

Kućna se čeljad prije večere pomoli Bogu za žive i mrtve, i da ih Bog očuva od zla vremena i svake nesreće. Poslije molitve metnu u jedan lijeb dvije svijeće; zapale ih te jedna gori za žive, a druga za mrtve. Čeljad stane jesti. Vatru buklji, a za vatrom gori veliki pani, koji domaćin metne na ognjište, čim se vatra zapalila. Taj pani zovu »čok«. Vatru na Viliju Božju bez čoka nema vrijednosti. Domaćin od svakoga jela, koje je na stolu, metne po jednu žlicu na čok govoreći: »Da Bog da dobru linu u žitu krumpiru i svakom drugom plodu.« Za vrijeme jela ukučani paze, da se rukama stola ne dotiču, jer da bi preko lieta po tijelu imali čirove.

Prvo jelo, koje okuse, jest manještra (neka vrsta jela od kukuruza i pasulja); drugo jelo je bakalar sa »poselćama«, koje se prave od tijesta, a imaju oblik malenih četvorina; treće je jelo kelj. Ta se jela naročito jedu na Viliju Božju. Pije se vino, ali vrlo malo. Poslije večere mladici čeljad sjedne oko svijeća, koje goro u lijebu, a stariji oko vatre. Mladji puze na svijeće, kada će izgorjeti i kano će dim krenuti. Ako prije izgori svijeća od mrtvih, kažu, da treba više moliti za mrtve nego za žive,

i obratno. Kada se svijeća ugasi i na koju stranu krene dim, na onoj strani ili u onome kraju, govore, bit će bolja letina.

Iza toga nastane igra lješnjacima ili orasima. Ta se igra zove »po koliko«. Netko od ukučana stisne u šaku, da nitko ne vidi, dva (tri lješnjaka (sliskutina) i kažu drugome: »Po koliko?« pokazujući mu zatvorenu pest. Taj pogodja i kaže, da su u ruci pari. Ako su doista u ruci bili pari, pogodjač dobije lješnjake, koji su bili u ruci. Desi se, da su ruci lili, pogodjač, koji je rekao, da su u ruci pari, izgubi onoliko lješnjaka, koliko ih je bilo u ruci. Tako se ova igra nastavlja čitavu večer. Osim toga igraju i igru »pokinkin«, lerači stisne lješnjak u šaci pod koji prist i kaže svome drugu s kojim igra: »pokinkin«, a ovaj mu odgovori: »poh ovim«, pokazujući mu prst, pod kojim misli, da je lješnjak. lerač dobije lješnjak, ako pogodi, pod kojim je prstom. Ne pogodi li, mora svome drugu dati svoj lješnjak.

Ovakvo se ukučani igraju do 11 sati, a zatim se igra prekine i ukučani se staju spremati k polnoćnici. Poslije polnoćnice seljaci se razidju svojim kućama. Domaćin, prije nego će leći, ide u staju, da pogleda, što mu stoka radi.

BOŽIĆ

Na Božić nema ništa naročito, te ljudi djevojkje darivaju mladice lješnjacima. Toga dana seljaci ne idu u goste jedan drugome, nego Božić svaki prevede kod svoje kuće.

Na Sv. Stjepana (Stjepanje) običaj je od starine, da idu k misi u susjedno selo Trstenik jašući na konjima i mulama. Domaćin, prije nego će leći, ide u staju, da pogleda, što mu stoka radi.

ŽENIDBENI OBIČAJI U BERSEČU

Kad se mladić i djevojka zavole, te misle stupiti u ženidbene stajše, podju u podvečer subote mjesnom župniku, kakano kažu »Boga molit«. Nevjesticu, koja stajše je izvan mjesta naprli sa breme drva za ogrjev, te ga donese u župnikovo stan, a putem idući plete čarape, dočim mladoženja stupa uz nju. Ulazeći u župnikovo stan pozdrave prisutne sa lijepim uobičajenim pozdravom »hvaljen Isus« i kažu svu došli »Boga molit« i mole da se ih sutra (u nedjelju) stavi na napovijedi. Župnik ih primi u svoj ured, te ih ispita znamenitije molitve iz vjeronauka.

Nakon trokratne napovijedi u crkvi, spremaju se za svadbeni dan, a taj dan biva ponajvećma u srijedi, a manje u subotu, a rijetko kada u ponedjeljak.

Čim mine druga napovijed, mladoženje podju u kuće svoje rodbine i prijatelja da ih pozovu na dir, da se pozvanici znadu na vrijeme pripraviti za taj svečani dan.

Dva, tri dana prije vjenčanja, dovezne doba zvana »dola« nevjestice i kuću mladoženja, gdje im je već određena soba.

Čička

sreća desi, da netko od jahača padne i slonim nogu ili ruku. Pripovijedaju, da je u Trsteniku znalo doći iz obilnih sela toliko konja i mula da se narod nije mogao u selu kretati.

Taj su običaj seljaci napustili, i danas u Trstenik ne dođeji niti četiri, pet konja, a uzrok je taj, što su seljaci prestali gajiti konje i mule.

Za Novu godinu zdrave se seljaci i gledaju, da taj praznik što ljepše provedu. Jer drže, da će čitavu godinu dobro živjeti.

SV. TRI KRALJA

Na taj se praznik blagoslova u crkvi voda, koju seljaci u staklenicama donesu kući. Jedan dio te vode spremne za ljetu te je upotrebljavaju protiv zla vremena i za druge svrhe, a drugi dio nose u polja i njome škrope svoje njive. Osim toga sačuva svaku komad čoka od Vilije Božje, koji ponovno stave na ognjište na Sv. tri kralja. To čine zato, da je tobože bila neprekidna vatra od Vilije Božje pa do Sv. tri kralja, i da su Sv. tri kraljima svijetlili kao zvijezda repatica.

Puteu bi se ispalilo po koji hitac iz pištolje. Što je bio znak da dolazi nevjestičina dola. Kasnije je bilo to pucanje zabranjeno. Jedan dan prije vjenčanja, mladoženja ide u crkvu k misi, isповijedi i sv. pričesti, a navečer istoga dana donese domaće župniku vrč vina (dvolitri) i skaru mesa skopčevine (to je stražnji dio skopeca težine 2 do 3 kg). Kasnije je to bivši župnik protiv ro u novac, namine: za drva, vino i meso platilo se i forint ili dvije krune.

Dakako da se taj dan čim bolje proslavi misu uzmanikale takozvane »sopile«, a u kasnije doba zamijenji ih »harmonika«.

U predvečerje svadbenog dana senci sa svojim sopilama idu od kuće do kuće pozdravnika i zasviraju mu takozvanu »mantinjadu«. Tada iza sviranja dodje sopac u kuću i reče: »Ovu (sviranje) je na vašu čast. Ako ih više u kući to svakome zasviraju po jedan komad (veras), a počasćeni pruže sopcima malen darak u novcu.

Na vjenčani dan narese nevjesticu čim ljepše, te joj oko glave oviju krunčicu od umjetnog cvijeća, a svaki pozvanik ima na prsima kitiču cvijeća, koje mu nevjestica prikopča. I u kući mladoženje svatovi se okite cvijećem.

Tada blagaju u jednoj i drugoj kući, te iz kuće mladoženje podju svatovi porađani u kuću gdje stanuje nevjestica.

Na čelu povorke su sopci sa svojim sopelama ili sada sa harmonikom. Kod nevjestice se pozdrave, porađaju i upute se u mjesto (krad) k vjenčanju.

U povorci za sopcima prva je nevjestica, koja ima na glavi obično veći krunčicom, a u ruci ključ svježeg cvijeća, što ga ostavi u crkvi kada se svrši crkveni obred. S jedne i s druge strane su joj kumovi, a mladoženju prate dvije svatnice. Drugi svatovi su porađani mješovito muški i ženiko. Među svatovima je i starješina. Puteu u znak dolaska svatova ispalilo bi se i po koji hitac iz piштоlje, nu ovo bijaše kasnije zabranjeno da se ne dogodi kakva nesreća.

Svatovi idu ravno u glavnu crkvu da se vjenčaju. To biva obično oko 10 ili 11 sati. U glavnoj crkvi pred oltarom posvećenim na čast Majke Božje postavljeno je dugo klecało pokriveno krasnim sagom. U sredini pokleknu mlada i mladoženje, a s jedne i s druge strane su kumovi.

Kada svrši, sv. misa izadju iz crkve; prvi su mladi i mladoženja, te kumovi sa

svatnicama i ostali. Pred crkvenim pragom sloji starješina, koji izvadi iz torbe tri kolač i pruži kumovima, te jedan izbacni kolač kad izadju iz crkve u vis, drugi kolač izbacni malo dalje, a treći još dalje. Tu je natjecanje mladeži tko će kolač uhvatiti, jer je tada njegov. Nevjestica baca kruh i slatkiše, a isto tako bacaju slatkiše i ostali svatovi. Tada dodju do općinskog trga gdje počinjau plesati, pjevati i zabavljati se.

U mjestu (gradu) zabavljaju se do 4 sati po podne, te se upute u stan nevjestice gdje biva objed do kasno u noć.

Na glavi dugačkog stola posijeli mladu i mladoženju, a s jedne i s druge strane posijeli kumovi, a za ovima ostali svatovi. Mladu i mladoženju dvore kumovi. Od jednog do drugog obroka biva dugačka stanica, te se mladež zabavlja pjevanjem narodnih pjesama i bacanjem slatkiša. Već pri koncu objeda ustanu sopci i sviraju u svoje sople ili harmoniku ponajprije mladom paru, te kada svrše dodju pred nju i kažu: »To je vama na čast. Tada zasviraju mantinjadu kumovima i ostalim svatovima dapače i kulharima u kuhinji. Svi počasćeni ovim sviranjem podijele sopcima kakav darak u novcu savijen u komadiću papira.

Mladež željno očekuje da svrši objed, koji traje po tri i četiri sata, da mogu nastaviti ples. Pleše se hrvatski ples, zatim i druge poznate plesove. Tu na plesu skupi se mnoštvo ljudi iz okolišnih mjesta, te se i ovi završi kad im dozvole kumovi. Starješina počasćuje dobrom kaplicom i starje gledaoce plesa.

Oko 11 sati u noći spremaju se svatovi da doprate nevjesticu do mladoženjinu kuće gdje će ona sa svojim mužem stalno boraviti. Prije odlaska iz roditeljske kuće drži koji već bolje znade, oproštajni govor gdje biva mnogo placa Placu roditelji, braća, sestra i drugi. Roditelji blagosiljuju svojih odlazecu kćerku, a mladići i djevojke pjevaju:

»Ata braćo došla doba, da podjemo ča.«
I tak: se upute svi svatovi i ostali prisutni prema kući mladoženje. Svirajući sviraju, a mladež pjeva.

Kada dodju svatovi pred kuću nadju vrata zatvorena i zaključana, a unutra u kući župe se kako u žrvnju (imali ručni milinovi) melje žito. Svatovi kucaju na vrata, a oni iznutra ne daju nikakva glasa. Udaraju jače, te nakon dugo šutnje otvori se prozorčić na vratima ili kakav drugi otvor, te iznutra pitaju:

»Što tražite u ovako kasno doba noći? Oni izvana odgovore:

»Našli smo jednu jarušicu (ovca od jedne rodilje) na mislimo da je ovo vaša.«
Iznutra ih pitaju:

»A kakav ima na sebi znak?«, jer po znaku se najbolje pozna čija je ovca. Oni izvana kažu kakav ima znak, te nakon dužeg razgovora oni iznutra kažu:

»Da to je naša jarušica i na to se otvore vrata. Kod vratiju stoji svekrva (majka mladoženje), koja ima u rukama veo ili kod imućnijih zlatnu verižicu, pa to baci preko vrata nevjestice i pritegne je u kuću. Tu se poljubu s roditeljima i ostalom rodbinom.

Zatim svi svatovi ulaze u kuću čestitajući ukučanima i podju u sobu da se pogoste, da večeraju. I ova večera traje duže vremena.

Poslije večere mladež se uhvati u kolo i pleše se sve do jutro dok se na istoku ne pomoli sunce. Svatovi se s ukučanima pozdrave i razidju svojim kućama.

Nevjestica donese ujutro bližnjim susjedima po jedan kolač bijeloga hleba.

U prvu nedjelju po svadbi svekrva sa svojim snahom podje u crkvu na sv. misu, te joj dade svoje mjesto gdje je ona do sada klečala i pokloknje uz nju.

Te nedjelje obdržavala se u starije doba tako zvana p a p r e n i c a za ukučane i kumove. Bio je d-bar objed, nakon kojeg kruha bilo je i žutor u kome je bilo raznih miridija koje su davale papren ukus i tako valja valjda paprenica. Pri svršetku objeda darovalo bi kuma kumovima kakav male darak, kao čarape što bi ih sama oplela, ili rupce itd.

*
Time ukratko opisali ženidbene običaje iz mjesta gdje sam službovao pune 44 godine i 1 mjesec kod onog dobrog i nezaboravnog naroda.

NIKOLA PAJALIĆ umir. uč.

CRJENI LUMINI

Crjeni lumini danas se pale i lica su kalona i ikra. Peralo, peralo na sile tuče stara vira.

Sapin usme i boga proce, za drage va grobe, za sine, a srca tih va mrake plaču: za dragima va grobe, za dragima va tajne.

Pa one rastu va miće sobe polevaju stare, blado lice i lumini se sami gasu pred stikam Marije Device.

Tako reju trudne, kasne ure krate žuge i daleki spominji. Za drage va grobe, za sine, sami se gasu crjeni lumini...
IVAN BOSTJANČIĆ

Beršec prema crtežu u Valvazorovoj knjizi »Die Elare des Herzogtums Krain« (pred 250 godina)

BOGOMIR MAGAJNA

Legenda o Marti, kapitanu in barbanski Mariji

BOGOMIR MAGAJNA

V Barkovljah so sedeli ribiči v krčmi, kadili iz pip, pili zlatorumeno prosečko vino in strmeli skozi okna na razdvijano morje, ki je metalo svoje besne grive po škarpni navzgor od same ceste. Vsi so kveli in pljuvali z jezo po tleh. Ze tretji dan je morje divjalo in jim požaralo zasluzek.

Vsi so kveli na glas Madono in klicali hudiča na pomoč, je stric Marko je molčal. Nепremično je strmel skozi okno, v njegov osamdelatni obraz je bilo zazrečanih tisoč brazd, kakor bi viharno morje okamenelo, da bi nihče ne vedel, kaj se godi v njegovih globinah. Nikoli ni dosti govoril, sedaj pa, ko je izpil že deseti kozarec, je na mah udaril s pestjo po mizi in zaklical: »Nikar ne preklinjate, da ne boste preklihali! Kakor naj Marija za Barbane pomiri valove, ko hote vendar z njihovim bučanjem prevpijti vašo kletve! Ribiči so se zasmejali: »Kadaj je pat mogla ona pomiriti morje, stari! Fred smrti trepeteč, pa se bojš preklinjati. Stric Marko pa se je grenko nasmehnil ter odvrnil: »Jaz naj bi se bal smrti, ko sem jo že tolikokrat srečal med hujšimi valovi, kakor so danes.« Zopet je udaril s pestjo po mizi, izpraznil kozarec in nadaljeval: »Ko sem jo tolikokrat prosil, naj me vzame v svoje naročje in ponese na dno, kjer počivata žena in sin. Ali vam to morda ni znano, kaj?« Ribiči so umolkili, saj so vsi vedeli, da mu je pred tridesetimi leti požrlo morje ženo in sina. Od taktar ni bil stari več zdrave pameti. Vedno je molčal in marsikdaj, ko se je delal vihar, pozabil zajrdirati nazaj proti bregovom in tedaj so ga zagledali daleč na obzorju šele, ko se je polegel vihar. »Norec je,« so rekli, »sin norcu se nikoli nič ne pripelje. Še hudič bi se zbal v takem viharju, on pa ti sedi sredi morja v barki, kakor bi bilo morje navadna sladka limonada v kozarcu.

Stric Marko si je s pestjo pomel okrvavljene oči, buljil nekaj trenutkov v ribiče. Izpil še en kozarec vina in začel:

Da ne boste več preklinjali, vam povem zgodbo. Stara mati ni jo je pravila, in ko poginim, naj zgodba z mano ne umre. Zato nastavite ušesa, da boste bolje slisali!

Ko je Atila divjal po naših krajih in kral krščanske ljudi, jih je bilo sto in sto, ki so zbežali na morske plitvine, kakor zbežijo galebi pred divjim viharjem. In kakor galebi so se skrivali na vlažnih travah, dokler ni vohar Hunov oddivjal mimo. Toda vse pokrčevske sile so se tedaj zopetile proti brezmeznim. Črni oblaki so se pripodili od morja in se igrali s strelami nad njihovimi glavami, pobesnela je Soča in pobesnela je Pad in vse reke in vsi potoki, ki drve proti plitvinam. Morje se je dvigalo, je ralo, raslo, že je zalilo zelene ruše na plitvinih ter segalo trum bednikov do kolen; in še je rasil in raslo, da je segalo do pasu. Očetej so stali nemi in podpirali matere, ki so sliške dojenče v naročju; dekleta so jokala, fantje molče strmeli po divjih vodah, ne da bi mogli pomagati.

Ko pa je bila stiska najhujša, je nenadoma priplaval po vodi kip Marije. Nihče ni vedel, od kod je prišel — ali preko Sirmega morja ali izpod visokih gor. Fantje so ktip ujeti in vsa truma se je zamaknila v čudoviti Marijin obraz. Vsi so prosili: »Marja, pomagaj nam, pomagaj nam!« Tedaj se je Marija nasmehnila, dvignila svojo desnico nad morje in valovi se so polegeli, kakor bi bili plavalne gobolje nato je dvignila roko proti nebu, upravnile so strele in sonce je razsvetlelo oblake kakor bi bili nežne lutrine; meglice nad cvetjem, dvignila se desnjico proti goram in divje reke so

se izpremenile v pohlevne studenčke. Ljudje so od veselja jokali. Poklekli so okoli Marije in govorili: »Zgradimo ji svetišče na tej zeleni plitvini!« In zgradili so svetišče njej, ki je potem tolikokrat s svojo desnico pomirila najsilnejše viharje.

Ko je končal, je starec ovsrknil s svetlimi očmi ribiče, ki so si podpirali brade in strmeli vanj, izpil še kozarec in zopet prišel:

— Toda to ni, kar sem vam hotel povedati. Pred tisoč leti je živel tam ob Devinu ob izlivu Timave Marta, riči ribča, najlepša deklica med Sočo in Trstom. Bila je kakor sonce, ki se v jutrju dvigne iznad teh bregov in se pogleda v morje, da tedaj zaleseta vsa pokrajina v zlato sij. Bila je lepa tako, da so galebi v trupah posedali okrog njenega čolna in se zamaknili vanjo. Pa ni bila lepa samo po telesu, tudi v njeni duši ni bilo niti sence zla. Ko je nekoč vrglo morje njenega očeta na breg in mu ohromilo ude, da je bil za vedno za delo nesposoben in na postelo priklenjen, je Marta prevzela njegovo barko, jadrala vsak dan na morje in metala mreže v njegove globine. S težko prisluženim denarjem je podpirala očeta in sirote ter vsako leto poslala cekin v dar barbanski Mariji, ki je bivala tedaj v dragocenem svetišču. Marsikdaj je s svojo barko tudi sama poromala k njej in se il poklonila.

Ko pa je nekoč tako sama jadrala po visokem morju, ji je priplula iz Kvarnerja črna ladja z mornarji iz Kvarnerja. Ko so roparji zagledali Marto sredi morja, so planili s čolni k njej, ji zvezali roke in jo dvignili na svojo ladjo. Poglavar roparjev je za nad njeno lepoto ostrmel tako, da ni maral več čakati beneške ladje, ker jo je namerala oplentiti, ampak je v veliki pluti s polnim vetrom nazaj v daljni samotni Kvarner. Imel pa je poglavar doma ženo, ki je zaplakala od jeze in gorja. Ko je zagledala lepo Marto v svoji hiši, in sklenila je, da jo sredi noči umori. Sredi noči se je pripizila v njeno sobo. Ko pa je videla Marto stati poleg okna in strmeli proti morju in črno noč in glasno jokati, je spoznala da Marta ni zapeljiva njenega moža, črnega poglavarja morskih roparjev. Tedaj se je zbudilo v njenem srcu usmiljenje, prišla je k Marto za roko, jo peljala na bregove divjega Velebita in ji stisnila o roko košaro s kruhom in mesom. Ko sta minila jutro in dan in spet jutro in dan, je bila Marta že blizu dežele Dalmacije. Sedla je na visoko skalo ob morju in brodi jokala saj ni vedela, kako se godi tedaj njenemu očetu in sirotam, za katere je toliko skrbela. Vročje je prosila barbansko Marijo, naj ji pomaga, saj nrazaj se ni upala, ker so razbolniki stražili breg, naprej pa je bilo morje širše in niti enega čolna ni bilo nikjer. Medtem ko je tako molila, je priplula iz dolgega zaliva pod skalo ladja z belimi jadr. Na krovu je stal mlad kapitan in veter se je igral z njegovimi kodri. Ko je zagledal Marto na visoki skali, je od začudenja onemel, saj je mislil, da se mu je prikazala sveta Marija. Ukazal je mornarjem, naj vržejo sidro v morje, planil na breg in splezal k Marti na visoko skalo: »Ali si sen, ali si res morska vila, o kateri prepovedajo naši peveci, je zaklical In razprostril roke, da bi jo ujel v naročje. Ko pa je videl solze v njenih očeh, je vzkliznil: »Kaj ti je ranilo srce, prelepa, da jokaš v tej samoti? Povelj, kdo si in kako naj ti pomagam. Jaz sem kapitan bele ladje in vozim v Benetke kože ravnih medvedov in sivih volkov, ki smo jih ujeti v gozdovih Velebita. Poglavar svetega Velebita. Marta mu je povedala svojo žalostno zgodbo, kapitan pa se je zaveselil in rekel: »In ravno moju bela jadra bodo primenila najlepše dekle sveta nazaj k njenemu očetu in ravno moje oči bodo vse pot srečne strmele v njeno lepoto. Ujeli je Marto v naročje in jo odnesel s skale na ladjo, medtem ko mu je duša prekipevala od sreče.

Ko jo je na ladji postavil med mornarje, so vsi od začudenja onemeli, toda njihova srca, ki se niso bila ne medvedov ne volkov, so se stisnila v tajni, praznovoljni grozi: »Saj ni onogode, da bi bila tako lepa stvar hčerka človeka, so si mislili.« Kateri med njimi ima ko mornje globoko in sinje oči, kateri med njimi širi zlate kite, ki bi segale do tal, katere med njimi ustnice, ki bi bile živorcee ko škrlat, katere med njimi ima ko delfin živo in vitko telo? To pač ne more biti brez čarov in urokov! Gorje nam, če se je kapitan prevaril s svojimi očmi in ga je čarovnica omamlila, da je pozabil na prevdnost, s katero je nas vodil po visokih gorah in širokem morju! Glasno pa niso rekli nič in so molče dvignili sidro iz temne globine morja. Kapitanu se je zdelo, da ni ladja še nikoli tako hitela kakor listi dan; kajti nenehoma je ves zamaknjen gledal

Marto in si mislil: »Ze do jutra bomo v Benetkah. Nato okrenem ladjo k Timavi. Obdaril bom njenega očeta in sirote z zlato, pokleknil potem k njenim nogam in jo prosil, naj mi bo žena do smrti in vekovam. Če me ne usliši bom stopil na visoko devinsko skalo in se vrget v morje; kajti brez njene lepote mi ne bo mogoče več živeti!«

Tako zamaknjen je strmel v njene oči, toda kar pri priči je postalo temno kakor ponoči. Tedaj so mu zaklicali mornarji: »Ali ne vidiš, kapitan, da so črni oblaki zagrnili zvezde, ali ne čuješ, kako frfotajo jadra v viharju, ki se poraja, ali ti ni mar svojega in našega življenja?«

In že je zatulila burja in zakrpirali so jambaš s svetlim jokom. Morje je besno planilo na krov. Vihar je zgrabil ladjo in jo gnal s silno hitrostjo v neznan črno noč. Mornarji so zavijali jadra in trepetali v grozi, nato pa se začeli h kapitanu in mu rekli: »Se nikoli ni vihar tako nenadoma vstal, še nitkoli se ni tako igral z ladjo. Čarovnico vetrov si sprejel na krov. Pogubiti nas hoče in potegniti s seboj na dno morja v svoj peklenski grad. Vrz jo s krova, če hočeš rešiti sebe in nas!« »Ona ne laže in brez nje mi ni mogoče potegniti, meš, da bi branil Marto pred mornarji. Tudi trenutke pa je udarila iz črnega oblaka in jambaš strcla in ga razkrala na kose. Kapitanu je zastala desnica. Mornarji so tedaj planili k Marti in jo vrgli s krova v divlje, razburkano morje in čudo — kmalu potem se je morje pomirilo in utihnilo je tujenje burje. Mornarji so obstopili kapitana, se zgedali vanj s plašnimi očmi in mu govorili: »Polovila se, poglavar nas! Doživeli smo najstrašnejšo noč s čarovnico na našem krovu. Omamlila ti je srce, toda jutratj poromamo k barbanski Mariji, da se ji zahvalimo, ker nas je rešila smrti in večne pogube, in ona bo odzdravila tudi tvoje srce.

O, mornarji niso vedeli, kako je Marta med viharjem na krovu sama vdanu klicala k Mariji barbanski, naj pomaga njim, kapitanu in njej. Komaj sončni dan le in objela jo je velika ljubezen do mladega kapitana, ki se je pojavil kakor iz gozdov. Sedaj pa naj smrt uniči vse. Z grozo je poslušala klice mornarjev, da je ona čarovnica vetrov, in njena tožba in prošnja ji je nemo zamrla na ustnicah. Ko so jo odveli na krov, je v poslednjo močjo zaklicala ime barbanske Marije: »Pomagaj, Marija barbanska, pomagaj!«

Tedaj se je prikazala na visokem nebu pred njo čudovito lepa žena in jo prišla za roko: »Nič se ne boj, Marta, in hodi za mano!« Marta se je blaženo nasmehnila. Saj je mislila, da je v nebesih, kajti oblaki nad njo so se razgrinjali in mesečina je ko velkanski slap padala na lesketajoče se morje. Krog Marijinih las pa so v svetlem soju plavale zvezde neba, med njimi najlepša ona, morska zvezda. »Ali so utonili?« je vprašala Marta plašno. Marija je odkinila: »Ali sem v nebesih ali ne zvenim?« Vprašala je zopet. »Na morju si je odgovorila Marija. »Ali je daleč do našega doma?« je vprašala Marta dalje. »Do mojega doma nikoli ni daleč, je odgovorila Marija. Pred njima je mesečina kazala po morju pot. Stopali sta tih, liho po morskih valovih, ki so izgubili vse bes in upor in se pohlevno zgrinjali in poklekovali pred nego lepe hčerke neba in lepe hčerke sveta. Se nikoli, niti v najlepših sanjah ni Mariti razbiste. Kapitan pa je imel svedeno njeno glavo. S hitim glasom in vsem govoril: »Ne veselite se, kajti srce mi pravilo, da ste to noč utonirli nedolžnega človeka, najlepše deklico sveta. Ne bom si upal pogledati Marij v obraz, ker nisem ubranil Marte pred vam. Toda ko so stopili v svetlišče in videli čudež, ki se je zgodil, ko so videli klečati Marto pred Marijo, so popadli na kolena in se dotaknili s čell tal. Bridko kesanje je prevzelo mornarje za njihovo pravnoverje in jih, Marta pa se je nasmehnila in gre z roko ukazala naj vstanje; tudi Marta se je nasmehnila polna veselja in sreče, in stopila kapitanu ob stran. In Marija je dvignila roke ter blagoslovila obo, ki sta žvela potem v

sreči sebi in sirotam na bregovih našelega morja se dolgo let.

Toda to še ni vse, kar sem hotel povedati. — je rekli stric Marko in zastrmel, od zlatorumenega proseškega vina opojen, v ribiče, ki so ga molče slusali. V njegovih očeh se je zrcalilo hudo gorje. »Takrat, ko sem šel z ženo in sinom na visoko morje, je nadaljeval, sin je nastal silen vihar, nisem verjel v barbansko Marijo. Hudo sem preklinjal, ko mi je vihar odložil jambaš, namesto da bi njo poklical na pomoč, in se s trmastim uporom lovil z morjem sam. Zato sta takrat poginila žena in sin, ki sem ju tako ljubil.

Stric Marko je izpraznil še en kozarec zlatorumenega proseškega vina, nato počasi vstal in se opotekel skozi vrata v noč in vihar.

SADRŽAJ KALENDARJA »SOČA« 1938

Tako naš džepni kalendar »Soča« za leto 1938 nema kao dosada poučno propagandnog karaktera, on je od vrlo velike koristi za naše emigrante. U »Soči« za 1938 su mnoge upute, namjenjae naročito radnicima, obrtnicima, zanatlijama, djacima i mladšćima. U mnogim slučajevima naši emigranti ne znadu pravne propise po kojima treba da postupe, ne znadu koja prava imadu u odnosu njihovog rada i uspešnja. To im sve iznaša »Soča« 1938, jer su u tom džepnom kalendaru mimo detaljnih podataka o blagdanima, poštanskoj tarifi, biljevanju i taksama još i ovi članci o praktičnim uputama:

1) Uputstva za sticanje državljanstva (oprsti od taksa; stavak molbe; priloge molbi; tko nije oslobođen od taksa; druge napomene glave državljanstva). 2) Kaj mora vedeti vsak inozemec k ise namerala val stalno naseliti u Jugoslaviji (dozvola boravka i zaposlenja). 3) Radničko osiguranje (obaveza osiguranja; prijava osiguranja; osnova za odmjernivanje princa i potpora; plaćanje prinosa za osiguranje; potpore u bolesti; potpore i rente u iznemoglosti, starosti i smrti; potpore i rente u nesrećnom slučaju; produžene i veće potpore u bolesti; žalbe članova po pitanju potpora). 4) Sitne uposlenima daju burze rada. 5) Pravo besplatnog liječenja u javnim bolnicama. 6) Obaveza službenja u stalnom kadru (odlazač u inozemstvo; regulisanje vojne obaveze u inozemstvu; djaci; vojnika; vježbe i manevri; za obveznike koji se pozivaju na vježbu; kad se naši državljani vraćaju u domovinu; kako regulirati vojnu obavezu novi državljani). 7) Onostatička ispiti (nostrifikacija diplom u univerzitet i drugih visokih škol; priznanja zrelogospita na srednjih i strokovnih školih; priznanje zrelogospita na učiteljskih i Julijskih Krajin; prestop srednjegospita iz kake srednje škole u Italiji). 8) Upute za zanatsko osoblje (ovlašćenja i dozvole; nadležnost za izdržavanje ovlašćenja i dozvola; ovlašćenje za zanatske radnike; učenje zsmata; polaganje pomoćničkog ispita; što se zahtjeva na pomoćničkog ispitu; polaganje majstorskog ispita; što mora znati kandidat na majstorskom ispitu; pomoćnički i majstorski ispiti drugih radnja). 9) Izjave za talijanske sudsbene vlasti. Na koncu je popis emigrant-skih društava uličenjan u Savez i spisak savezne uprave.

Sav ovaj materijal štampan je na 108 stranica teksta, a još su 52 stranice čistog bijelog papira za bilješke tako da kalendar ima 160 stranica.

Prema navedenom sadržaju vidi se, da će kalendar imati vrijednost više od godine dana, jer će svaki emigrant moći konsultirati kadogod dodje u poštarnu diona. Kako imade postupiti u pitanjima, koja su u kalendaru rastumnačena. Članke su napisali amro stručnjaci, koji rade na tim pitanjima. Ovo pto godišće »Soče« je u većem formatu nego dosadašnjih godina baš zato što je namijenjeno većem broju emigranata. Na bijelom papiru može se pisati i perom, jer ne propušta crnilo i bilješke ostaju trajne.

Uz sve ovo obilno i korisno gradivo, uz opsežnost kalendara, cijena mu je samo 8.— dinara. Kod narudžaba od 10 komada dalje dobiva se popust. Poštarina za 1 komad 50 para. Kalendar je uzevan u platno sa zlatnim natpisom na koricama. Naručuje se u Zagrebu kod naše uprave, kod poduprave u Ljubljani, a kupiti se može i u svakom emigrantskom društvu.

Utvjereni smo, da će si svi emigranti nabaviti ovaj zalista korisni emigrantski kalendar »Soča« za godinu 1938.

»NAS SMER« O ANTI DUKIĆU

Vjesnik slovačkih nastavnika »Naš Smer«, koji izlazi već dvije godine u Brnu, donosi u decembarskom svesku bilješku o životu i radu Anti Dukića. Od prijave njegovih djela istice naročito antologiju »Výbor z prac A. Dukića«, koju je za autorstvo 70-godišnjicu preveo i uredio Dr. Josif Mierka i izdao ju u svojoj »Jusťovskovoj knjižnici« u Nitri. — Od istog prevođenja donje je Nitriansky Krajeec 5 o. m. Dukićevu pjesmu »Drugi«.

MIJO MIRKOVIĆ, Subotica

SELJAČKO PITANJE U ITALIJI

Odlomak iz knjige „Održanje seljačkog posjeda“

Istarski seljak

Donosimo odlomak iz knjige dr. Mije Mirkovića. „Održanje seljačkog posjeda“. Knjiga je izašla ove godine u Zagrebu u izdanjima Hrvatske naklade.

Donosimo i predgovor tog knjige, kojega mnogi listovi citiraju kao vrlo karakterističan, a ujedno spominju i činjenice koje su tu iznesene o prilikama na selu u Južnoj Istri.

Poselne probleme predstavlja seljački posjed u Italiji. Talijanski ekonomisti i htjeli bi i ne bi htjeli da kažu koliko se talijanske zemlje stvarno nalazi u seljačkim rukama. Po talijanskoj statistici znano samo to, da od rada na zemlji živi 6,2 milijuna tuzemskih lica iznad deset godina. Od onih 6,2 živi tek nešto više od jedne trećine, t. j. 2,2 milijuna na svojoj zemlji. Po istoj statistici zemlja ima 26 milijuna hektara gospodarskog zemljišta, ali od toga otpada na kategorije gospodarstva ispod 20 ha svega 12 milijuna hektara, t. j. manje od polovine. Od onih 12 milijuna hektara malog i srednjeg gospodarstva obdijeljuju sami posjednici tek oko 6,3 milijuna. Prema tome izgleda da se od čitave poljoprivrede površine Italije nalazi u seljačkim rukama tek oko 25 posto do 30 posto gospodarskog zemljišta.

Poslje svjetskog rata mali seljački posjed u Italiji je nešto ojačao. U sjevernoj Italiji prešlo je u seljačke ruke oko 430.000 ha, u srednjoj 72.000, a u južnoj Italiji 300 hiljada, na Siciliji 160.000, na Sardiniji 10 hiljada, ukupno dakle oko 1 milijun hektara. Ovo osvajačje zemlje od strane seljaka izgledalo je neobično. Fašistički nacionalni agrarni institut u Rimu (ne treba ga zamjenjivati sa međunarodnim agrarnim institutom u Rimu) poduhvatio se posla da ispita kako je taj novi posjed seljački nastao i kako on danas stoji. Rezultat je bio serija fotografija koje se odnose na desetim raznih krajevima Italije. U ovim monografijama pisci nisu kazali sve ono što su istražili. Rozuato je da Mussolini ima velike simpatije za seljake (amerikanski novinar Gunther tvrdi da Mussolini ima šest stvari: svoju kćerku Eddu, grad Rim, seljake, knjige, zrakoplove i brzinu), ali nije poznato kakav je sadržaj tih njegovih simpatija, što hoće za seljake konkretno da učin. Nekad je obećavao da će im dati velikoposjedničku zemlju, ali to do sada nije učinio. I kako on nema još uvijek određeno mišljenje prema konkretnim pitanjima seljačkog posjeda, nemaju i ne smiju da imaju takvo mišljenje ni ostali, svi oni koji istražuju probleme seljačkog posjeda, tako se i najbolji stručnjaci u ovom tih pitanja neodlučno. Ipak i ono što je u spomenutim monografijama izneseno, daje nepovoljnu sliku stanja seljačkog posjeda, starog i novog.

Zemlja je poslije rata kupovana u Italiji za novac koji je u ratu stečen uslijed povoljne konjunktura za poljoprivredne proizvode. Kupovana je od strane bivših seljaka, koji su već imali zemlje, od napoličara i zakupnika, i nešto vrlo malo od bivših poljoprivrednih radnika. Kupovana je djelimično za gotovo, u znatnoj mjeri i na dug, kao i drugdje. Osim toga, seljaci su dolazili do novca i poslikama talijanskih radnika emigranata u Americi ili su i sami ovi radnici vraćajući se iz Amerike postajali mali seljaci, posjednici i obradivači zemlje. U raznim krajevima ovaj novi posjed nalazi se u raznom stanju.

Prvi pisac koji je obradio Toscanu našao je u tom novom posjedu dva tipa. Jedan aktivistički tip seljačkog posjeda (pojam potiče od Serpieri-a) specializirani mali posjed, sa intenzivnim radom, sa proizvodnjom za tržište, povrarski, voćarski ili vinogradarski mali posjed. To je već

Pri pisanju ovoga rada često mi se javljao lik moje majke. Kad bi ona umjela da čita, napisao bih joj lijepu posvetu. Ovakvo mogu da se sjećam samo, da smo ona i ja zadnji bili, koji smo kopali zemlju, na kojoj je naš rod živio tri stotine godina. Ničija motika nije postije naše prevrtala tu zemlju. Vinograd, što smo ona i ja njegovali, nije nikad postije rodio. Nas dvoje smo bili zadnji i u mome i u njezinoj rodu, koji smo vjerovali u zemlju i mislili da je zemlja jača od novca. Danas je naša zemlja opet ledina; jer je kamenita i nerodna, i njezino obradivanje se ne isplaćuje, kad se izračuna u novcu, koliko se može dobiti za nadnicu na drugome mjestu. Nas dvoje smo bili među zadnjima u našem selu, koji smo napustili staru domaću pradjedovsku nošnju. Danas tu nošnju nitko više tamo ne nosi. Razvoju sela je išao ispred nas. On se vrši po pravilima ekonomske zakonitosti, izvan naše volje, gazeći naša tradiciovalna i konservativna shvaćanja o selu.

Putujući po selima srednje i zapadne Europe, živeti godinu dana na češkom seljačkom posjedu, promatrajući kako izgleda iznutra život u njemačkom, talijanskom, austrijskom, švicarskom, francuskom i belgijskom selu, svuda sam doživljavao isto iskustvo: kako novac mijenja, deformira i moralno degradira seljaka i kako novac, postaje jači od zemlje i seljak potpuno nemoćan prema onome, koji raspolaze novcem.

pozitivan tip. Drugi tip je vraćanje starom nišeovitom seljačkom gospodarstvu, za potrebe seljačke obitelji. „Nazadak je tu očigledan. Ne upotrebljava se više vještačko gnojivo, nema racionalnog plodoreda, sprječavaju se industrijske biljke, nema se prave predstave o hranjenju i selekciji stoke. I jer „nema velikih zona, koje predstavljaju neophodne uvjete da bi mali posjed seljaci mogao da se razvija sa uspjehom“ u onaj „aktivistički tip“, dolazi onaj „nazadnjački tip“ seljačkog posjeda do izražaja.

Za Pijemont je utvrđeno da je kopovana zemlja prije pripadala javnim tijelima, malim građanskim posjednicima, velikim posjednicima, ali najviše srednjim posjednicima. Prema tome izgleda da su seljački posjednici koji su proširili svoj posjed 33 posto, novi posjednici seljaci (bivši zakupnici i napoličari) 40 posto i novi parcelni posjednici 22 posto. Utjecaj na intenzifikaciju je bio povoljan i ako je novim posjednicima nedostajao obrtni kapital. Ali kriza poljoprivrede zahvatila je i nove vlasnike.

Veliki dio novih malih posjednika dočeka je krizu u pasivnom stanju i bio je prisiljen da vrati cijelu nabavljenu zemlju ili dobar njen dio. „Velika većina, odupirući se stalnim i enormnim žrtvama nalazi se danas u nedovoljno nepovoljnom položaju. I u istom nepovoljnom položaju, ako u cjelini manje teškom, nalazi se također sav ili skoro sav seljački posjed stare formacije na brežuljcima i u ravnicama; u brdima je njegov položaj bijedan beskrajno žalostan i jako zabrinjavajući za budućnost.“

Nije zabrinjavajuće samo gospodarsko stanje pijemontskog seljaka. I socijalno kulturno i moralno stanje je na sličnoj nivo. Potrebe su povećane. Ali to su potrebe materijalne kulture. „Seljaci u cjelini odijevaju se dobro, ponegdje i pažljivo, žene često upotrebljavaju svilene haljine.“ Ali troškovi za duhovnu kulturu nisu porasli. „Religiozan osjećaj je trošk malo. Isto tako se malo troši i za obrazovanje, jer to seljak navikao da u djetinjstvu svršiti školu i ništa drugo, i kod odrasle ne voli da čita knjige nego više voli da čita političke novine i sportske listove, i poneki put vospodarske novine. Obiteljski moral je također opao. „Obiteljski krug seljačkih posjednika još je uvijek čvrst, ali ne onako

kao prije rata. Poštuje se očevo autoritet, ali lali smisao duboke sinovske odanosti, koji je nekad bio jako raširen... Staljevi konkubinata nisu više rijetki... Plodnost brakova nije se digla. Izbjegavanje radnjama je osjetljivo, i danas i seljak hoće da ima samo malo djece.“

Ako je težak položaj seljačkog posjeda na sjeveru Italije, na jugu postaje sasvim bezulješan. U pokrajini Puglie napoličari su dolazili do posjeda na taj način, što bi posjednik zemlje svojoj zemlju podijelio u nekoliko komada i pojedine komade zemljišta dao bi napoličarima u obradu, ali sa pogodbom da napoličar zasadi na tome zemljištu vinograd. Kad bi na prvom tom komadu bili završeni radovi, vinograd podignut i njegovan do prvoga ploda, svaki bi komad opet bio podijeljen na dva dijela. Jedan dio (polovinu ili manje, prema pogdbi) dobio bi u vlasništvo seljak koji je vinograd podigao, drugi dio ostao bi dotadašnjem vlasniku zemljišta da ga iskoristi u svojoj režiji. Ono što jako pritišće maloga posjednika na jugu to su porezi, nada sve općinski prirez (negdje i pokrajinski prirez). U staroj pokrajini Bari, gdje ima 233.550 porezovnika povećan je općinski prirez u 10 godina sa 4 milijuna na 18 milijuna lira, on je dakle četvorostručan. Takse na pse, na klanje svinja, na držanje koza bile su tako teške, da se je seljak odrekao držanja pasa, koza i svinja. Taksa na držanje seljačkih kolica, koje vuče magarac, koji ih maza, je tolika, da iznosi više nego vrijednost kola. Pri svevratu tomu seljak u ovome kraju ne može da dodje do kredita. „Može se kazati, da su mali seljaci savim odrezani od koristi kredita.“

I u drugim krajevima izgledi za novi seljački posjed u Italiji su nepovoljni. U Basilicatu izgleda jako teško da se pod takvim uvjetima može jedan dio novostvoreno seljačkog posjeda održati sa sigurnim ekonomskim uspjehom. Može da uspije tamo gdje je stvoren na prvoklasnoj zemlji. U Umbriji traže se za ni specialne povlastice da bi mogao da se održi i to jednome dijelu treba oprebiti jedan dio poraza, a drugome dijelu treba oprostiti sav porez i sve takse.

Iz ovoga se vidi kako talijanski fašizam ni poslije petnaest godina vlasti i uza sve simpatije koje pokazuje prema seljaku nije mogao ništa da popravi stanje seljaka i posebno maloga seljaka.

France Gorše: Kmetica

Težaci se vraćaju iz grada

U mutno je more potonulo sunce. Noć je tmurna pala. Kosovi i lugu tužnopolno poju; različe se pjesma niz proplanke-puste u širokom krugu.

Vljugavom cestom, po strmome kršu koje divlje vreće; za njima ratari klonulo i muklo pod bremenom stenju. Na starome groblju pjevaju grobari.

Mjesec svoju glavu ispružio stidno iza golog brda. Moćike se blješte, a pljuči teški ramena pritisli. Gladna djeca negdje kao sojke krešte.

Ispljene oči u daljine zure, u obrise crne, visoke planine; Suhe, gole ruke za počinkom žude, za utjehom blage, svećane tišine.

Vljugavom cestom klecaju ratari, a za njima bučno, mrko pseto laje. Na raskršću Hrist razapet bolno gleda,

i sluša molitve, psovke, uzdisaje. IVO ŽIC-KLACIĆ

BOUH NA KRIZE

Na krizlere je leno proplole, s njeza Bouh od drileva — ljudi gleda.

A po beste ljudi pasilevajo... Pred Bougon neki od njih zvado šiljar (ali bareto ku nose bareto), pred Nju se neki anka prekrize; a kakova stara nenonca s Nju pride i govorit.

I tako cijel dan pred golen Bougon od drileva prošiljarov bljedeh ljudi pasilevajo; to so naši ljudi kampanjuoli ki svoje življenje i svoje srečo, va zelen cimitar, greko zakopat.

I ljudi puni truda, letiki i gleda va pašajo Bouga gledajo i ku bi la pomoga plačoč Ga pitajo. Ma grol Bouh od drileva, kako da nič ni ne čuje — muči i samo ljudi ki pasilevajo gleda.

IVAN CRNJA, (Zimljina)

IVAN BOSTJANCIĆ, Zagreb.

BALADA O MALOJ PRUGASTOJ KRAVI

Sutra će se u grad posljednje žito voziti. S tim mislima se krozokavo prevrće i spava. Ne bude li dosta i ako se prilika nasle, ostat će u gradskoj kinonici i mala, prugasta krava.

Sve misli miluju' malu, prugastu kravu i ona je maza i blagoslov siromšne kuće. Sada je u staji. Zvače silom raskvašenu travu i kod jasnja, dugo, tužno muče.

Da! slati: smrt pliva prugom stajom i hvade zelene i brazde na oranicama izoranim izmiču? Čudni se ljudi dika'vite ruku primiču i zamazima teškim silu krvave rane.

Zalosan muče mala, prugasta krava. Pamete oči su volike i pune čudne tuge. Legla je. U zadržim lišate stajle spava i krije toplim bokom lijevo malog staga.

Sušti liče braza pod krabom plaktom. Gazda se nemilno prevrće i ne spava: sutra će se u grad posljednje žito voziti, a možda će ostati i mala, prugasta krava.

DRAGO GERVAIS, Bjelovar

PROFESOR PLESA

(HUMORESKA)

Drago Gervais na Triglavu

Imao sam prijatelja, kolegu.
Eh, što je to bio glup čovjek. Upravo, klasa jedna od gluposti.

Zajedno smo maturirali. Neka bogovi znadu kako je prošao na maturi.

Znao, ovaj i ja baš nisam bio najbolji, i za mene je ostala vječita tajna kako su mogli da me propuste, ali on, eh, on je još bio hiljadu horizonata ispod mene. Bogami, taj baš ništa nije znao. A učio je. Sirota, bubao. dan i noć, ali eto, znanje je prolazilo pokraj njega, nije ga nekako marilo. nije mu se valjda svđjao. Čita on dakle i čita, uba i bubu, a ovo znanje, nauka, samo projurj dalje, kao neki ekspres, i ne zastavi se. A putnik? Što će, gleda, maše rukom, i apatično bulji pred sebe.

A eto, ipak ga propustili. Bit će, da su profesori na ovoj svojoj sjednici rekli:

»Eh, gospodo kolege, što ćemo s ovim? Istina, glup je, ali ako ga ne propustimo opet će nam čitavu godinu sjediti na vratu, a i onako nam je već do sada upropastio nerve. Ako još ostane, gotovi smo, u ludnici ćemo završiti. Nego, hajde, da ga propustimo, nek ga djavo nosi, i onako će ga život prezaviti.«

Jest, sigurno je bilo tako, jer inače, stvar potpuno nerazumljiva.

I izrugivati se toj njegovoj gluposti i mi, i profesori, a niemu ništa. Prosto, nije ga diralo. Kao da se i ne radi o njemu, kao da baš i nije tako glup kako si mi to utvaramo. A, djavo ga znao, možda je onako glup kako je bio, smatrao još i profesore nekim nepopravljivim glupanima.

Stoji on tako, na primjer, pred kartom, rekao mu profesor, više od šale, da nađe ekvator, a on, glupan, preferirao već cijeli Japan, Kim, Sibir, Ameriku, Malajski arhipelag, muči se jadnik, čuči, na prste se diže, akrobacijom čitavu tiera tražeći ekvator, a mi, možete misliti, erkavamo od smijeha, grčevi nas uhvatili, pa tek što se zajedno sa profesorom ne valjamo na podu.

A poslije se još i srdi:

»Čuj, bogati, gdje je taj ekvator i koji mu je to djavo? Cijelu sam kartu pregledao, a nigdje da ga nađješ. Mora da je neki gradić pišljivi, a ova budala od profesora traži da mu ga nađjem. Neka si ga sam traži! I, o ostalom, što će mi to trebati u životu? Ne živi se od nekakvog klupog ekvatora, ni oji dragi.«

Eto, takav je to silan glupan bio.
A kad smo maturirali, plaću neku udesismo, zrela smo tobože, pa ga pitam:

»Kud ćeš ti, druže?«
»Medicinu ću studirati«, odgovara, »u doktoru ide.«

»A ne bi li bilo bolje da ukebaš mjesto u kakvoj banci?« savjetujem ja.

»Ne«, veli on, »hoću da imam akademsku naobrazbu, i uopće, akademski građanin da budem. A studirat ću u Beču, jer ovi naši nemaju pojma o ni-
čemu. Još bi me mogli krivo naučit.«

I ode.

Dugo ga nisam vidio. Što ćete, gospodin je bio u Beču, a jam se morao zadovoljit s malim, pa ostao ovdje. Prosto, riskirao čovjek, da ga krivo nauče. A i kući, u Opatiju, nisam dolazio. Znao, granica, i ovo, i ono, na slabij sam nozi bio s Talijanima, nismo se nekako volili, barbarska je u mene narav, i uopće, kulturna zaostalost, pa sam slabo i putnice dobivao.

Ali eto, uhvatila me jednom nostalgija, pa ja prezreo smrt i sve propise o prelaznji granica, pa se provukao nekako kući. Da onaj stare tragove, što kažu. Posjetio ja dakle sve strine i razgovarao s njima o nemoralu sadašnjice, posjetio stričeve i razgovarao s njima o sve većim porezima, obnovio na čas stare ljubavi, s drugovima, naravno stvar, tjerao kera i gubio noći.

A jednoga se dana osamio čovjek. Hoću da propečem, da ništem mirise izgubljene domovine, da se divim njenim ljepotama, da ih u sebe usisem, ukoliko, da stvorim rezervoar za emigrantsku budućnost. Šećem ja dakle obalnim putem (»Strandweg«, ter znate), firiku neku tjeram i razmiježujem se, kad najednom, koga vide moje oči? Glihana, razumije se.

Sjedi on na klupi, poza mu elegantna, prebacio nogu preko noge. do njega, na klupi, knjiga, a po parfemu zaudara na dvadeset koraka dalje. Smrad užasan. Uništava svu floru i faunu u krugu. Kosa mu nalizana, pola kile, briljantina ima na njoj, lice našminkano, ješt, bogami, našminkano, a usta, eh, karmirin, gospodo moju, Crvene se kao njuška u psa. Zinuo ja kao tele, pa buljim u njega, riječi mi ponestalo. A on me tobože ne prepoznaje. U daljinu gleda, filozofira valjda.

»Hej, stari druže«, viknuh, »je si li ti, bogati?«

»A vi ste«, odgovara, »nisam vas ni prepoznao.«

I gle, rska, A, duše mi, niškad nije rekao.

Ukiselih se nekako, pa pitam:

»Kako ste? Kao medicina.«
»Ne studiram medicinu. Glumačku školu sam svršio. Ja sam kinoglumac, veli, a gleda me s visoka. Misli valjda:
»Na koljena, smrtnice.«

Eh, glupane. Rasplatio bih ga, odrapio ga najradije po zubatu, ali eto, skandal bih izazvao, a i putnica mi je sunjivije kvalitete.

I pita me:
»A vaše zanimanje?«

»Hohštapler«, odgovaram slavodobitno i odlazim.

A onda vidim, ide nekak plavuša. Eh, kakva plavuša, majko moja. I onog Jarkova iz Egipta bi zavela, a kamo ne mene. Uostalom, dobrovoljno bih se predao. A ona? Ravno preina ovome mome kinoglumcu, vrug ga odnio. I

R. V., Zagreb

PRVI PUT U ISTRI

Autor ovog članka je supruga jednog našeg Istranin, Rodoni je iz Srelema, pa smo je zamožili da nam ona, kao Srelema, rodom i Istranka udanom, opiše svoje utiske o Istri. Jer će naše čitatelje sigurno zanimati što misli o Istri i kako Istru osjećaju domaći ljudi. Kada bi nam i ostale gospodje rodom odati, a udate za Istrane, opisale kolom zgodom svoje poglede na Istru, mi bi i to vrlo rado objavili.

Vlak juri po sjevernom dijelu Istre. Gledam sve sam krš, tu i tamo dolce okružene zidicama u obliku, kruga ili elipse. Površina nekih dolaca nije veća od prostrane sobe. Na stanicji Podgorje unišli su Čić i Čička. Gledam njihov narodni nošnju, koja je sva iz vune. Započinem razgovor s njima. Iskreni su i dobroćudni, pričaju da su im sinovi na radu u Americi, pa ih podpomažu šaljući im koji dolar, Čić i Čička putuju do Limoglava, pa će onda pješke do Laniša. Zovi me ti dobri ljudi da ih posjetim u Lanišu i da će mi dati dobroga sira. Od stanicje Rakitovac prema Buzetu desno i lijevo su nice pećine i kamen. Pomislih, Bože od česa taj narod živi, a zadovoljan je. Raz-

kako se samo zaletila. Tek što mu nije odmah na koljena sjela, skače ona oko njega, a on, eh, kao torcaodor se drži. Tek što ju je pozdravio, pijećav prokleti. Jedva se i dignuo. A onda otišli u Sjetnju. A mirak je već padao, ljudi moj. Uh...

Izgrizla me zavist. Jer kažete i sami, ja intelektualac nekakav, i, recimo, pametna glava, pa tek što nekog šiparici imponiram, a ovaj glupan našminkani, maškara neka i karneval jedan, pa ova. Da se raspukneš od bijesa.

Pokvario mi čovjek veselje, gadne je sentimente u meni izazvao. životnu mi filozofiju skoro upropastio, pa onako ljut ostavih domovinu i otputovah.

I zaboravih na njega.

Međutim sam dovršio studije, gospodin sam postao sa akademskom naobrazbom, i mjesto sam dobio, a plata mi lijepa. Ta znate, hiljadudvjestotine dinara. Kad se na pare računam lijepa svotica izjade.

Živim ja dakle dobro. Praja me tjera, da joj platim pranje rublja, najinodavac me prigunjio zbog stana, birtaš zbog hrane, a cigarete uzajmljuju kolege, Kaputaš, što kažu.

Kući, u Opatiju, ne idem. Sasvim sam upropastio šanse. Fizionomiju bih morao da mijenjam, bradu bih morao da pustim i uopće, slabo bih se proveo. Ali je zato domovinska ljubav još uvijek jednako jaka, pa čim sretnem nekoga iz domovine zapitkujem. Pa kako ovaj, pa kako onaj, je li ovaj konačno oženio onu ili je ostavio na cjedilu, da li se u toj i toj birtiji još uvijek toči takvo i takvo vino, no, znate već. Velika je to stvar, te ljubav za rodjenu grudu.

I sretnem jednoga dana druga iz Opatije. I opet zapitkujem i ovo i ono, i eto, sjetim se na moga kinoglunca.

»E«, velim ja njemu, »kako onaj moj glupan, kinoglumac?«

»O«, odgovara drug, »sjajno mu ide. Postao je profesor plesa, u lokalima pječe, zabave aranzira, grofice i barunice zabavlja, na najboljoj je nozi sa gornjih deset hiljada. More oideja ina, ukraliko, grof i grofovski sin. Nekad se neka habetina toliko zatreska u njega, da ga povede sobom, pa onda zimuje čovjek u Budimpešti, ljetuje u Napulju, iscenjuje na Javi, djavo ga znao gdje. Sjajno živi tipina jedna, bogovski.«

O, prokleti glupan. A ja, gospodo moja, derao klupe točno sedamnaest godina, pa eto, gledajte me. I tur mi pokrpan, i plata mi mala, a živim, eh, nikako. To, što se nekad ponapijem na tudji račun i s kakvim tamburašicom prosićim, s kojenjima je dirani, i to ti je sve. A on, glupan, što ni ekvator nije mogao da pronadje?

Čuji ste, molim lijepo.

Propust zapada; što rekla ona mudračina od Spenglera.

I. BOSTJANČIĆ: Opatijska madona

broćudan narod i premda većinom siromašan. Bila sam tu »domna«, kako oni to vele.

Kuće su im većinom jednokatnice zidane sve od čvrsta kamena. Koje li razlike od srijetnskih prizemnica! Dolje konoba i štala, a gore kuhinja i sobe. Jaku su mi se dupali oni lijeni »balidori« ili »balidoričići« ukrašeni cvijećem, no kojima se ubiže u kuhinje. Kuhinje su mi velike, a oćnišla niska ali prostrana. Oko oćništa kuhinja (t. zv. banko), nad oćništem visi kolao na zlatnom lancu. Oćnišna nema, već crne grede na kojima više komadi slanine pršuti i kite kukuruza. Oni za začim ne rabe mast, već slaninu. Pred mnogim kućama vidim l. zv. »perole«, kojih u Srijemu nema, a koje su mi se neobično dopale. Pogostili su me izvršnim domaćim pršutom, kuluruzim kruhom i vinom, a običaj je, da se gostu daje vino i oraš.

I stri su opazila mnogo starih ljudi od 80-90 godina, što me je upravo zanimalo, čuvali kako oni oskudno žive. Među je vrlo rijetka živžava namirnica na njihovim stolovima. Kod nas u Srijemu su ljudi od 50-60 godina već stari, a ja mislim baš zato, jer uživaju previše mesa. Istranin se brani mlijek »manestrama«, palačom, preskava, je radićem i šalatom. Kokoše se kod njih kolje prigodom velikih blagdani ili kod u kući leži teški bolesnik. Još i danas dvojni o istinitosti pripovjeđanja, da seljaci nisu u Buzet na prodađu kokoša, da si za utrženi novac kupi bakalar...

Nezaboravni utisak ostavila je na mene barba-Zvanetova konoba. Sjedio sam na malim haćevicama oko veće bačve improvizirane kao stol. Na bačvi orasi, krh, pršuti i »bukleti« dobrog istarskog reioška. Orahe tukli smo čekićima (batinama). Kad smo pojele nekoliko oraha digne se barba Franc sa bukaletom prema meni i reče: »Zdravi bili gospo«. Obrise usta kao i bukaletu i ispije par gutljaja, a onda ponudi tek meni. Malo mi je čudno bilo, časa nema, no ja se snadiho, obrisali bukaletu i pokušah vino, a onda se bukaleta redala redom. U konobi se nalazi orudje, bačve ied. Pomanjkanje prostora ispoljuje se i ovdje. Na predama konobe više grozdovi grozđa. Za diecu? Ne, za bolesnike. To se grozdiće drži sve do Vazna (Uskrsa).

Hadajući po cestama i poljskim putevima srcla sam više seljaka, te me već izdaleka pozdravljahu, upuštajući se odmah u razgovor. Ne iz nekakve znatiželje, već iz dobroćudnosti i iskrenosti.

Velika je razlika između Srijema i Istre, ali zajednička im je gostoljubivost. Istarsko vino, voće i povrće slično je Srijemskom po tečnosti i slatkoći. Samo Srijem nema onih slatkih smokava, miomirisnih smrekava ni vazda zelenog lovora, ali iiti - bure.

Posjetih sam i gradić Buzet (Piquentum lat. piquens jest plodan), to je zbil gradić jako siromašan prostornu. U njega se ulazi kroz dvojta vrata, i to kroz »velika vrata« i »mala vrata«. On je okružen pravim gradskim bedemom. Ulice su uske kao u tvrđavi, ali vrlo čiste. Povijest Buzeta je istarska jer je u srednjem vijeku velik požar uništio sav srijemski arhiv.

Oko starijske crkve Sv. Marije nalazi se ilip: ter (plac), a mi u Srijemu velino »plična«. Upozorena sam bila da je pličnik jednog dieľa tera uklesan u životu kamenu. Zvonik je sagradjen izvan crkve.

Na bedena grada lijep je pogled na bijela sela, kao da gledaš jata galebova, a ispod sam mog grada podižu se nova naselja.

Zanimalo me je da je ovdje izumrla narodna nošnja.

Ostavila sam u lijepu kotlinu i nastavila put u Trst. Onog jutra gustu je magla pokrila cijelu »Buzetsku kotinu«. Prispijevši na stanicu koja dominira tnu kratom, abasialo je sunce cio kraj, te sam ugledala krasan prizor. Podomnom more guste magle, a iz sredine te magle provirio je Buzet-gradić kao mali otocić u moru magle. To su samo nabačeni nekoi utisci, a i prostor mi je ograničen pa zasrvavam »premda u mojoj držini ina još lijeplji i nezaboravnih utisaka o dragoj mi Istri.

J. P., Zagreb

NARODNOST IN ŠOLSTVO NA GORIŠKEM L. 1848.

France Gorše: Mati z otrokom

IGO GRUDEN DELAVKA TEREZA

Delavka Tereza, sredi tranzmisiij v beg vreten in stavet mre ti mladi sli. svet se tvoji pogreza, ko da zre v prepad. Daleč v polju breza ve za tvoji nemir: veje v mrak izteza k tebi vsak večer, delavka Tereza, v žalostno pomlad.

Videl sem te zunaj. Sla si kot vojak: zrak je bil omanen kakor tvoji korak. duh je moji težak bil, ves potiščen k tvoj. Stopil za teboj sem, prišel k tebi v kašperček in posteli, križ nam ni raznet, delavka Tereza, to je bil tvoj dom.

Tik pod stropom okno v bežnih sencih noč: ko si ga zastrla, bil sem tako ubog, pred teboj na svetu vsega zleza kriv. Z očice sva čula krike žensk, otrok — in potem si usnula mi v objemu rok z dnevom, ki je ugasnil kraj predmestnih njiv.

Delavka Tereza, skozi težke dni misel nate nosim zdal med vse ljudi, z njo na pot mi svedim, kdor je v srcu slep. Vsem bi rad zaklical k soncu razprostrti: Če je greh živeti, je življenje — smrt! Delavka Tereza, svet je tako lep...

DRAGO GERVAIS: NA SKODIČE

Polne j' pasalo... Na skodiče nonič spi, Kvarner pred njim. Niš se ne čuje, i sve miruje, i nigder nikağa ni.

Va kulinjie nona pijati pere, posaj-joj ne gre. Priša su več leta, sedandeseta, ne znaš ni kako ni kad.

A nikağa ni da malo pomore... Sira je zelo more, liti se je oženila, z vnuki se negder lepu, Su sami ustali doma — ov nonič i nona.

A kad nin budu zvoni zavzvonili, pa ih lakini va kasele nosili, če njihu muku rastepst, če njih starinu raznest... Ter zna se, kumpare žvane, da najzad popej ustane...

Na skodiče nonič spi, Kvarner pred njim. Niš se ne čuje, i sve miruje, i nigder nikağa ni...

Czoernig popravil na 128.000 Slovencev in 62.000 Furlanov ter Italijanov, vidimo, da se narodnostne številke nekam približujejo. Pri tem treba namreč od goriške grofije odšteti celo tomaiško dekanijo in nekaj župnij dolinske dekanije, kolikor pač spada pod tržaško škofijo, t. j. preko 10.000 duš, zgolj Slovencev. Tako ostane po cerkveni statistiki goriškega pisca še razlika skoraj 5.000 duš Slovencev in prilog in ni dvoma, da so številke njegovega razmerja narodnosti pravilnejše, ker so v mešanih krajih domači župniki znali gotovo bolje razlikovati glede narodnostne pripadnosti zapljanov nego vsi avstrijski uradni in večinoma tuji komisariji.

V tem pogledu dobivajo gornji podatki o narodnosti po cerkveni statistiki za 1.848, večjo važnost za nas in vredno jih je primerjati s sedanjim stanjem. Na razpolago imamo cerkveno statistiko za l. 1929 za slovenski del Goriške s mestom Gorico vred v Barbalčevi knjižici »Vjerska sloboda« (Sv. Jeronim, Zagreb 1931).

Po Barbalčevi statistiki izkazujejo dekanije l. 1929:

St. Peter	17.779	Slovencev
Kanal	13.653	»
Tolmin	19.595	»
Cerkno	7.850	»
Bovec	6.269	»
Kobarid	6.720	»
Crnič	14.883	»
Komen	15.131	»
Devin	9.412	»
Ločnik	7.806	»
Biljana	8.312	»
Gorica	14.445	»
Soikam	14.451	»
Sukaj	155.309	Slovencev

V obsegu goriške škofije, od katere je bila odcepljena le škofijaska župnija Davče (po Rapallu) znaša torej število Slovencev 155.309.

Iz tega sledi, da je ostalo slovensko prebivalstvo v Gorah in na goriskem Krašu v teku 80 let po številu nespremenjeno v kolikor ni celo nazadovalo v tolinjskem, cerkljanskem, komenskem in tudi bovškem cerkvenem okrožju, ki je sedaj razdeljen na bovski in kobariški, a je le neznatno napredovalo v kanalskem in dolinskem, torej je, ves svoj prirastek oddalo, drugam, dočim so ostali deli Goriške v boljšem zemljepisnem položaju svoje slovenske prebivalstvo podvojili. Podrobno razpravlja o tem zanimivem demografskem pojavu dr. L. Čermelj v reviji »Misel in delo« 1937, št. 8—10 in dalje.

Vrnimo se k članku »Jadranskega Slavjanka«, ki prehaja na šolsko vprašanje:

»Konec šolskiga leta 1848—49 je bilo v celi škofiji 112 šol — dve več ko v prejšnjim letu. Razdeljene so bile takole:

V čisto italijanskim Monfalkonskim kantonu je bilo 8 malih šol in 1 za dekleta; v furlansko-italijanskim kantonih, v gradškem, karminskem, viškim in funičelskim je bilo zvragev 1 poglavne šole 27 malih in 13 za dekleta;

v čisto slavjanskih kantonih, v Sempesterskim, kanalskim, tolinjskim, bolčiskim, Černiškim, komenskim in duinskim 41 malih šol;

v lučniškem kantonu je bilo v Slavjanskemu delu 7 šol, v furlansko-italijanskim delu so bile pa 4, med temi 1 za dekleta.

Goriški kanton je imel, in sicer v Gorici 2 poglavni šoli; 4 male šole, med katerimi 1 za judovske otroke, in 2 šoli za dekleta; na kmetih pa, le 3, rečem tri, male šole.

Ko soštejemo, najdemo, da imajo Italijani 9, Furlani 45, Slavjani 51 šol. V Gorici se pa brez posebnega ozira na narodnost po pušniško učil.

Ako število šol številu prebivalcev primerljivo, najdemo dalje, da Italijani in Furlani — skupaj 25.214 duš — imajo skoraj na vsak tisoč prebivalcev 1 šolo. Le primeru poravnati, je treba Slavjanom saj še 70 šol.

Kar pa mora vsakiga Slavjana v serce boleti, je to, da obstoječe šole — 51 jih je kakor smo rekli — niso tako razdeljene, da bi iz vsake res 2.353 Slavjanov kajenit imeli zamoglo. Gorica ima 9, Sempester 4, Kanal 7, Tolmin 10, Cerklje 7, Bole 9, Črnič 6, Komen 5, Dujin 7 in brez šol v drugih farah obstoječe šole so le vsaj 20.

SASA ŠANTEL: Most u Dragi

Burni dogodki širom Evrope leta 1848, so prinesli tudi primorskemu ljudstvu nekaj zaželenih prav in svobodnih. Razne pridobitve te dobe so bile sicer le kratkotrajne, ali ta zgodovinska »pomlad narodov« je imela odločilen vpliv za ves naslednji in kulturni preporod ob Jadranu. Ze kratak pogled na razvoj »Slavjanskega društva« v Terstu, ustanovljenega v prvem litrskem mesecu dne 10. novembra 1848, torej skoro istočasno s »Slavjanskim bravnim društvom« v Gorici, pokazuje velike uspehe v njegovem delokrugu. Pod spretnim vodstvom predsednika Jovana Vesela Koseskega, slovenskega književnika, ki je bil po poklicu č. kr. kameralni svetnik se je tržaško društvo kaj slovesno nastanilo v II. nadstropju palače Urtegestia, kjer se je kmalu razvil do urazeneza središča vseh mestnih slovenskih krožev. Ob prizadevanju da razširi delovanje in cilje društva tudi izven svojega sedeža, je prišel podjetni odbor na srečno misel da se je poslužiti tedanje tiskovne svobode in razposlal svojim zunanjim članom obširno naročilo pod naslovom »Dokaz o vravnovanju in delovanju Slavjanskega društva v Terstu od svojega začetka do konca februarja 1849«.

In prav iz te tiskane društvene objave, ki je obsegla tudi razna kulturna in politična vprašanja one burne dobe,

je nastal v teku l. 1849, prvi naš primorski, slovensko-hrvatski časopis »Slavjanski Rodoljub«, ki je izhajal kot mesečnik, a je doživel le 6 števk.

Urjeval ga je carinski uradnik Ivan Cerer, ki je po odstopu Vesela prevzel tudi društveno predsedništvo. Toda že v jeseni 1849, je umrl Cerer za kolero in z njim je prenehal izhajati tudi »Slavjanski Rodoljub«.

Kljub težki izgubi najboljših mož ni prestalo vztrajno delo »Slavjanskega društva«.

ker je že marca 1850, izdalo »Jadranskega Slavjanka«, »nov podučni list v raznih ljudstvu koristnih rečih«,

obširnejši mesečnik, v katerem so se vrstili različni slovenski in hrvatski članki novih piscev in članki globljeja pomena. Urjeval ga je društveni predsednik prof. Simon Rudinaš z velikim skrbjo. Toda tudi ta list je moral prenehati s svojo 6 števkilo, ko je bil Rudinaš premeščen v Celovec in so strožje vladne mere čimdalje bolj ovirale vsakršno delovanje. Franc Jožef je pripravil svoj Bachov absolutizem, ki je kmalu vse zatrl.

Nam pa preostaja v pogled v zanimive članke obeh prvih naših časopisov, v katerih se je največ razpravljalo o šolskem kot najvažnejšem in najbolj perečem vprašanju vsakega zavrednega naroda. V tem oziru je posebno poučen članek nekoga L. P. v 5. številki »Jadranskega Slavjanka« pod naslovom »Dokaz stanu ljudskih šol v goriški škofiji«. Pisec nam je ostal na žalost neznan, morda za vedno, obravnava pa tako pregledno prilike na Goriskem one dobe, da hočemo ta članek čimostem oredelovno ponatisniti in ga opremiti še s primernimi ugotovitvami.

Ker so bile šole takrat v rokah duhovščine, ki je imela obilo dobre volje za vzgojo mladine in smisla za njihov ponk v materinem jeziku, je razumljivo, da je članek L. P. zajemal iz cerkvenih virov in se zato navede nastanjal kakor sledi:

»DOKAZ STANU LJUDSKIH ŠOL V GORIŠKI ŠKOFIJI.

Goriška škofija je razdeljena v 15 dehanij, ki so tudi šolski kantoni.

Prebivalci so po narodu: zgol Italijani

v Monfalkonskim kantonu	10.974 duš
Furlano-Italijani	
v Gradškem kantonu	8.786 duš
v Karminskem kantonu	11.303 duš
v Viškim (Visco) kantonu	7.461 duš
v Funičelskim kantonu	13.747 duš

Slavjani	
v Sempesterski pri G. kantonu	9.231 duš
v Kanalskim kantonu	13.356 duš
v Tolminskim kantonu	19.871 duš
v Cerkljanskem kantonu	8.014 duš
v Bolčiskim kantonu	14.684 duš
v Černiškim kantonu	2.217 duš
v Komenskim kantonu	15.506 duš
v Duinskim kantonu	7.929 duš

V Goriški dehanli je le v Gorici nekoliko tisoč takih, ki le v furlansko ali italijansko govore; vsi drugi — do 19.000 duš, katerih okoli 10.000 zvinaj mesta ali po deželi prebiva — so Slavjani. V Lučniškem kantonu so le tri srenje — Lučniški (1495), Sv. Lovrenč (662) in Moša (786 duš) — v katerih se po furlansko govori, drugi prebivalci, ki jih je 9677, govore slovensko. Tudi v Duinskem kantonu stanujejo zgol Slavjani, in le v Dujinu je nekoliko, toda prav malo Italijanov.

Tu smemo članek goriškega pisca malce prebrati, da si postavimo vprašanje, ali so njegovi podatki za 1.848, res zanesljivi. Če njegove vsote, zaokrožene na 120.000 Slovencev in 57.000 Italijanov ter Furlanov v goriški škofiji, primerjamo z znanimi uradnimi podatki iste dobe za celo grofijo goriško-gradiščansko, katere je

RU., Zagreb

Statistički prikaz stanovništva u Puljskoj i Riječkoj pokrajini

Istarski obdanište

Ovaj je članak izradjen prema studiji dra Lavo Cermella, koja će izći za Božić u reviji „Misel in delo“. Članak je izradjen prema rukopisu.

Naš neumorni javni kulturni radnik, profesor dr. Lavo Cermella, obavljaje u nekoliko brojeva revije „Misel in delo“ statistiku stanovništva onih zemalja, koje su pripale godine 1920 i 1921 Italiji. Svoje podatke crpi iz najnovije službene statistike za 1936 god. sa svojih kritičkim osvrtom posebice za svaku pokrajinu.

Juljska Krajina je od aneksije do danas više puta mjenjala svoje političko upravne granice prema potrebnim različitim režimima. U prvom zadržanoj poslije rata sačinjavale su Juljsku Krajina tri autonomne pokrajine: Tršćanska, Gorjska i Puljska. Malo prije dolaska fašizma na vlast udružile su se sve tri u jednu političku upravu jedinicu: Juljsku Krajinu. S obzirom na to, da su u takvoj jedinici sačinjavali Hrvati i Slovenci većinu, pa bi prema tome mogli voditi govor riječ u pokrajinskom zastupstvu, bila je već u januaru 1923 god. podijeljena od fašističke vlade u tri dijela. Nastala je Tršćanska i Puljska pokrajina, a ostali dio bio je priključen Vidmu sa talijanskim većinom. Riječka pokrajina nastala je tek 1924 godine, kada je definitivno potpala pod Italiju. Sadašnja podjela Juljske Krajine na pet pokrajina datira od 1927 godine.

Odmjereni prostor ne dopušta da iznesemo statistiku stanovništva svih pet pokrajina, već ćemo se ograničiti samo na one pokrajine, u kojima pretežno žive Hrvati, to jest na Puljsku i Riječku pokrajinu, služući se podacima iz članaka g. dra Cermella.

Puljska pokrajina ne obuhvaća administrativne granice prednajte pokrajine Istre. Kastav i otok Krk pripadaju Jugoslaviji, volosko-opatjski kotar uključuju se Riječkoj pokrajini god. 1924, a god. 1928 približeno su još općine Podgrad i Metulja Riječkoj. Prema tome to je jedan dio Koparskog kotara (bivši) priključen Istri.

Prema službenim podacima od 1936 g., mjerašim Juljsku Puljsku pokrajinu 371,51 km², sa 296.160 stanovnika u 41 općini, a Riječku 111.831 km² sa 115.065 stanovnika u 13 općina. Relativna gustoća stanovništva iznosi u Puljskoj pokr. 80 na km², a Riječkoj 103. Razumije se, da je u krajevima veća gustoća od navedene, a u selima mnogo manja.

Od ukupnog stanovništva bilo je 1936 god. u Puljskoj pokrajini 149.932 muškog i 146.528 ženskog, a Riječkoj 57.860 muškog i 57.266 ženskog stanovništva; dakle na 1000 žena dolazi u puljskoj pokr. 1023 muškarca, a u Riječkoj 1011. Ako pribrojavimo k tome još mladiće koji su se nalazili u Abesiniji, onter je za muške još povoljniji, naime u prvot 1016 i 1000, u drugot 1028 i 1000.

Ovakav omjer ide svakako na račun većeg broja prisutnih vojnika, koji je bilo u 1936 god. u obdavi pokrajine zajedno 29.702. Ako naprotiv odbijemo vojsku, dobijemo obimni onter: na 1000 žena dolazi u Puljskoj pokrajini 911 muškarca, a Riječkoj samo 835. To je razvidno i iz dosadašnjih godina, gdje se opaža jak uzrast na muškim stroni za godišnjake 20 do 22; a u godinama, li se nazre na odsuzeni svoj vojnot roj u povoljnim krajevima. Od donedavni mladića bilo ih je 1936 god. pod oružjem u Abesiniji 4210.

Već je razbita u prirodnom porastu stanovništva između Riječke i Puljske pokrajine. Relativni broj poroda u Riječkoj pokrajini bio je uvijek manji nego u Puljskoj ali je i smrtnost u ovoj posljednjoj bila veća. Plodnost je bila u Puljskoj pokrajini veća ali u zadnjih nekoliko godina pokazuju osjetljiv opadanje, tako da se prirodni porast u 1936 godini od 7,5%

približuje porastu u Riječkoj pokrajini od 7,2%. Godine 1927 iznosio je godišnji porast u Puljskoj pokr. još uvijek 14,4%, dokim Riječka pokr. pokazuje u tom pogledu stacioniranje.

Prirodni porast ne pomaže mnogo k stvarnom povećanju broja stanovništva. U petgodišnjem razdoblju 1931-36 iznosio je prirodan porast u Puljskoj pokrajini svega 13.965 duša, a stvarno je bilo prisutnog stanovništva manje jer se oćito u tom razdoblju više ljudi iselilo nego doselilo. Još značajnija je ta pojava, ako izmamo u obzir legalan broj stanovnika. Taj broj se je u razdoblju 1931-36 po prirodnom porastu povećao za 14.148, po odbitku doseljenika od iseljenika stvarno umanjilo za 22.696 osoba, tako da se je stanovništvo umanjilo od 302.980 u 1931 god. na 294.492 u 1936 god. Većina iseljenika su muškarci. Slično nam pokazuje Riječka pokrajina, samo što se je tu usprkos lakom iseljavanju povećao legalan broj stanovnika na račun većeg doseljavanja.

Opadanje broja stanovništva u Puljskoj pokrajini treba pripisati činjenici što su se organizirani u Puljskoj pokr. znatno smanjili, dok su se naprotiv u Riječkoj povećali.

Razlika u legalnom broju stanovništva karakterizira nam kretanje autolitonog hrvatskoj i slovenskog stanovništva obih pokrajina. Za Riječku pokrajinu je značajan i velik broj prisutnih stranah državljana, kojih broj je iznosio u 1936 god. 7309, od toga 4140 Jugoslavena, koji stalno borave u zemlji. Godine 1931 bilo je u Riječkoj pokrajini 6136 jugoslavenskih državljana, pa ide prema tome dobar dio iseljenika na njihov račun.

Ako pogledamo strukturu prisutnog stanovništva u 1931 god. dolazimo do zaključka da ide datira iseljavanje odnosno doseljavanje tek u zadnjem petgodišnjem razdoblju, već od prvih godina 1930-ajevca.

U Pulj je bila te godine skoro jedna trećina stanovnika iz starih talijanskih provincija, a u Riječi skoro jedna petina.

Slično je i u drugim gradovima. Sela su ostala pošteđena od doseljavanja. Od doseljenika iz starih provincija bilo je u Puljskoj pokrajini 1931 god. 19.308 muških i 4330 ženskih, u Riječkoj 10.826 muških i 2759 ženskih. Najviše prisutnog stanovništva iz starih provincija otpada na južno-talijanske krajeve, gdje je prirodni porast velik, mogućnosti zaposlenja male, osim toga sam režim favorizira njihovo doseljavanje u Juljsku Krajinu.

Ako uzimamo u obzir plodnost stanovništva po pojedinih općinama, nije za nas statistika tako porazna jer općine sa pre-

težnom većinom Hrvata i Slovenaca pokazuju veći prirodni porast nego one sa talijanskim stanovništvom. Osobito je velika razlika u prirodnom porastu između sela i gradova.

Gospodarske i političke prilike prisiljavaju ljude da traže zajedu u gradu, i još više u inozemstvu, jer po prirodnoj siromašna zemlja ne može prehraniti prekobrojno stanovništvo. Iz tog razloga su seoske općine već u predratno doba polako napredovale, a poslije rata uslijed opće i lokalne krize čak nazadovale zajedno sa gradovima. Na taj način pokazuje u Puljskoj pokrajini g. 1936 šest općina manje stanovništva nego 1869 god., a dvadeset općina manje nego kod popisa 1910 god. Samo jedna općina u Puljskoj pokr. pokazuje velik porast stanovništva, naime Labin. Svoji napredak ima zahvaliti obilježnim rudnicima ugljena.

Italija je siromašna ugljenom, pa zato u svojoj borbi za antarktičkom obilato iskorišćuje labinski ugljenok, čija je produkcija od 80.000 tona u 1921 god. poskočila na 900.000 tona u 1937 god. Srazmjerno tome povećao se i broj stanovništva, koje je većim dijelom zaposleno u toj industriji. Godine 1937 sagradjeno je novo naselje u rudokopnim revirima, imenom Arsta i postala samostalna općina.

U Puljskoj pokrajini je većina općina zemljoradničkog karaktera. Od ukupno 41 općine, u 34 je stanovništvo za više od 50% zaposleno u poljoprivredi.

Riječka pokrajina se ne razlikuje mnogo od Puljske. Dvije općine imaju danas manje stanovnika nego 1869 god. a 8 općina manje nego 1910 godine. Stanovništvo je zaposleno u poljoprivredi u 9 općina za više nego 50%.

K općinom porastu stanovništva ne pomaže mnogo u opsežni melioracioni radovi, gradjenje cesta i podupirani turizam. U Puljskoj pokrajini bilo je 1936 god. stavše za čitav 26.000 manje stanovnika nego 1910 god. a ni u Riječkoj nije mnogo bolje. Zemlja je oskudna pa se ljudi u masama iseljavaju, ukoliko im je moguće naći u svijetu zarade, a mnogi od onih koji su ostali kod kuće, nisu više gospodari na svojoj zemlji već je obraduju kao koloni. Na uvelirirana zemljišta dolaze isključivo doseljenici iz unutrašnjosti države te tako povećavaju postotak tudjerodnog stanovništva. Sela su čisto poljoprivrednom strukturom, koja su još od prije rata nastanjena Hrvatima i Slovencima oćovala su i do danas svoj narodni karakter.

Zbog jakog iseljavanja, osobito mladi- ne osieća se paralelno tome i opadanje prirodnog porasta narastaža.

NASELJA U ISTRI

Donesimo odlomak iz posljednje knjige prof. Nikole Žica »Istra« koja je izašla pred par mjeseci u Zagrebu u izdanjima biblioteke IRID. O toj knjizi smo već opširno pisali u našem listu, a i ostala štampa je vrlo pozitivno ocijenila to najnovije djelo neumornog istraživača i popularizatora Istre g. N. Žica.

Knjiga prikazuje stanje Istre do 1918 godine, pa tako i ovaj prvi odlomak iz poglavlja »Naselja« prikazuje stanje prije rata, ali to stanje je i sada skoro u očelosti isto.

Istra je podijeljena u 54 upravne općine. Osim volosko-opatjske (2 km²) mnoge su površinom velike, neke prevelike (buzetska 316 km², pazinska 287, kastavska 214, labinska 207 km²), a dvije (pulska 224 km² i cerska 336) za- premaju čitave sudske kotare. Brojem je stanovnika prva po redu pulaska općina; za njom slijedi desetak općina sa preko 10.000 stanovnika, a posljednja je od svih krčka, kojoj se približuje drugih desetak s malo više od 2000 stanovnika; srednjih općina sa 6000 stanovni-

ka je mnogo. Uzroke tome, što su općine tako velike i površinom i pučan- stvom, treba tražiti u upravnoj politici Rimljana, Mlečana i Talijana kroz sve vijekove. U Istri oduvijek robuje prostrana okolica maloj jezgri posebnih interesa. Prema tome je broj stanovnika u općini redovno daleko veći od broja stanovnika u njezinu središtu, a u nekima su općinama, naročito u istočnom dijelu pokrajine, i pojedina sela veća od njezga.)

U svemu imade 558 naselja. Prema

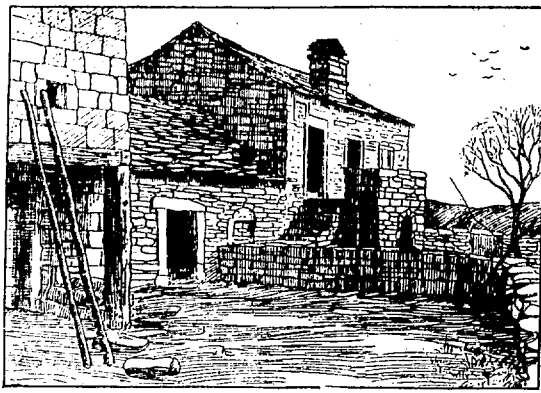
L. BOSTJANČIĆ: Motto iz Vepirčice

ukupne broju Istarskoga stanovništva stanuju u njima prosječno po 644 čovjeka. No ovaj broj ne pokazuje pravi središnju mjeru, jer se većina naselja (mjestica, località, Ortschaften u publikacijama službenoga popisa) još dalje raspada na manje skupove i osamljene kuće. Kao što je naime često veoma različit broj stanovnika u porednoj općini i u njezinu glavnom naselju (Plomin 1663:362, Oprtalj 3371:498), tako se ni statistički pojam mjesta ne krije uvijek s geografskim (Pičan 2496:286, Zminj 5169:763). Ako se i ovo uzme u račun, onda ima nešto preko 3000 naselja različite veličine, tako da je prosječno u svakome nastanjenju jedva 129 ljudi. Ipak stanuje samo četvrtina Istrana u malim naseljima (ko- ja imaju manje od 500 duša), u Gorici- Gradlški više, u Kranjskoj i Koruškoj mnogo više. Dobra trećina živi u većim skupinama (500—2000 duša), a ovakova su naselja običnija i u Istri i u južnim zemljama. U Italiji se više zbiljo u gradove, u njima su tri četvrtine svega stanovništva. U Istri se opaža ista težnja: 15 posto stanovništva se smjestilo u gradićima (2000—5000 duša), 11 posto u desetak gradova (5000—20.000) i značajno 10 posto u najvećem gradu, u Pulji. Istra je dakle i po svojim naseljima prolazna zemlja od mediteranskih prilika na srednjoevropske, kakova je i po svojoj prirodi. Zbijeni način gradnje ljudskih naselja pa rijetko i slabo obrađjene plohe dosta plodnoga tla ispa- čuju nas prilika u južnoj Evropi: Ipak su karakteristična svojstva modifizirana prema fizičkoj prirodi zemlje i prema sjevernom smjećanju pokrajine u smislu srednje Evrope, tako da ima i raspršeniji malih naselja, ali ne po cijeloj pokrajini i u jednakoj mjeri. U pojedinim kotarinama je ovaj razmjer %:

stanuje u naseljima koja imaju stanovnika	u kotaru	manje od 500	500—2000	preko 20.000
koparskom	43,8	20,9		
porečkom	13,6	55,7		
pulskom	12,4	25,0		
pazinskom	17,2	58,8		
voloskom	39,9	55,2		
lošinjskom	31,3	37,6		
	2000—5000	5000—20.000	preko 20.000	
	0,3	20,0	—	
	30,7	—	—	
	24,0	20,1	42,5	
	4,9	—	—	
	12,8	18,3	—	

Na kvarnerskim otočima je dakle najbolji razmjer, jer se broj stanovnika u malim, srednjim i većim naseljima gotovo izjednačuju. Na Cresu idu sva skupina, a na Krku prevladuje druga skupina dok na Lošinju imade samo Sv. Jakov manje od 500 stanovnika, a sva su ostala naselja jača. U voloskom kotaru prilike su srednjoevropske, a takove bi skoro bile i u pulskome — premda su u Rovinj i Vodnjan u njemu talijanskoga tipa —, ali je sama Pula u posljednje vrijeme uzrokovala velike prepreke, tako da naselja sa 2000—5000 duša naprosto nema. Ovakovih imade malo i koparski kotar, koji inače na cijeloj svojoj površini svima prednjači malim naseljima, a samo se uz more poredjalo nekoliko većih gradova. Srednja naselja u porečkom kotaru daju stan više nego polovini njegovih stanovnika, a manji dio živi rastrkano na polju u malim skupinama ili par primorskoh gradića staroga ili par pazinskom broji samo grad Pazin preko 2000 duša, a ostala su naselja ogromnih dječom manja, gotovo onako malena kao s ove strane Učke.

NIKOLA ŽIC — ZAGREB

Ježenj, rodna kuća biskupa Dobrica

1) Dosta je spomenuti Osor (287: 2245), Kastav (646:20.503) ili Buzet (516: 16.957).
2) Tako su Nerezline (1318) veće od Osora, Klana (1024), od Kastva, Lanšće (650) od Buzeta.

Prvi slikar iz seljačke Južne Istre

Josip Crnobori je priredio prvu izložbu slika

J. Crnobori: Autoportret

Kada je ono Motika pred četiri godine nenadano iskočilo među prve svojom prvom izložbom u salonu Urtlich, napisao je bio dr. Ante Bonifacić:

— Istra ima opet jedno ime u kojem se afirmirala pred cijelom našim narodom svojom stvaralaškom snagom i osebnosti. Jedan savršeno istarski nastup; nastupiti s prvom izložbom tek iza što se navršilo trideset. Trideset godina učiti, raditi i gledati. Sakriti sretovanje i pomoćnikovanje i nastupiti kao majstor.

Motiku je u Pazinu učio Santel kako se drži kist, kaže Bonifacić. Motika je devetsto osamnaeste crtao karabiniere u pazinskoj crkvi, a Crnobori je imao tada tek jedanaest godina. Ali ono što je rekao Bonifacić za Motiku pred četiri godine, to se može reći i za Crnobora.

Ne mislimo slikarski — već ono što Bonifacić kaže o istarskom nastupu. Jer upućivati i slikarski ocijenivati mogu stručnjaci. A mi bi htjeli da podučemo ovo: — Ona naša najjužnija Istra, onaj mali rt između Pule i Kamenjaka gdje su sred trsto i pedesetak godina pristajale gaetice i leuti-dalmatinskih Vlaha da se naselje na opustošenoj zemlji, ta štura i gola istarska seljačka zemlja dala je poslije tri i pol stoljeća jednog slikara.

Dug je to put — taj razvitak od narodnog deseterca (koji je najčistiji i najduže sačuvan ostao baš u mjestu odakle je Crnobori) do izložbe slika u jednom zagrebačkom salonu. Taj čisto hrvatski seljački kraj — kraj balkanski po dojučerašnjem folkloru, po dijalektu, po tradiciji i instinktivna ljudi — taj krajini rub autohtonog Balkana, komandir dalmatinskog Zagorja, Ravni Kotara i Bukovice — taj kraj uspeva da se u stolušnom razviku afirmira kao dip narodnog centra, i u kulturnom pogledu.

Mučan put za pojedinca i za generacije. Crnobori se probija kroz istarske internate (Karlovac, Zagreb) do Umjetničke akademije zahvaljujući svojoj ustrajnosti i zila-vosti prve generacije. Jer roditelji su mu seljaci — djedovi stopostotni, a otac polu-seljak, poluradnik — onako kao što su bili svi naši očevi posljednjih pedesetak godina u okolici Pule. A ti očevi naši, oni nisu mogli svoje nadnice nekvalificiranih arsenalnih radnika da daju za školovanje sina — i nisu znali kolika je to muka i kolik je to trud sinu takvog siromaha s krajnje tačke narodne periferije dovršiti školu daleko od kuće i svojih. A ako je taj sin, sam samcat, uspio da u svojoj tridesetogodnjoj prikaže Zagrebu svoje znanje, svoju ustrajnost i svoj talenat, tada je taj sin dao više nego što se može očekivati.

S te tačke gledišta promatramo Crnoborov uspjeh. A i još nešto treba naglasiti ovom prilikom. A to je ovo:

— Kraj iz kojeg je Crnobori (Banjole, zaselak Premanture) to je najkrajnija južozapadna tačka hrvatskog narodnog teritorija. Sam rub naše narodne granice. A baš u Crnoborovoj porodici je još svježija tradicija o bunтовnom glagoljaškom fratu Crnobori koji da je imao »čarobne librec« i koji je sotonu iz nevere stjerao u Belinu drzicu. O tim starijim glagoljaškim »librima« smo kao djeca debatirali s osta-

lim mnogobrojnim Crnoborima, i kao djeca smo slušali narodni deseterac o Fatimi divojki i o Marku Kraljeviću. A sjećamo se još i nekog starca u crvenoj dalmatinskoj kapici, a ti starci su nam pričali o onim starijima koji su nosili perćine i ječermie, ukrašene lokama. I koji su živjeli stoljećima na vratima grada Pule, a nisu znali ni riječi talijanski.

Eto — to je za nas, kao cjelinu, važno. To, da taj naš stari hrvatski i seljački kraj daje poslije stoljeća seljačkog života na krajnjoj tački narodne periferije jednog slikara, umjetnika, i da tog slikara prima narodni i kulturni centar kao svoga (jer drukčije ni ne može biti).

To je već politika. A Crnobori kaže: on, ne prati i ne voli politiku. I neće da na račun politike stiče, neka priznanja. Inač pravo! Ali i mi, ostali, imamo pravo da naglasimo i naglašujemo uvijek ponovno kako narodna zajednica ne može i ne smije da odbaci ni jedan svoj narodni dio, pa bio on i na krajnjoj narodnoj periferiji, jer ta narodna periferija ne zaboravlja i neće da

Ovaj prikaz Crnoborove izložbe napisao je jedan naš akademski drug Crnoborov iz Istarskog akademskog kluba. Htjeli smo da naši mladi pišu o našim mladima kako bi i na taj način manifestirali naše drugarstvo i solidarnost u borbi — ne samo političkoj, već i životnoj borbi. Pri koncu treba naglasiti da je mnogo tih naših mladih posjetilo izložbu, ali — ali onih starijih naših koji bi u sliku mogli da kupe — njih nije bilo ni blizu. Toliko da se zna.

Crnobori Josip, »Arabo«, jedan od onih koji takodjer mijša boju, izmješao je i povešao svoje prve slike. Bez galame, tridesetak godina i tridesetak slika. U glavnom izložba!

Je li važno da se zna kako je živio dosada? Da li se to može uzeti kao faktor koji utječe na stvaranje ličnosti, koja stvara? Treba li odgovor? Čemu? Uostalom mi znamo! A slike viješ!

Sasvim običan, prosti izbor. Pejsaži portreti i akti. Izradjeni pejsaži pokazuju dobro modilirane izrase sastavljene od zelenih, smeđih i pečenih tonova. Gotovo na svakoj slici, kao što ih ima i u prirodi u izobilju. Ne baš porizni zrak sa nikada posve zelenim lišćem i travom i grmljem i sa isto tako neprozirnom vodom u barama ili rijekama voće Crnobora, a i on njih još više. Njegovo je biće mirno, a njegova voda teče izvanredno lako i tiho. Klizi. Vrlo malo tonova koji umaraju tek u i tamo u tamnim predčernim zahvatima. Ti pejsaži su nenametljivi i prijazni, nekultivirani, prirodni. Maksimirska bara u guštiku sa 2 panja jamačno je najbolja. Ta dva panja toliko su potrebna koliko djetetu ruku. Milo, prijatno, ali nesigurno može da se sruši da ispadne ali panjevi vežu čvrsto. A tek

J. Crnobori: Gospodin J. G.

zaboravi gdje joj je matica i kuda, po svome jeziku, tradiciji i težnjama spada. (U. p.)

da dobljeno utisak prostora, ta dva panja napinju sliku da se dobije potpuno zorno osjećaj prostora i prozračke. Ta ipak je prostor među najglavnijim težnjama u izrazu slikarstva.

U svijetlom sastavu Kleka odražuje se nastojanje i mogućnost rješenja problema prozračke i prostora sa velikim zahvatima, a običnim izrazom mekano oblikovanog tona. Topao utisak je pozitivna oblika tih pejsaža, a hladan i neuvjerljiv onih par što predstavljaju predvođene i sumrak. Možda se osjeća nedostatak pečenorevnih tonova koji bi sigurno pojačali dojam žive prirode.

U portretima je takodjer izražena težnja za mirom; hladna svijesnost, mirna sabranost, neizmjerena toplina izlaze iz autoportreta. Mirnoća bez cinizma, a s malo rezignacije. Zašto baš s rezignacijom? Zar ne bi bilo bolje s više cinizma? To je svakako lična nota karaktera. Uostalom to je potvrda ličnog sudjelovanja u stvaranju, a to je.... Uostalom dosta... šta još želite...? Da, tamo je i jedan zelen pas, zelen pas! Čujte! Zelen pas! Pa baš što... Sta se nas tiče boja. Vrlo važno! Pas pokazuje čud kada nagrije, ako ne, onda... kada pogleda, a pas uvijek istinski i iskreno gleda, a ne kao... Jeste li primijetili gleda, a ne kao... Jeste li primijetili taj pogled? Ako niste, zalim! Uostalom, to je psihologija pasa, a ovdje je izložba slika, pa kakove to ima veze. Idite i vi, kritičari, do vrata!

Aktovi su... no što su... reci Ti Crnobori, kada već mi toliko pričamo. Ja sam iskren pa kašem toliko da su izraz težnji ne slikarskih, koliko ljudskih. Prednost je očita pred težnjama pjesnika i drugih koljima je maksimalno obradbe »inspiratione«.

»Poško je raditi meso da bude meso. On osjeća i radi oprezno ne smiono, ali

zato ljudskim osjećajem. To znači: Radim tako da istaknem i nadjem ono ljepo koje me najviše privlači i koje najviše volim, da bih mogao vidjeti i pokazati kakova bi trebala da budeš da bih ja mogao opet težiti više i više. Pretpostavljam da se to ne tiče muškog akta. Jasno — je li? Samo kod toga paziti da se riješi svaki suvišni predmet dužnosti da sudjeluje pri donošenju umjetničkog izraza živog i ljudskog. Čemu rukavice na muškom portretu. Zar nije moguće sretnija kompozicija nego s rukavicama i sličnim predmetima. Ja sam mislio...

Ljepota ženskog akta lij kao izraz pridonog dara ili kao inspirativno sredstvo nije nužno vezana na stereotipne artikule, jer je opasno da se ne svodi. Umjetnički cilj je napor za poboljšanje ovoga istoga što smo ovdje gore rekli. Smatram da ćeš kvalitetivno dobiti kad izgubiš te prazne manire.

Publika je prilično zainteresovana i prati sa zanimanjem a i produdjuje ovu izložbu. Nekoliko je slika prodano pa je, i s te strane potvrđeno o kvalitetivnom i kvantitativnom uspjehu ove prve izložbe. Mi želimo da još jače afirmiramo svoj talenat slobodnim ljudskim vrijednostima, koliko na opći, toliko i na naš posebni napredak. S. D.

Prva izložba slika Rikarda Debeljaka

Beogradsko »Vremec« donosi: Prije nekoliko dana otvorena je vroma skromno i u tišini jedna vrlo interesantna slikarska izložba. Mladi akademski slikar g. Rikard Debeljak izložio je u prostorijama Udruženja Istra—Trst—Gorica 63 uspela rada.

U svojoj skromnosti doskorašnji djak Umjetničke škole u Beogradu išao je dole da nikome nije ni javio da će otvoriti izložbu slika. Pa ipak, ma da je samo mali broj ljudi znao da je ova izložba otvorena, ma da se čak ni na kapiji kuće u ulici Jovana Ristića broj 29 ne može pročitati da se tu nalazi izložba, g. Debeljak je imao do sada veliku posjetu: prijatelji njegovi, poznanici, pa čak i veliki broj vidjenih ličnosti.

G. Debeljak, koji je bio pitomac Kola srpskih sestara, izložio je svoje slike da bi ih prodao i tako skupio malo novca za put u inostranstvo. Ulanice na izložbu ne naplaćuje, od Kola srpskih sestara dobio je kao prilog svega sto dinara, pa ipak je za ovo nekoliko dana zaradio 12.500 dinara. Publika je oduševljena njegovim radovima i kupuje ih.

G. Debeljak je izbjeglica iz Istre. — Sada je naš državljani, a u svome radu najviše se interesuje za kopje sveski. Na žalost, njih nije izložio na ovoj svojoj izložbi, jer ih je sve već prodao. — Među uljima, akvarelima, pastelama i bakrorezima, koji se na izložbi mogu vidjeti, g. Debeljak se predstavlja kao umjetnik profinjnih osjećaja, pun poleta i raznovrstan u umjetničkim izražajima.

Žene s otoka

Žene su naše smrvljene od vječnih trudnoća, uvele od rada, gladi i čistih krvarenja, raspete od dojenja, bolova, mrcvarenja, grizene od ljetnih žega i zimskih hladnoća.

Svaka žena s otoka hropće pod krstom, a sve zajedno resi orog mučenica. Mladima su iskušanja izmakzila lica, starije padaju pod nekim fatalnim prstom.

Oči su nebo, ali bez sunca i mjeseca, kao na tuđonama holandskih slikara. Mlade čekaju povratak izgubljenih mornara i kleče pod ikonom svoga domaćeg sveca.

Starije pale lumin za duše pokojnika, i kada tamjanom sve: dvorište, vrt, odaje, more pred selom, kamene puteve i stajke, te nariču od jednog do drugog utornika.

IVO ŽIG-KLACIĆ

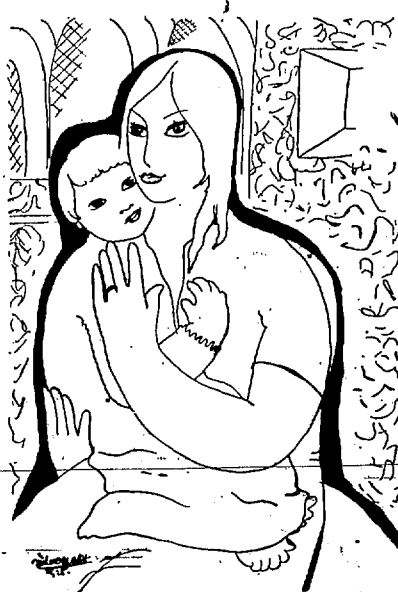
IVAN BOSTJANIĆ:

CESTARI

Va rana jutra pasaju ceston i, reju na dole. Kvarti tuče. Saken kvarten se brise i brže trudne kerake ceston vuču.

Tri sola su pasali, tri bregi i bez va rana letra tuče, čeklon žame diše i na turne stara ara kvarti tuče.

Pasaju keraki i ni ih čut, Ca su šil, fermali se na Brgudu. Dubeko do noći, na ceste tuč će trči kamik, va batudu.

Miha Maleš: Matt

PRISPEVKI NAŠIH ROJAKOV V LJUBLJANSKIH REVIJAH

MOČAN PRIMORSKI DOPRINOS SLOVENSKE KULTURI

France Beok

Ljubljana, decembra 1937. (Agis) — Spet je leto mimo nas. Prineslo nam je razne dogodke in med njimi nima tistih, ki niso baš povoljno vplivali na našo emigracijo, zlasti na mlajše in na njihovo literarno udejstvovanje.

Ob koncu lanskega leta je bilo pričakovati več aktivnosti naših na slovenskem literarnem polju. Sicer moramo upoštevati, da je pregled, ki ga prinašamo »popoln, da so prispevki naših raztreseni po raznih publikacijah, kot koledarjih, zbirkah itd., vendar opazimo, da se krog sodelavcev med našimi krči in aktivnosti popušta. Pred tremi leti, ko so se začeli oglašati po slovenskih revijah naši najmlajši, smo upali, da pojde v istem tempu naprej. Največ mladih se je takrat zbralo ob literarni reviji »Sodobnost«, ki jih je zaradi takratnih razmer posebno rada sprejela v svoj krog, in kjer so se polagoma upevali. Ti vsi se še danes oglašajo v »Sodobnosti«, sicer bolj poredkoma, razen Bogomil Faturja, ki je letos največkrat. Nemalo leži krivde tudi v »Dom in Svetu«, kjer so pridobivali svoje prispevke naši najstarejši in znani pisatelji kot Ivan Pregelj, Bevk France, Lovrenčič Joža in Velikonja Narte, pa tudi mlajši, Bogomil Fatur in Stanko Vuk. Te revije, ki bi imela letos praznovati pedesetletnico, je izšel samo en zvezek, in sicer prva in druga številka. Pa bodo vzroki tudi drugod in najrazličnejši. A naš namen ni, da bi to reševali, niti da bi ocenjevali in primcrali. Zbrati hočemo le imena naših rojakov in njih prispevkov v raznih mesečnih publikacijah, jih strniti v pregled, iz katerega naj bo razvidno, kolikšen del so prispevali letos v slovenske revije. Največ naših piscev je zbranih okrog »Sodobnosti«. Dasi najmlajša, izhaja redno vsak mesec, ima največ sodelavcev in bralecu največ nudil. — V Ljubljanskem Zvonu je sodelovalo malo naših z razmeroma manjšimi števili prispevkov. Po številu so bili naši prav dobro zastopani pri mladinski mesečni reviji »Naš rod«, sicer pa je imela skoro vsaka revija po nekaj sodelavcev iz naših vrst, kot sledi:

BEVK FRANCE, ki zavzema tudi letošnje mesto najpogostejšega slovenskega pisatelja, ni več toliko prispeval v književne revije kot prejšnja leta in še lani. V edinem zvezku »Dom in Svetu« ki je letos izšel je objavil novelo »Bajtar Mihale«. Pri Ljubljanskem Zvonu letos ni sodeloval, pač pa je »Mladika« prinesla »Legendo o božji materi« in kratko legendo »Bogatinje«. V »Mentorju« je objavil krajši članek »Kitem in rima«, v »Našem rodu« pa »Vrabček s črno ovratnico«, »Drobno delo« in »Pastirica«. V prvih dveh letošnjih številkah »Prijava« je priobčil nadaljevanje novele »V mestu gorilo luč«, ki jo je priobčil objavljati v isti reviji že lani in členu »Ubiteljce Marko« ter »Posušeno cvetlico«, a v »Zeni in domu« je v šesti številki priobčil črtilo »Slovo«.

BARTOL DR. VLADIMIR stalni sodelavec »Mladike« pisec je v njeni sedmi številki priobčil novelo »Puzni zdravnik«.

BRNČIČ IVO spada med stalne sodelavce Ljubljanskega Zvona, in je v njem letos priobčil nekaj odlomkov svoje nove drame »Med štirimi stenami«, dalje v dveh zaporednih zvezkih novele »Smrt Jurija Možine«, v tretji zaporednih zvezkih pa esej »Za Cankarjevo podoba«. Med književnimi poročili pa je pisal o Križevih »Balade Petrice Kermpuh«.

BUDAL ANDREJ, ki je znan po svoji objektivni kritiki in temeljitim poznavanju slovenskega jezika in literature sodeluje pri Ljubljanskem Zvonu kot kritik in poročevalec. V letošnjem Ljubljanskem Zvonu je priobčil nekaj misli »Ob italijansko-slovenskem stovarju«, dalje članek »Dela Otona Zupanič« in poročilo »Iz Bevkove delavnice«.

CERKVENIK ANGELO je v mladinskem listu »Naš rod« priobčil črtilo »Frankina jopa«.

CERMELJ DR. LAVO, ki sodeluje pri mesečni reviji »Misel in delo« in je tu tudi v uredniškem odboru, je priobčil letos v imenovani reviji »Poročila o pravnih dobi na Primorskem«, »Smernice manjšinske zaščite«, »Iz okupacijske dobe na Primorskem ter v zadnjih številkah daljšo študijo »Juljska Kraljina« s preglednimi tabelami. Poleg tega je v isto revijo prispeval še razna kulturna poročila kot o knjigi »Guerra diplomatica« od Aldo Brandja Marescotti, »Josip Štefan«, »Ob tridesetletnici ustanovitve tržaškega akademskega društva «Balkans», ter »Kritične pripombe k obravnavam češke in nemške zgodovine« (od E. Lileka).

FURLAN DR. BORIS je priobčil v »Sodobnosti« esej »Socialna filozofija Anatale Francea«, v »Slovenskem Pravniku« »Politični nazor T. G. Masaryka« in razna književna poročila.

GRADNIK DR. ALOJZ bivši sodelavec Ljubljanskega Zvona je letos objavil v mesečni reviji »Umetnost« dve pesmi, in sicer »Poslednji gost« in »Kmet govori Bogu«.

GRAHOR IVO je priobčil v »Modri plitci« članek »Aleksander S. Puškin«.

GRUDEN DR. IGO spada med stalne sodelavce »Sodobnosti« in je edini od naših znanih pesnikov, ki se je stalno oglašal. V »Sodobnosti« je priobčil pesmi: »V spominu Tomža Brazjaka«, »Kamniška elegija«, »Dekretirani mlade«, »Delavka Tereza«, »Svobodna«, »Edvardu Kobekcu«, »Balada naših dni«, »Avstarijsko duha«, »Grimice«, »Narobe sveta«, »Jutro na Savio«, »Papagajček Kiki«, »Leonidas«, »Ex oriente lux«, »Tiskovna svoboda« in tri sonete »Postanica Dragiši Vasiću«.

HOCEVAJJEVA PAVLA, bivša urednica »Ženskega sveta« je letos v njem priobčila dva članka »Bežen pogled na rusko žen« in »Ob štiridesetletnici prvega našega ženskega lista« tržaške »Slovenke«.

HUSOVA MARA je sodelavica »Mladike«, ki je letos prinašala v vseh dvanajstih številkah kot na prvih straneh povest »Živa plamenica«, prispevala pa je tudi črtilo »Umetniški koncert«, v »Našem rodu« pa je priobčila črtilo »Češnjak«.

KOZAK BOGDAN, ki se je prejšnja leta vsak mesec oglašal v »Mladiki« s krajšimi spisi iz svojih zdravniških spominov na Gorisko, se je letos še enkrat oglašil, in sicer v »Mladiki« in priobčil svoje spomine na Simona Gregorčiča pod naslovom »Goriški slavček«.

KOS ALBERT spada med sodelavce »Sodobnosti«, kjer je letos priobčil pod različnimi rubrikami svoje članke, ki se večina nanašajo na zunanjo politiko in dogodke v zvezi z njo, in sicer »Thomas Mann — izobčena«, »Po dveh letih iskanja« in »Za novo ustavo«.

KOSMAČ CIRIL, ki je v začetku letošnjega leta pokazal veliko delavnost, je naenkrat utihnil. V »Sodobnosti«, kjer si je pred dvema letoma ugledil pot v literaturo s svojim prvencom, novelo »Cerkovnik Martin«, je letos priobčil le daljšo novelo »Zivljenje in delo Venca Poviskaj«, ki je izšla v prvih štirih zvezkih.

Iz zapuščine **SREČKA KOŠOVELA** je prinesel »Naš rod« dve mladinski pesmi, in sicer »Kje?« in »Dete na trati«.

KRAIGHER VITO, sodelavec »Sodobnosti«, je letos oglašil tudi v Ljubljanskem Zvonu, kjer je priobčil tri članke, in sicer »Pomen delovnega prava v današnji dobi«, »Pravni pogledi na stavko« in »Slovenski kmečki punkt«. V »Sodobnosti« pa »Žena v industriji« in »Sodobnost v Sloveniji«, »Usoda javencev v današnjem družbenem sistemu« in »Slovenstvo in Hitlerizem«.

KRAPŠ JOZE se je oglašil v »Našem rodu« s kratkim prispevkom »Janez«.

KURET NIKO je priobčeval skrajno v vsaki številki letošnje »Mladike« pod rubriko »Dom in družina« kratke članke z navodili za otroške igre, in sicer: »Igralice za prvo leto«, »Potrebe in bistvo igranja«, »Otroške igralice«, »Igralice za otroke v tretjem in četrtem letu«, »Igralice za otroke v petem in šestem letu«.

LAH DR. IVAN je letos prispeval svoje članke v revijo »Misel in delo« in sicer ob knjigi dobrovoljcev »Dobrovoljci, kladivarji Jugoslavije« in »In memoriam T. G. Masaryka«.

LEGIŠA IVO se oglašal zadnji dve leti stalno v »Sodobnosti«, kjer navadno piše za rubriko »Kritika«. Letos je objavil poročilo o XIX zvezku Zbranih spisov Ivana Cankarja, dalje o XX zvezku Zbranih spisov Ivana Cankarja, o VIII zvezku Zbranih spisov F. S. Pinzgarja, o II zvezku Zbranih spisov dr. Fr. Detela in o dr. I. Pregljevi knjici »Osnovne črte iz književne teorije«, ki je izšla že lani.

LOVRENČIČ DR. JOŽA, ki je urednik dijaškega lista »Mentor« je v tem listu priobčil pesem »Himna III državne reatne gimnazije v Ljubljani« ter v istem listu tudi članek »Student v naši narodni epski pesmi«.

MAGANA DR. BOGOMIR je priobčil letos v »Mladiki« dve legendi, in sicer »Legenda o vranski Mariji« in »Legenda o Marti, kapitanu in barbauski Mariji«. V »Modri plitci« pa v dveh zaporednih številkah novelo »Jerinova Lidca«, dalje novelo »Fantazije na Raičevcu« — najboljšo Maganovo delo v tekočem letu in novelo »Maska«. Poleg tega v isti reviji pa še članek »V kraljevstvu meskalina«.

MACKOVSEK ING. JANKO je priobčil v četrti številki »Misel in delo« članek »O raznih mejah med Gospo Sveto in morjem«.

MESENEL DR. FRANCE se je letos samo enkrat oglašil v »Sodobnosti« in je prispeval v rubriko »Gledališka kritika« članek »Oder bo treba pomesti«.

MUSERJEVA ERNA je priobčila v »Ženskem svetu« pesnice: »Soneta«, »Moja mati siiva«, »Zivljenja« in »Matia« v »Sodobnosti« pa »Ljubljana«.

NADLIŠEK BARTOLOVA MARICA bivša urednica tržaške »Slovenke« je priobčila v »Ženskem svetu« članek »Ob spominu na Simona Gregorčiča«.

PIRJEVA AVGUSTA srečamo letos samo enkrat v »Sodobnosti«, kjer je objavil svoj članek »En reisaant Preserena«.

PLESNICAR PAVEL je priobčil v zadnjih dveh številkah »Ženskega sveta« spisi: »Ob spominu na pozabljeni pesnik«.

PREGELJ DR. IVAN se je letos en-

krat oglašil v »Našem rodu«, kjer je priobčil kratki spis »Razglednica«.

RIBIČIČ JOSIP prispeva svoja dela v »Naš rod«, ki mu je tudi urednik in je letos priobčil: silkanice »Pravični Miklavž«, »Razgovor«, silkanice: »Dvanajstero palčkov-maščkov«, »Maškerca« in »Veselo na Dobravi«, nadalje kratek sestavek »Mamina dušica« in silkanico »Jakec Pakcek«. V mladinskem mesečniku »Razor« pa spis »Džungla«.

REJC MAKŠ je letos objavil v »Modri plitci« daljši članek »Belgrad in njegovi ljudje«, v »Sodobnosti« pa pod rubriko »Politični ozornik« članek »Okno v svetu«.

SAMEK JANKO je v »Mladiki« objavil dve pesmi, in sicer »Sinu« in »Zadnja ura«.

SEJAVEC VENECESLAV je objavil v »Mladiki« tri pesmi, in sicer »Zgubljeni sin«, »Ukleti grade« in »Prvo poletje«.

SIMONITI DR. LOJZE je prispeval v »Čas razpravo« »Problem jetike v Sloveniji«.

SIROK ALBERT je objavil v »Našem rodu« pesmico »Obisk«.

SIROK KAREL je objavil v »Našem rodu« sestavek »Zlodej na svatbi«.

Pokojni dr. **TUMA HENRIK** je bil letos zastopan v »Sodobnosti« z odlomkom iz njegove knjige »Iz mojega življenja z naslovom »Mojca izpoved«.

UVA je priobčila letos v »Našem rodu« dve pesmi, in sicer »Kje je moj zajček« in »Angelet trije«.

VELIKONJA NARTE je priobčil v »Mentorju« dve krajši črtili: »O knjigi« in »Napačna vrata«. V mesečniku »Vigred« pa članek »Žena, družina in dr. Jeglič« ter »Mina Jegličeva, roj. Tomc«.

VILFAN DR. JOŽA, znan že iz prejšnjih let kot stalni sodelavec »Sodobnosti« se je letos oglašil v njej samo s člankom »Kmečka avtarkija«.

VROČN DR. BRANKO spada med stalne sodelavce revije »Misel in delo«, kjer objavlja svoje dalje in krajše članke, ki se navadno nanašajo na zunanje politične dogodke, in sicer: »Spanje Sredozemlje, Balkana«, »Notranje politični pregled«, »O novih konvencijah«, »Evropa brez statutor«, »Notranje politični pregled«, »Statika in dinamika Podonavja«, »Igra akcij in reakcij na cseh mednarodne politike«, »Nova prirečavanja o Sovjetski Rusiji«, »Imperializem iz strani«, »Notranje politični pregled«, »V pričakovanju reakcij« in »Masaryk in Hitler v Stecdorem gledanju«.

VUK STANKO spada med sodelavce »Mladike«, kjer je priobčil svoje pesnice, in sicer: »Februar«, »Vetere«, »Preprost«, v zadnji številki pa se je oglašil tudi s prozo, in sicer je priobčil »Višarsko legendo«.

WINKLER VENECESLAV je priobčil v letošnji »Mladiki« novelo »Dva rodova«.

ZWITZER DR. FRANZ je priobčil v tretji zvezki »Sodobnosti« razpravo »Koroško vprašanje« v Ljubljanskem Zvonu pa »Slovensko zgodovinarstvo na razpokoju«.

ZIBERNA JOŠKO je priobčil v »Sodobnosti« daljši lanek »Kj vprašanja naše zapadne narodnostne meje«.

To bi bil kratek pregled v glavnih slovenskih mesečnih listih. Brez dvoma je kakšno ime po pomoti izostalo kot je tudi možno, da je izostalo imenovanje kakšega prispevka. Pripomniti moramo tudi, da zadnje številke »Sodobnosti«, Ljubljanskega Zvona, »Misi in delo« in »Našega roda« niso upoštevane, ker se niso izšle.

»Mladika« o Bevkovem

ZGOBOVINSKEM ROMANU »CLOVEK PROTI CLOVKU«

Ljubljana, decembra 1937. (Agis) Naš list je se prinesel poročilo o tretji zvezki Bevkovih Izbranih spisov, ki jih izdaja Jugoslovanska knjižarna v Ljubljani. Recenzent družinskega mesečnika »Mladika« piše v 12. številki takole:

»Mladika« je obsirno pisala o tej Bevkovi zgodovinski povesti, ko je nastala nekje predelal prihaja ta zgodovinski roman med širše slovensko občinstvo. Povdaril bi ob tej priliki misel, kako potrebna nam je narodna vzgoja na osnovi domače zgodovine. Naša narodna zavest je pogosto kaj šibka prav zaradi lažne misli, da nas preklestvo majhnosti spremlja skozi vse vekeve in da nimamo nikakršne preteklosti. Zato so z narodnozgodovinskega stališča prav neprecenljive vrednosti knjige s slikami in zgodbinami iz naše preteklosti, ker nam vlivajo zavest o moči našega rodu, ki je prestala nekove. Zato samo, da imamo del iz slovenske preteklosti tako malo. S tega vidika so Bevkove zgodovinske povesti izredno zaželeno ljudsko branje, saj so s tem narodnozgodovinski pomeni tudi napisane, posebno ljudem ob Soči, ki naj jim ob slikah iz preteklosti vlivajo poguma za sedanjost. Od zgodovinskih romanov, na primer »Bog Triglav«, »Kresna noč«, »Znamenja na noči« in štirih knjigah, je roman »Clovek proti clovku« najbolj enotno zgrajen in literarno tudi najboljši. Narodnozgodovinska tendenca, zapletena zgradba, mehekvoječi se dogodki, čustvenost in čudovitost opisov, romantični ljudje, davna junštva vse te in take lastnosti delajo Bevka za vzornega ljudskega pripovednika. Bevk je pripovedovalec in tel je med slovenskim pisatelji malo. Bevkovi Zbrani snisi so z dosedanjimi tremi zvezki prav želene ljudske knjige.«

AVGUST ČERNIGOJ: Otroci

KEES, Utrecht

EKONOMSKA POZADINA FLAMANSKOG PITANJA U BELGIJI

Prigodom svoga boravka u Zagrebu ovog ljeta interesirao se jedan holandski novinar i publicista za naše pitanje. Preko jednog zajedničkog prijatelja u Zagrebu poslali smo mu bili englesku knjigu dr. Lava Cermelja »Life and Death Struggle of a National Minority« i zamolili ga da bi nam za božićni broj našega lista poslao jedan prikaz o flamanskom pitanju u Belgiji, uvjereni, da će to naše čitatelje zanimati, budući da nas zanima svaka nacionalna borba, jer u svima tim borbama vidimo nešto slična s našim pitanjem, i iz svih tih borbi možemo izvući pouke za naš rad, pa odigravala se ta borba tako, daleko kao što je to Belgija i u tako različitim prilikama i pod najrazličitijim uvjetima.

Ovaj članak gosp. Keesa, saradnika amsterdamskog »Het Volk« glada »primili smo u holandskom jeziku preko tog zajedničkog prijatelja, inače našeg emigranta, koji nam je taj članak i preveo.

Kraljevina Belgija ima 30.114 km² (s kolonijama 2.470.364 km²) i 8.069.000 stanovnika (s kolonijama 27.000). Od toga je 60% Flamancima, ostalo su Valonci. Industrijskog stanovništva ima 61%. Od 1814 do 1830 zadržana je Holandija, a tada se je dvije države razdvajaju. Glavni grad Bruxelles (flamanski Brusel). Flamanci (Valonci) su poseban narod na sjeveru Belgije. Dvije im je stotine holandskih i sjevernjemačkih. Imaju zasebnu književnost. Flamanci se do 17 vijeka glavni zastupali nizozemskom literaturi, odnosa se razvila zasebna književnost u sjeveru Nizozemske. Flamanska se književnost preporuča nakon otjecanja Belgije od Holandije. Flamanski književnici su poznati i u svoje zemlje (St. Strevelsa »Sluga Jana« preveden je i na hrvatski). Imaju i svoju flamansku akademiju (predsjednik je poznati flam. odvjetnik F. W. Toussaint van Boeckere). Bitno flamansko mjesto (Rubens, Van Dyck itd.). Dvije vrijeme rade je mnogo stranaka, jer su se velike bitke odražavale u Flandriji. Naravno je stradao grad Xper (Xpres).

Flandrija u širem smislu riječi je cijeli kraj između obala Sjevernog mora, sjever i pobjura Artois, Belgije, i sjeverozapadne pruda je močvara za mlja i presječena kanalima, na jugu je brežuljasta.

Postoji li zaista nacionalno pitanje u Belgiji, odnosno u Flandriji? Nekoji, među kojima se nalaze i marksisti, to niču. Jer nacionalno pitanje u Belgiji nema ništa zajedničkog s onim klasičnim nacionalnim pitanjima. Flamanci su u Belgiji u većini. Belgija ima parlamentarni režim, pa svi Belgijanci (Valonci i Flamanci) uživaju u teoriji sva i jednaka politička prava, a ekonomski nivo Valonije ne nalazi se mnogo više od ekonomskog nivoa Flandrije. Staviše, flamanski krajevi su posljednjih 15 godina napredovali ekonomski više od valonskih krajeva. Toga radi, dopuštaju nekoli da u Flandriji postoji neko kulturno potlačenje, ali, kažu, ekonomskog zapostavljanja Flandrije nema. Mi se ne slažemo s tim mišljenjem, jer

iako kulturno potlačenje ide uvijek dalje od ekonomskog, ipak je kulturno stanje i kulturni razvoj uvijek posljedica i izraz ekonomskog stanja i razvoja. Gdje ne postoje ekonomski uvjeti, tamo nema ni kulturnog napretka. U Belgiji postoji, zaista, jedan nacionalni flamanski pokret. Još od 1830, od stvaranja današnje Belgije, primjećuje se flamanski otpor protiv belgijske vlade. Taj otpor javlja se u toku vremena pod najraznolikijim oblicima, a vremena u vrijeme poprima neočekivanu žestinu. Belgijanska država nije nikada bila u stanju da taj pokret zadrži.

Belgija i Holandija bile su poslije napoleonskih ratova spajeno u jednu državu. Tadašnje Velike Sila (Sveta Alijansa) stvorile su u državi s namjerom da bude brana protiv Francuske (Pufferstaat). Ali već u početku primjećuje se u toj državi dualitet i antagonizam između Belgije i Holandije. Holandija je bila orijentirana prema kolonijama i zastupala je radi toga princip slobodne trgovine, dok je Belgija imala glavni interes u industrijalizaciji svoja područja, te joj je prema tome konvenirao protekcionizam da obrani i podigne svoju mladu industriju. Međutim, Holandija protestantska je vodila odlučujuću riječ u upravi zemljom, a to se osobito teško podnosilo u katoličkoj Belgiji. Nastaje ustanak u kojem Holandija pobjeđuje vojnici, ali na diplomatskom polju pobjeđuje Belgija, jer nakon mnogobrojnih ratova, Velike Sile su prisiljene da razvedu Belgiju od Holandije i tako nastaju ponovno dvije države.

Samostalnost je pred mladu belgijsku državu stavila velike zadatke ekonomske prirode. Nemaajući dovoljno zivežnih namirnica, mlada belgijska država bila je prisiljena da dolazi do namirnica forsiranim izvozom industrijskih proizvoda. Na taj način se belgijska industrija razvijala pod nuždom pomanjkanja poljoprivrednih produkata. Za te proizvode morali je izvoziti svoje industrijske proizvode. U flamanskom dijelu Belgije bila je jaka tekstilna industrija, razvijena poljoprivreda i jak promet šlepnovima vodenim putem (kanali, rijeke, more), dok je valonski dio imao metale i ugljen. Na taj način su radi svoje teške industrije valonski krajevi imali već u početku veliku prednost i bolje uvjete, a i drugi razni faktori su im to pogodovali. Tako je primjenom parne snage u industriji okraj Henegouwen Luik postao jedan od najvažnijih u državi radi svojih bogatih nalaga ugljena. Ta nalazišta ugljena posluzila su kao baza teškoj industriji. Istina, i u belgijskom dijelu Flandrije nalazila se još prije tog preokreta jedna jako razvijena industrija — u cijelom svijetu poznata flamanska tekstilna industrija — i ta tekstilna industrija imala je u Holandskoj Indiji najjače tržište, pa su se radi toga krajevi u kojima je bila ta industrija (Gent) borili protiv podjele Belgije od Holandije.

Već u početku mlada belgijska država osjeća se radi tih ekonomskih antagonizama vrlo slabu u svojoj unutrašnjosti, pa nastoji umjetnim načinom povezati i sjediniti što jače valonske i flamanske pokra-

jine. Francuska je Belgiju pomagala u tome na sve moguće načine. Kroz dugi niz godina razni francuski funkcioneri djelovali su u tom pravcu u Belgiji. I tako se Flandrija, radi svojih kulturnih i ekonomskih interesa, nastojala čim više vezati za sjeverom, to jest za Holandijom.

Mlada belgijska država osjećala je već tada opasnost od upliva Holandije za svoje krhko jedinstvo, ali svakome je jasno da je Belgija već unaprijed morala biti onim političkim putem kojim joj je diktirao neželjeni industrijski razvoj, a razumljivo je da je takav izbor morao biti na štetu flamanskih krajeva.

Na taj način je belgijska (flamanska) tekstilna industrija gubila tržište u Holandskoj Indiji. Belgija stvara s Francuskom trgovački ugovor koji je vrlo povoljan za valonsku tešku industriju, jer može svoje proizvode plasirati u Francusku, ali to je Belgija dobila jedino tako da je pristala na visoka ograničenja u uvozu tekstilnih proizvoda, koje su producirali flamanski krajevi Belgije. Prema tome je jasno da se na štetu flamanske tekstilne industrije pogodio razvoj valonske teške industrije. — Borba je trajala dugo, ali pobjeda je ostala na strani teške valonske industrije.

Još 1830 god. bila je tekstilna industrija u Belgiji najvažnija industrijska grana. Ali već u razdoblju između 1840—1850 flamanska tekstilna industrija počinje naglo padati, uzrok je bio i pronalazak mehaniziranih vrata, što je tada izazvalo ogromnu krizu. Trebalo je flamansku tekstilnu industriju modernizirati. To bi se bilo moglo čikasnou učiniti jedino pomoću države; ali to se ne dešava: Država ne interverira, a tek mnogo kasnije uspijeva flamanska tekstilna industrija da se svojim vlastitim snagama oporavi i usposobi za konkurenciju.

Posljedice te krize osjećala Flamanca još i danas u velikoj mjeri. Kroz cijelo trajanje toga procesa — krize i oporavka — flamanski tekstilni radnici postali velikim dijelom poljoprivredni proletarijat.

I žive kako mogu: lieti kao seljaci, a žmri, po mogućnosti, kao tekstilni radnici. A kada bi godina bila nerodna, pojavljivala bi se i glad.

Ti ljudi — proletarizirani flamanski seljaci ili poseljačeni radnici — morali su

tražiti rada izvan svoga radnog kraja. Taj posao su morali tražiti u Valoniji i to kao nekvalificirani radnici. Morali su uz nisku nadnicu raditi najteži posao. Ili su morali da idu kao sezonski poljoprivredni radnici u Francusku za vrijeme žetve i berbe. Na taj način se u Belgiji razvila ogromna rezervna armija proletariziranih seljaka — Flamačca — kao rezervna armija belgijskog Krupnog kapitala koji je bio u rukama Valonaca. Osim toga je propadanjem flamanske tekstilne industrije, koju nije zamijenila nikakova druga industrija, nastao jak priliv poljoprivrednog radništva koje je oborilo nadnicu u poljoprivredi, te na taj način oborilo i životni standart Flamanaca.

Još i danas ima valonska teška industrija veliku prednost pred flamanskom. Sve do današnjega dana, kad se primjećuje osjetno osiromašenje ugljenih naslaga i u doba teške ekonomske borbe za tržišta, Belgija ostaje prema Flamancima isto onako tvrda kao i prije. Belgijska država, kao predstavnik valonskog kapitala, daje uvijek prednost teškoj valonskoj industriji i u teškoj borbi za tržišta. Bijačava se eksploatacija i primjenjuje se najavvršenija racionalizacija. Ali i tu je flamanski radnik naljaka žrtva, jer on kao nekvalificirani radnik mora da najviše žrtvuje za spas valonskoga kapitala. Belgijska trgovačka i radnička politika ide za održanjem niskih plaća, a time i za smanjenjem kupovne moći, pa je time opet najjače pogodjen flamanski narod kao ekonomski najslabiji i kao proizvođač poljoprivrednih proizvoda. Međutim, proizvodnja koje se mora uvoziti ostaju skupi, pa i na taj način su Flamanca, kao ekonomski slabiji, u ovom položaju. Kvalificiranom radniku Valonije mogu ipak belgijski kapitalisti dati veće plaće, jer valonska industrija radi najviše za izvoz. Ali i u Flandriji su bolje kvalificirani radnici uglavnom Valonci. To nastaje zato što se država brine za školstvo u kojem se stiče više kvalifikacija.

— ali te škole se podižu u industrijskim krajevima, dakle u Valoniji, te na taj način dolazimo do područja gdje ekonomski uslovi određuju direktno i kulturni razvitak.

Osim toga ima belgijska industrija interesa da u zemlji podržava stalno jedan dio nekvalificiranog i nekvalificiranog radništva. Tome cilju najbolje služi Flandrija, kao prekomjerno naseljena zemlja sa slabu razvijenom industrijom i potpuno zapuštenom poljoprivredom. Jer Flamanca, koji nisu povučeni u industriju, rastreseni su po selima kao nepoljoprivredni radnici ili obraduju mali komadić zemlje kao vlasnici ili zakupnici, ali uvijek podržavaju vezu s rođjacima koji rade kao industrijski radnici u Valoniji. Na taj način, u slučaju besposlice, ti flamanski industrijski radnici vraćaju se svojim u Flandriju da dijele s njima njihovo siromaštvo, dok valonski radnici, kao čisti proletari, ostaju u tvornicama, te i na taj način uspijeva Belgija probaciti socijalne nedaće na Flamanca. A i prigodom svake krize otpuštaju se najprije flamanski radnici, jer valonski poslodavci mnogo lakše mogu da otpuštaju Flamanca nego Valonca, jer Valonci su domaći.

Te privilegije na ekonomsko-socijalnom polju očituju se i na kulturnom. Jer na sv. belgijskoj valonske provincije sa 2.888.000 stanovnika imaju 4.315 pučkih škola, dok četiri flamanske sa 3.519.599 stanovnika imaju 3.015 pučkih škola.

Međutim je u posljednje vrijeme monopol valonske industrije jako ugrožen otkrićem bogatih nalazišta ugljena u Limburgu u Kempenu na flamanskom području. Radnici u Henegau, na valonskom području vrlo su iscrpljeni, pa lako novi radnici u Kempenu rade sa stariim materijalom, njihovo bogatstvo ipak prenosi težiste prena sjeveru, a tome u prilog ih i novi pronalasci na polju kemije kao i nov način fabricacije stakla. — Više valonskih visokih pe-

ći već sada dobiva ugljen iz Limburga. Ekonomski značaj Flandrije raste, a značaj Valonije pada.

Nacionalno flamansko pitanje ostaje još uvijek usko povezano sa seljačkim pitanjem. U Flandriji postoji još uvijek 25—30 posto čistih seljaka, a svima njima je zajedničko to što nemaju dovoljno zemlje. Sasvim tim flamanski seljaci nastavljaju intenzivnim gospodarenjem. Među njima je 1928 bilo 16 posto poljoprivrednih radnika bez zemlje koji su radili kod onih ostalih 84 posto. A ni ti posljednji nemaju dovoljno zemlje da uzdržavaju sebe i svoje obitelji Sve su to maloposednici.

Ogromna većina radi na posjedu od 2 ha, i baš ti MALOPOSJEDNICI I ZAKUPNICI SU NOSIOCI FLAMANSKOG NACIONALNOG PITANJA U BELGIJI.

Država podcijenjuje poljoprivredu, a u koliko daje premije za uzgoj pšenice, te premije ne mogu dobiti flamanski maloposednici, već veleposjednici iz Valonije koji obraduju polja na industrijskoj bazil. Flamanski seljaci ne mogu da uzgajaju pšenicu za tržište, već se moraju ograničiti na proizvode za direktnu upotrebu.

Pril svima trgovinskim pregovorima sa drugim državama, belgijska država ima uvijek u vidu interese valonske teške industrije. Često se događa da belgijska država dozvoljava uvoz poljoprivrednih produkata koji konkuriraju domaćim flamanskim, da dobije neke olakšice za industrijske, valonske, proizvode.

To je kratak prikaz ekonomskih uzroka flamanskog nacionalnog pitanja u Belgiji. Tko hoće da se detaljnije bavi s tim pitanjem, može se poslužiti knjigom Jana Rommeina »De Geschiedenis van Holland«, izdanje 1925. Posljednjih 200 stranica te knjige posvećeno je baš ovom pitanju kojega smo pokušali očitati u ovom kratkom članku.

VEČER

Pjevaju ptice
I vrapi na krovu
Ko da jedan drugoga
Slatko zovu —

U bližnj šumici,
Pod dubi u hladu
Dva mali potocići
Pjevaju svoju pjesmicu mladu.

I pastirče malo
Još je u polju
Gdje obrlu mu ovčice
Travicu bolju —

A umorni seljak
Domi se vraća
Gdje majka ga čeka
I vesela braća —

Al do malo i pastir
Ide k svojoj kući,
Bleje janje maleno
Za majkom skakući

Već sunce je utonulo
U more duboko
I noć se je spustila
Nad polje široko.

Pa sad sve spava
Mirno u tmini
Samo čukov turoban glas se čuje
U noćnoj tišini.

Ovu pjesmu smo primili izravno iz Istre. Spjevava ju je jedna djevojčica koja nije nikada bila u hrvatskoj školi. Dovoljno je čučna onako kao što smo je primili, ne intenzivajući ni pravopis ni gramatičke oblike. — Ur.

KMETIČ:

BREZDOMEČ

Od kod se vrašam ter zdej kam?
Kje moie je domovje?
Pisno se oziram tu zdej tam,
vse je kot grobovje.

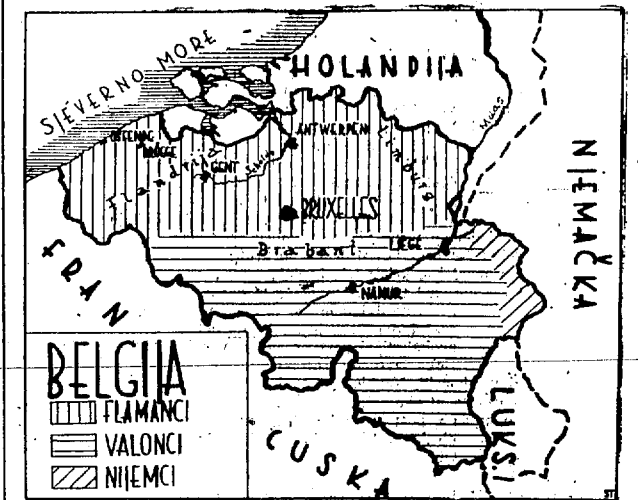
Le naprej me tira pot
kot oblak nebes višave.
V iznih misli sveta smot
blodim čez polja in nižave.

Polje, cvetke, temni gal,
vse me nič se miče.
Srce le kopri sazaj,
po svojem domu kiče.

A tuže polj je kilc srca,
le bošeti v njem se drzaj.
Oči poise so solza,
brezdomovincj smo prodaj.

Zaprti mi je pot nazaj,
zaprtja je življenja sreča.
Zbogom, ti domaci kraj!
Usojena me je le nesreča.

To pesmij je spesnil preprost kmetič fant, ki mu je tekla zrak-ka v bližnji rojstnega kraja Simona Gregorčiča. Sedaj je zaposlen kot delavec v večjem kraju na Gorenjskem.

I. P., Ljubljana

ROJAK DR. HENRIK TUMA

Dr. Henrik Tuma

Henrik Tuma: iz mloga življenja v svoji pravi domovini, v slovenski domovini (Dunaj, Kermayer, Izdala Nasa založba v Ljubljani, Grigorčičeva ulica)

Ob smrti ljubljanskega advokata in slovenskega alpinista dr. Tuma smo se Slovenci spomnili, da je bistven del naše moderne kulture združen s socializmom. Tudi primorski emigraciji je bil z njegovo smrtjo prizadet hud udarec, čeprav ni gojil ta delavni mož z nami neposrednega stika. Dokler je še živel, je bil tu človek, ki je pomenil nekoč tlo slovenskega naroda v Primorju, zlasti na Gorškem in v Trstu, pa tudi vest slovske meščanske politike. To je pomenil Tuma nekaj desetletij, do emigracije. Za celo slovensko skupnost pa je ostal še dalje svoje vrste vodnik, in sicer v pomenu, ki zopet posebno nas mora zanimati: Tuma je predstavnik slovenske jadrske politične smeri in kot takemu bo naš bodoči zgodovinar posvečal samostojno poglavje. Zelo je izšla knjiga njegovih spominov, zlasti spominov na njegovo delavnost na Primorskem. Tuma sam jo je vestno pripravil.

»Za v začetku svojega političnega nastepanja sem mislil, da bom kdaj dajal javnosti račun o svojem delu, in sem zaradi tega skrbno hranil razne listine, zapisknike in liste. A skoraj ves moj bogati arhiv z ogromnim gradivom o družbenem, združenem in kulturnem delu na Gorškem je vzel vojna — tako pravi v predgovoru. Hodec pa s svojo knjigo zdaj v ogledel v politično in socialno življenje na Slovenskem, posebno na Gorškem, kjer sem živel in dejstvoval najdalje.

Kdo je bil ta naš mož, ki do zadnjega dihla misli na svoj narod in na našo nesrečno deželo?

Tuma je bil po očetu Čeh, po materi Slovenec, rojen 9. julija 1858 v Krakovcu na bregu Ljubljance. Oče je bil dober čevljar in narodnjak, ki se je v se polnemski Ljubljani s ponosom priznaval za Slovana. Mati pa ni imela nobenega smisla za narodnost, od zavednosti je pričakovala samo nesrečo, prepričana, da bodo Slovenci ob tako slabih lastnih olikaneh, kolikor jih sploh imajo, ostali vedno samo kmetje. Tuma je svoje stariše in takratno Ljubljano dobro opisal, enako tudi svoje mladostne spomine in družinske križe, po katerih lahko presodimo, da je bila to strominska najemniška rodbina. Bilo mu je treba res izrednih sposobnosti in volje, da je iz teh razmer dosegel tako velik osební napredek, se doseljal in postal vpliven javni delavec. Tumbolj, ker mu sola sprva ni dilašla in je bil najbolj srečen med počitnicami, na kmetih. Na vasi je tudi spoznal domačo ljudsko kulturo. Imel je dober posluh in sodeloval tudi pozneje v glasbenih društvih. Videl pa je tudi vse napake našega kmetiškega človeka in zaslustlost gospodarstva, kar mu je oblikovalo program, ki ga je reševal pozneje kot sodnik in politik.

Henrik je bil sele v prvi gimnaziji, ko je začel očetov obrt pešati. Stisnila ga je politika, po naše zavednost. Za tu di na sina je politični šuma začel zelo zgodaj vplivati. Bila je doba velikih taborov in sokolskih izletov, nastopali so slavni govorniki z geslom: »Mi smo Slovenci in hočemo imeti svoje pravice!

Razen petja je dijaka zanimala telovadba in pa telesovna umetnost. Začel si je kupovati knjige in tudi sam pisal pesmi, obiskoval slovenske predstave v gledališču. Življenje dijakov pa je bilo tudi takrat zelo pisano, zahajali so v gostilne, kadili viržinke in nagajali neznanim nemškim profesorjem. A Tuma je kljub temu imel najraje nekega profesorja Heinricha, ki je bil trd Nemec in zelo sovražil Slovane. V šestem razredu so imeli dijaki že literarni klub in svoj list »Lipo«. Zaradi spora s kateheto in slabega reda je prestopil Tuma

na učiteljske, kjer je tudi dobil štipendijo in pričel s svojim zasluhom od poučevanja že samostojno življenje. Razmere na novi šoli so bile seveda za pripravo prvih slovenskih učiteljev še obupne, ker niti profesor za slovensčino ni znal slovensčine. Družabnost pa se je razvila med dijaki. Ob koncu te šole pa je odhajal Tuma z žalostno zavestjo, da so ga baš slovenski profesorji preganjali zaradi njegove »prostostnosti in upornosti«. Splošno je bila ta lastnost pri Tumi iskrenost, natančnost in robost skupaj, ki jo je ulegnil podovati po materini strani. Bil je tudi zelo odločen in se zato po dveh pljanostih odrekel plačji. Da je bil smisel za abstinenco pri nas že takrat zelo potreben, je opazal Tuma lahko zlasti med visokošolci in inteligenco.

Kot učitelj je nastopil svojo prvo službo v Galiciji, kjer je bil zelo prijazno sprejet. Tudi se je lepo uživel v kraju, toda po hudih bojih z oblastvi zaradi svojega republikanstva je izgubil službo, ker ni hotel prositi milosti. Kraji se mu je bil že prikupil, saj je bilo polno sprahodov in jam; povsod dosti prilike za naravoslovca ki rad zbira. Postojno so zavzemale vedno bolj nemškutarji. Tuma pa je bil slovenski agitator ter prišel zato v disciplinsko preiskavo. Iz službe ga je spravil nadzornik Johann Thuma, torej sorodnega imena, toda Nemec iz Češkega. Hotel so mladega učitelja ukloniti seveda tudi s prijaznostjo, a je raje odptoval domov. Oče je njegovo odločnost odobral. Kmalu nato je bogat trgovec Progler povabil Tumo za domačega učitelja z lepo plačo in tako se je pričela doba Tumovo v ego cializmu in g a d v l g a. Pri hotelju se je učil tuji jezikov in obcovanju v fini družbi, počoval večkrat v Trstu. Progler je zelo zaslužen mož za slavo Postojnske jame in tujski promet.

V prvih dneh si je Tuma ogledoval Trst in Kras. Pokrajina ga je očarala! Tudi izobrazbo si je zelo spopolnil s pomočjo dragocene knjižnice, živel udobno. Vendar se je odločil, da napravi še maturo na gimnaziji in gre nato na visoke šole. Zaradi napornega naglega učenja in slabe hrane pa je že pred izpitom obolel. Tudi denar mu je pošel, dobil je pa malo službo na nemški meščanski protestantovski šoli in si spet pomogel, 1881. leta je v juliju napravil maturo. Za na Dunaj si je prihranil 100 goldinarjev, sto pa jih je dal materi shraniti. O počitnicah pa je mati morala porabiti ta denar za gospodinjstvo in tako je moral študent s 50 gold. posojila stopiti na Dunaj, na novo pot.

Tuma je želel študirati zgodovino in jezik, pa se je vendar odločil za pravnški oddelek, ker je hotel zraven pravezeti še kakšno službu, saj brez denarja ni mogel živeti. Zaela se je pot

PO TUJIH SLUŽBAH, kakor sam pripoveduje. Dajal je fran-

cosko konverzациjo mladi in stari gospodi, živel ob majnih plači. A se pri tem vendar uvedel tudi v dunajsko družabno življenje in kulturo. Zanimivo je bilo zanj tudi življenje med slovanskimi študenti, debatiral in delal v društvu »Slovenija«, znanem po pomoči za slovensko politično osamosvojitve. Saj je bila to doba Janka Kersnika, Šukljeta, Hribarja in Tavčarja kot ljubljanskih radikala in elastikarjev. Bila je doba zveze s Hrvati, Čehi, Poljaki, Rusi. Vse čas se je Tuma zvestveno že pripravil za vstop v javno politiko.

Za potrebnim zasluhom pa je prišel najprej k nekemu grofu na Ogrsko kot domači učitelj in odšel je nehoti zašel v kroge najvišje avstrijske plemiške družbe. Bilo je to po svoje koristno za mladega Slovenca in je vplivalo nanj do smrti. Pozneje je bil v drugi službi še v Galiciji. Ob napornem študiju za državné izpite je spet ostal in se nato kmalu vrnil domov.

Njegov brat Ferdinand živeč na Dunaju je bil medtem že znan delavski voditelj, socialist Mostove vrste. V znanem procesu proti ljubljanskim »krvavcem« pa je bil mladi mož pol leta zaprt v preiskavi. Pestra je bila tudi usoda njegove zdrave sestre Ane, ki je odšla v Ameriko in celo obogatelá.

Za tréžilj se je Tuma dolgo pripravil dopis in obiskoval naše Alpe ter Koroško, mlad in pogumen, upajoč v veliko bodočnost. Po izpitu je iskal službe pri slovenskih advokatih v Ljubljani, pa je le moral vstopiti pri Nemcu pl. Würzbachu, ker se je domačim gospodom zdel najbrže preveč samozavesten! Tuma opisuje vse takratne kandidante za poznejšo karkero v politiki, posebno natanko Tavčarja in Šušteršiča.

DOMAČA POLITIKA IN MORALA sta Tumo že takrat navdajale z začudenjem. Videl je polno nezdrevage v dječeli Danisk, se pridno udeleževal družabnega življenja v Citalnici, ko je slovenska gospoda še hrepnela po nemški odličnosti in oficirskih hlačah.

Hotel se je posvetiti javnemu političnemu delu, ki se mu je odpiralo zato se je odločil za Trst in že l. 1887. je res nastopil

ZA PRIPRAVNIKA PRI DEZELNEM SODIŠČU.

Našel je tam narodnostno obupne razmere. Saj so vladali popolnoma Italijani in Nemci. Slovensko se se ni uradovale a tudi sicer ni bilo pravice za slovensko ljudstvo, čeprav mu je bila z zakoni dani neka enakopravnost. Mnogi Slovenci so bili krivično obsojeni zaradi hujskarnja proti avstrijski državi. Dogajale so se tudi druge zlorabe kar je Tuma pričel odločno napadati. Vmes je odšel še na Dunaj in dovršil končne izpite. Potem je bil dodeljen okrajnemu sodišču in z vso silo uvajal slovenske uradne spise, počeval ljudi o njihovih pravicah in jih podpiral.

IGO GRUDEN

BALADA NAŠIH DNI

Obup in žalost — dva nglčeča druga sta mi v teh jesenskih dneh;
Kdor sreča me, ne vidi, da smo v treh zavešeni z oblaki v vetru z juga.
Od strel na ulice so sence legle: kako brezupno žalosten je svet!
Nad njim otožnih pičev daljni let — iz nogle slišim klice njih zategle.
Morda bom tudi jaz nekoč nad mesti tožno klical v noč, iskal si smer za drugom skozi žalostni večer kot za človekom zdaj v dežju na cestí.
Posedam v krčmi, da ljudem se skrivim: na Almerijo mislim vse te dni, na Nankling in kako Sanghaj gori — na nirtve narodov človeških pijem.
Z očmi velikimi, svetlo kot riba pogleda včasli in vežo plah otrok, osipljejo se rože mu iz rok, ko bliže gre in ustnice prepriha.
Fantički iz predmestnih senc turobnih, dekletka v temnih krilih do kolén, prezeblj, lačni, stisnjenih ramen — kot v mojem je jesen v njih srcih drobnih.
Pogled nam vsem vñsi v prostoru praznem, delim jim brez besed dobrožih in krahi; a v meni vse kričič: telo in duh, ko tščem sled vestí v človeštvu blaznem.
Pijan se dvignem kot orkan s potresom, razkrivam strop in streho do neba, apokaliptični nestvor sveta
Boža izživam proti krvosomom, ki v Almeriji, Nankingu, Sanghaju morli so otroke solnični mesti, lovim jih v pest in davim jih za vest ob Jangcekiang in oh reki Taj.
Obup in žalost sa z menoj kot rahlja na straži nad človekovo vestjo: pošansto gre zakriviljen nad zemlje v oblakih mesec kot krvava sablja.

Leta 1888. je povabil v Trst mladega dr. Rybarža, poznejšega voditelja primorskih Slovencev. V hudem boju se je krepil slovenski Trst. Bilo je treba predvsem gospodarsko organizirati okolico, oziviljati društva. Življenje v Trstu je ostalo Tumi v lepem spominu. Po sodniškem izpitu pa ni mogel dobiti službe pri tržaskih odvetnikih spmih Italijanih.

SLUŽBA SODNIKA V TOLMINU
Družabni obcavalni jezik gospode je bil tudi v Tolminu večinoma italijanski. oziroma furlanski in nemski. Tuma je pričel tudi tu svoj boj in vedel so že naprej, da je nud Slovence. Vse nedelje so ga videli v visokih planinah. Razen njega in pred njim pa je bil tu še advokat dr. Stanic odločen narodnjak in družba se je prebujala, kakor že enkrat pod vodstvom dr. Levčica. Za nastopila je bil Winkler, poznejši dobiti ljubljanski deželni glavar, ki je uvajal slovensko uradovanje.

Drugo službo sodnika je nastopil Tuma 1894. v Gorici in prevzel oddelek za levi breg Soče. Italijani so se takoj pritožili proti njemu in mu hoteli zavretili slovensko uradovanje s slovenskimi strankami, češ da je italijansčuna starodavna na tem sodišču. To jim pa ni več pomagalo. Počeval je ljudi tudi o njih pravicah, pričel bolj proti oderotom. A končno so mu pravde odvzeli, ker je bil premoderen. V Ljubljano je prišel na obisk z željo prav ob veliki potrebi. Leta 1895. je Andrej Gabrček povabil dr. Tumo, naj kandidira za deželnega poslancá. Rabil si ga kot jurista za vodstvo stranke in v deželnem odboru.

TUMOVO POLITIČNO DELOVANJE je bilo zelo učinkovito. Žal pa je zahteval tudi od vodstva zelo dosti, preveč, da bi ne čutili prvaki njegove delavnosti kot konkurenco. To je tudi privedlo pozneje do razkola med njimi, ker niso nikdar hoteli imeti jasnega programa, kakor pravi on. Začel je bil z velikim veseljem. A kmalu je opazil, da se je preveč kadi vodstvu in premalo dela. Politične razmere pa so bile zelo zamotane. Tako je postal med voditelji kmalu dr. Tuma najbolj osvobodena oseba. Napadali so ga od vseh strani. On pa je bil glavni organizator, pri društvih, posojilnicah, v šolstvu, v stranki, v planinstvu. A najvažnejše je bilo njegovo delo v deželnem odboru. Tu so se odvijali Italijani na oblasti le zaradi razkola med Slovenci. Tuma je z malimi presledki redno deloval kot politik. Prav nesolidnost stranknih voditeljev pa ga je vedla na levo in je postal socialist.

Svojo idejno preobnovo je opisal dr. Tuma nadrobno v spominih. Študiral je bil sociologijo vedno z veseljem, upoznaval ob Masarykovem vplivu tudi pri nas potrebo delavske stranke in je poskušal organizirati. Dotlel se bili vidni samo začrtki. Intelgencia je šia po kratki dobi simpatij na desno, delavci in Tuma go ostali in tako je dobil ta marljivo vodja po svoji preselitvi v Trst smaru in strankarstvo. Tu so se odvijali socialno demokracija, čeprav se je prvi hip zdelo, da bodo te stranke zmagale v vseh evropskih državah. O tem je poskušal dati dr. Tuma svojo razlago, posebno v obračunu z vlogo drugega voditelja stranke, Antona Kristana, kateri je znal držati ves aparat slovenskega socializma krepko v svoji roki ter celo raje videl, da organizacija sploh razpade ko da bi zapustila njegova smer.

FOLITIK EVROPSKEGA FORMATA

Je bil dr. Tuma. Mnogo je storil za slovensko ljudstvo. Toda v bistvu ni hotel veljati za politika, temveč je hotel biti učitelj ljudstva, kar je prav za prav njegova osebna skrivnosten in se zdi v primeru v veljavo. Ki jo je imel celo v italijanski socialistični stranki, nedosedna. Da je iskati razlage za to v njegovem značaju, dokazuje tudi knjiga njegovih spominov. Bil je značaj, pri tem delaven in strog kar ni prjaljo kompodnim ljudem ne tu ne tam. Sam pa je mislil vedno na koristi ljudstva. Ki je v vojni mnogo trpel. Da se je žrtvoval do konca, vidimo v njegovih velikih poskusih, da bi se delavstvo v svojih društvih najprej izobraževalo. In sicer splošno. Zato je bil tudi po preselitvi v Ljubljano še v starih letih enako marljiv in pripravjen za skupno delo. Bil je nekak št. tudi predsednik Osrednjega odbora prosvetne zveze Svobode. Slovensko delavstvo ga bo ohranilo v najboljšem spominu. Čeprav iz njegove knjige ni viden ves delovni naert, pa bodo vedno Slovenci lahko še dolgo s pridom črpalí v zakladnici njegovih misli. A bilo bi dovolj že to, da si naš izobraženo vzame za zgled Tumo kot posebej voljo, pridnost in poštenost, zaradi katerih bo živele mnogov. ime med najlepšimi zastopniki ljudske pravde.

LINO LEGIŠA, Ljubljana

Slovenska beseda iz Južne Amerike

Na splošno nam je malo znano, kako žive naši v južni Ameriki. Kakor za druge raztresene inde tako tudi zanje ne kažemo tistega zanimanja, ki bi ga moral imeti narod, ki se zaveda svojega položaja. O Slovencih v Argentini zve človek konaj večših nekaj novic iz Slovenije. Kamor poroča duhovnik Hladnik, in nekaj malega smo bili opozorjeni nanje, ko je bil v Buenos Airesu pesnik Pavel Golia ob priliki kongresa Penklubov. Zanje se sicer brika tujak banovski izslovenski urad, tam doli novi slovenski poslanik dr. Izidor Cankar, nekaj izobraževencev, redkih duhovnikov, a v glavnem so prepuščeni svoji skrbi in organizaciji. To ni lahka stvar, če pomislimo, da so naši ljudje raztreseni po raznih krajih, da so si n. pr. v soseski Buenos Airesu daleč narazen, zaradi česar jim je zbiranje, in društveno delovanje precej oteženo. Zlasti pa je nerodno, da ni med njimi skoraj nobenega od tih poslušnega izobraženca, ki bi imel čas in sposobnost, organizirati jih, preskrbeti jim duhovnega užitka in jih tako ohraniti v slovenski skupnosti.

Ze nekaj let imam zvezo s struščem, ki živi tam-doli, in iz njegovih poročil sem spoznal, kako so naši ljudje, kljub takim razmeram izredno delavni, in tudi kako jim primanjkuje tujih, in tudi kako imenitni smo več slovenskih ljudi. Po taki poti sem prišel tudi do mesečne revije Njiva, ki jo izdaja menda najmočnejše slovensko društvo v Buenos Airesu: Ljudski odbor. S tem noskusem, ki je moral biti na vsak način zelo tvegan, so začeli letos z imenjen. Iz nekaj števil, ki sem jih dobil doslej v roke sem videl, da je list obenem glasilo društva Ivan Cankar v Saavedru, da pa se oglašajo v njem tudi iz Cordobe (Iskra) in urugvajskega Montevidea, kjer je zdaj Slovenci krožek, ki je spravi predloče Slovence k čenur je mogoče priložnost duhovnik D. Doktorič, ki je pred nedavnim prišel doli. Ta društva so bolj levo usmerjena, vendar pa kažejo veliko prizadevanje za enotnost med nasprotnimi taboroma, ki naj bi jo dosegli z ustanovitvijo Zveze slovenskih kulturnih društev.

Zanimivo je, da nastopa Ljudski odbor skupno s pevskim društvom Unione operaia friulana,

da so n. pr. ob priliki sijajne uprizoritve Jurčičevega Desetega brata peli o junarstvu Španskega naroda. Prav tako je zanimiva izjava ob bazoviški obletnici: »Edino srce, silo, edina pot, katera se vedno vodi v prihodnost, je združitev slovenskega in italijanskega delovnega ljudstva v borbi proti obstojemu fašističnemu režimu.« To levicarsko torej ni kulturno bojno, če izvažamo obravnavanje slovenske zgodovine, kjer nekdo tendenčno materialistično razlaga našo preteklost.

Po vsem videzu pisanja so sodelavci v glavnem preprosti ljudje: trgovci, obrtniki, delavci, ki so si pridobili že v domovini v društvenem delovanju precej sretnosti v izražanju, tudi sobarice, ki se oglašajo v posebnem ženskem oddelku. Od takih človek pač ne more pričakovati izbranega izraza, ki bi se oziral na jezikovno pravilnost. Zlasti ne, če jim manjka urednik, ki bi znal neurejeno pisanje spraviti v primeren obliko. Zato je seveda večkrat prav pošteno lumnijo v listem značilnem primorskem načinu, ki včasih nima nobenega pravega slovniceznega sosedaja, v katerem so n. ueroden način pomešan stari književni izrazi, ki jih danes skoraj več ne sročimo. Še bolj smilivo je, kako so v ljudje, ki si včasih služijo kruh v nepravilno mešanih delavskih okrajih, v tujih okoljih pozabili na naš pravosni in pišejo na priliki z malo skoraj vse, tudi lastna imena. Tako močan je zled španske pisave, ki jih od vseh strau obdaja! In vendar ta zadeva ni tako ljud.

Duh, zavest, ki veže v njihovih vrstah, sta zavedno slovenska!

Ti ljudje čutijo, da treba tega duha obdržati in ga zbuati tudi pri listih, ki ga nimajo. Tako piše neki Anton Mozetič našim fantom in dekletom: »pri slovenskih prirediteljih sta večkrat slovenski fant in dekle govorila špansko, kod da naše mile slovenske govorice se sramujejo govoriti med seboj. Ali mogoče se vam zdaj boli kulture argentinski jezik, kod pa naš slovenski? Ali nimamo tudi mi naše zgodovine in kulture?« Mnogo jih je tudi ki se celo izdajajo tujcem, da so avstrijci, italijani ali celo nemci.

Kaj pomeni tem ljudem slovenska beseda, ki lo silijo z odra, pove posebno letošnja prireditelj Ljudskega odra, ki je ob svoji dvajsetletni uprizoritvi Jurčičevega Desetega brata v Delavski prireditelji. Slika, ki so jo pridobili v 4. št. Njive, kaže lepo veliko dvoranó, vso zasodeno; sámi naši delavski obrabi dekleta otroci in vnes primorske matere, ki tudi tam doli že na zunan ne morejo zatajiti svoje domovine. Udeležence in ocenjevalce piše, kako je bila izra in sploh veselica nad vse ugodno sprejeta, in zanimivo je tudi, kar piše, kakšni občutki so ka obhajali po koncu zabave: »Ob štirih urah zjutraj je bilo treba zapustiti dvorano. Videl sem s prijatelji na vogalu ulic naše ljudi, ki so čakali prometna sredstva, da se popeljejo na svoje domove k potrebnemu počitku. Skupine našli ljudi so bile po trideset in se večje,

ko so govorili v našem jeziku. Rekel sem prijatelju: »Vidiš, zdi se mi, da se nahajam v Ljubljani in ne v Buenos Airesu«, ker pa vsih vokalnih ulic daleč na okoli smo slišali samo našo govorico.«

Vidi se, da so naši ljudje podjetni in že zaradi tega bi jih ne smeli tako zanemarjati, ker kažejo toliko življenjske moči in zavednosti.

O njihovi podjetnosti pričajo tudi oglasi v Njivi. Tu oglašja na priliki šest slovenskih uradov, šest krojačnic, pet restavracij, dva hotela s kavarno in restavracijo, od katerih je eden celo letoviški, avtopodjetje, čevljarnica, brivnica, slikarsko podjetje, kovaški moister in tudi babica.

Naši ljudje se torej niso zapustili in zapustili jih ne smemo tudi mi!

Braća u Sjevernoj Americi nas ne zaboravljaju

Iz Sjeverne Amerike smo primili 11 dolara in fond našeg lista i dva pisma koja ovde objavlujemo. Braća iz Sjeverne Amerike ne zaboravljaju našu Istru, niti naš list »Istra« i nastavljaju lepim rodoljubnim tradicijama kojima su se oduvijek odlikovali naši iseljenici in u borbi za svoju domovinu, a naročito za one akcije koje su naljvažne u našoj narodnoobrambenoj borbi.

Braća u New Yorku i našoj matroji i dragoj povjerenici gospodini Mary Vidošić najljepše zahvaljujemo na pismima i na priloga.

Na prijedlog jednog člana slijedeća braća darovala su za list »Istra« po jedan dolar: I. Mladineo, E. Rnmac, Josip Markov, Jakov Markov, H. Justiz, J. Erceg, N. Udor, L. Cop, R. Frančić, S. Dominis i S. Kamalić.

Zao nam je bilo što nam se naša vrsna blagajnica sestra Mary Vidošić nije mogla pridružiti zbog nahlade.

Sa ove gozbe našeg brata Istranina odnesli smo svojim kućama najljepši utisak, kojeg nećemo nikako zaboraviti.

Domaćini i donatori najljepša hvala na pogozbi.

S. K.

ČLANOVA JUGOSLAVENSKOG SOKOLA U NEW YORKU, DARUJU »ISTRU« II DOLARA

New-York, decembra 1937. — Na poziv društvenog tajnika brata Rumca Jugoslavenski Sokol u New Yorku održao je svoju mjesečnu redovnu sjednicu u kući brata Rumca u nedjelju 14. o. m., kojoj je predsjedao društveni starosta Ivan Mladineo.

Na toj sjednici između ostalog bilo je zaključeno, da se prihod koji spada Jug. Sokolu, prigodno proslave dana Učiteljstva, koji uzajamno priređuje 18 društava dne 5. decembra daruje u fond Jugoslovenske škole u New Yorku, od koje je učiteljica naša sestra Mary Vidošić.

Nakon sjednice kućdomaćica pogostila nas je svakovrsnim jelom, koje je bilo vrlo ukusno, a koje je trebalo zaliti i dobrim kapljicom, koje je bilo na preték. U toj atmosferi razvilo se najbolje raspoloženje među članovima i njihovim obiteljima, koje su također bile pozvane. Palo je u raznih govora i zdravica. Sve do kasno u noć odjevala je kuća Jugoslovenskom i Istarskom pjesmom.

New York, decembra 1937. — Kad mi je brat Stanley Kamalić, vodja Jugosl. Sokola u New Yorku, predao novac da ga pošaljem upravi lista »Istra« u Zagrebu, i razložio kako su na sponumotji redovnoj mjesečnoj sjednici Jugosl. Sokola, održanoj 14. krijučnog tjednika, brata Ernesta Rumca (kojij ja, nažalost, nijesam mogla prisustvovati zbog neraspoloženja), došli na tu misao, da se sjete našeg lista »Istra«.

Brat Ernest Rumac je Istranin iz naše veelebne Opaticje, Stanley Kamalić Istranin iz našeg veelebnoeg Lusinja, Vjekoslav Cop je Istranin iz naše Rijekve, brat Jožo Markov je iako rođen u Dalmaciji, uzgojen u Opaticji, gdje se je upoznao i sklopio prijateljstvo sa našim Rumcem.

Svi ostali Sokoli sinovi kršne nam i drvene Dalmacije.

MARY VIDOŠIĆ
blagajnica »Jug. Sokola«
u New Yorku

PRVIČ NA GORIŠKEM

IZ DNEVNIKA

Slovenska zemlja, nikdar združena i zavesti, kaj se le v dejavnosti. Zlata zemlja, da bi jo poljubljali od Trsta do Monoštra, vsak kamen in vsako cvetlico posebej. V križu evropskega severa—juga in vzhoda—zapada, so si Slovenci poiskali domočinje in poprositi pisano zemljo sončnega juga in visokih gora, naj jih prežljiva.

Na Doberdolu sem bil pobral kamen in ga položil na svojo mizo, naj bi me vedno spominjal na potovanje

iztegnjena žuljama desnica starke v črncu — ta je Slovenka. Brez dvoma. Tudi delavci, knežje in beraci so Slovenci. Za to, da Slovenci ne nosijo jrakov in bleščočih uniform, skrbi isti prav tako kakor za tepe ceste.

Tudi »mali« v hotelu je Slovenec: bled in truden od dela že pri dvanajstih letih. Ob razgledu nad morje teka med mizami in prenuša priganjašтво »plačnega«. Ko sem ga vprašal, če se kaj koplje, pravi da ni časa, ker vse mora mnogo delati. Drugi vzklikajo po ulicah in se lahko kopajo po mili volji.

Fantje v Vipavski dolini so takrat po dolgem času zopet peli slovensko. »Veste, najlepše od tega kar nam ostane so polneti večeri, ko se zberemo in zapojemo. Posrebno ono: Buči, buči morje Adrijansko, inamo radi! Ko sem stopil v gostilno na gričljaj pršuta, sem čul na pragu: »ga bom tako po glavi

Iz gimnazijskih let se spominjam, da smo splošno smatrali manifestacije za Primorje, — čeprav smo se jih vsi odedeljevali — za nekako umetno održevano sentimentalnost; velja to predvsem za one, ki niso nikdar prestopili naše zapadne meje.

Med generali, prošli in direktorji ni Slovencev tam doli. Res ne! Ko pa se detinjski ponoči iz kooarne, ko si že sil ostadne muzike, te preseneči iz kota

TINE KOS: Delavec

VRLINOV-VIŽINADA

GOSPA OD BOŽJEG POLJA

Pred zoru več su pune ceste puka — Istarske ceste nekač bučne. Puk tiho hodočastj K Gospi od Božjeg polja duše mučne

Teške su ceste istarske i puti — Puk hodočasti — bol u srcu nosi... Otuje, koje nad njim huje, strpljivo vjekovina snosi.

Koraci su sve teži — bol u srcu gušec klancima uzdišuci kroči; i k Gospi od Božjeg polja umoran isplakane diče oči...

I tako vjekovina hodočasti — mučnije nikad nego sada. I ako ga suglbina kruta bije, još vjeruje i još se nada...

BADNJAK

Kako je blažen mir po naših seleh! Ne čuješ ni glasa, al saka kuća — je živeja — Se već se škurt, a na kućah su okna se svetleja.

Se već se škuri — se je tiho. Stimo grane se gibaju od vetrića. Cujl — Daleko preko bregi hitaju iz puskaj na slavo Božića.

Badnjak gori na ognjištu. Još malo — i malo ki će doma ostat. Božićna će zvona zazvoniti, i stara i mlada na polnoćno zvat.

Legu prokletega Laha...

Se so tam Slovenci in bodo ostali ose dotlej, dokler se bomo smatrali za sinove ene zemlje neglede na umetne meje. V teških dneh današnje međunarodne politike smo drug drugemu potrebni bolj kot kdaj poprej. Če se hočemo ohraniti. Tisti pa, ki dvomiyo v te Slovence pa povem, da tam ni čutiti tiste kronične obollosti hlapančanja, ki jo tod toliko nosimo po ustih.

Ta zemlja je tipično slovenska. Le z njenim sodelovanjem moremo pričakovati slovenske nacionalne umetnosti, sanacijo slovenskega gospodarstva in odločne slovenske politike. Naša nacionalna zavest je po krivdi večnih laži ki zvene v ero in to je da se sami živeci ne moremo, popopolna na tleh. Dobro premišljena laž, s katero so vztrajno jo ponavljajoč zmehčali hrbtenice in zmehčali glave našemu ljudstvu prodajalci našega imelja in svobode. Ta reč z lastnim preživljanjem je prav taka kot ona z umetniškimi talentom. Kdo uspe brez truda in zavestne volje? In če je to porok za uspeh, kaj je potem sploh talent? In kaj smo mi preizkušali vztrajno in zavestno s slovensko zemljo? Nam vse to enostavno ni prav, ker absolutno nismo nacionalno zavedni kot so, in še vedno manj radi naše malomarnosti Slovenci onstran meja. Kaj stotino za propagando po selu? Mar evropski popotnik ve, da se vozi že od Trsta sem po slovenski zemlji? Kako sprejemamo rojake, ki prihajajo k nam na obisk?

Nel Mi se vozimo v Postumio, Trieste in Abbazio po marce in vino. Hujo je to.

Malim narodom ki so toliko pretrpeli pod ognjem imperialističnih vojn, preti danes nova še bolj vztrajna nevarnost.

Slej ko prej bo prišel za to čas, ko se bo treba odločiti, ali naj še ostanemo v zgodovini ali naj dopustimo, da nas zbrišejo iz nje. TEP.

KSENILJA PRUNKOVA:
»BARČICA PO MORJU PLAVA«
Ljubljana, decembra 1937. (Agis) Ženska sekcija krajevnega odbora »J. S.« v Ljubljani je izdala lepo, originalno slikanico: »Barčica po morju plava«, ki jo je nastikala in opremila s primernimi pesmicami naša rojakinja prof. Ksenija Prunkova. Vsi ljubljanski dnevniki so prinesli laozedavno kritiko in se o izvrtini in domači knjigi namerjevali najmlajšim, vsi pohvalno izražajo.

DRUGOVIMA IZ ISTRE.
Van ki ste e priha proganj, Van su oči veselo sijaj I Vaši spomni magara su i tipi, Van su sejeno tužni danj. Jive Kanela

NAŠA EMIGRACIJA

Pitanje naše omladine

Članak u »Istri« od 3 decembra »Emigrantski podmladak« ponukalo me je da i ja dobrovoljno o tome kačena nekoliko riječi. Stvar naše omladine je zaista jedan problem, koji nije tako lak i tako jednostavno riješiti, ali o kome treba povesti očišćenog računa. Jednom sam na ur. razgovoru s jednom našim dječevicom starom osam ili deset godina, rođjenom u emigraciji. Na pitanje šta je ona, odgovorila mi je (pogledavši me najprije začudeno, jer se nije nadala otkaznom pitanju):

— Pa! Istranica sam! Moj otac i moja majka su Istrani.

— A jest li tamo bila?

— Nisam.

— A koga imaš tamo?

— Nema t. d. da i strica i barbe, itd.

Ali sam bio i u emigrantskoj školi, u kojoj se zna malo, ali šta zna, da su Istrani i kakav im je dušnost. Čak i rođaci, suršeni student, o Istri tako malo voli da govori, kao da ga se baš ništa ne tiče. Navo sam samo ove primjere, koji jasno pokazuju da svi emigrantski roditelji ne posećuju jednako pažnju u tom pogledu svojoj djeci i da ih ne odgajaju nimalo u tom duhu otadžbinske i sami prije vremena Istri i prilagodivši se u svojoj sredini i novom načinu života. To je šteta, koju bi za našu Istru mogla biti od presudnog značaja. Svaki roditelj svijestlan emigrant trebao bi da svojoj djeci u svakoj zgodni prilici govori o Istri i u njih usadjuje ljubav do Istre. I kad bi svaki roditelj samo 5 minuta dnevno razgovarao sa svojom djecom o Istri i to i s onim najmanjima usadio bi im ljubav do Istre! To bi bilo najvažnije i najvažnije što je dužnost svakog emigrantskog roditelja. Ne bi snijelo bi naše kuće u kojoj djeca ne bi čitala naše »Molgo Istraninu«, »Zračnjak« i »Istranin« i to je velika naša potreba. Svaki roditelj koji se ne odvrta od svoje dužnosti govornik! Ako za odvratne riječi da je štampa za sobom vezana, onda u još jači mjeri crpiti to i za štampu našoj svijeta, svijeta koji se za naše prilike zove »emigrantska djeca«. Međutim gdje su svi oni drugi faktori, koji tako jako upliću na odgoj odrasle omladine? Naša omladina žiri danas pod vrlo raznim okolnostima i raznim utjecima. Sredina u kojoj živi neoporno vrši jako uticaj na cjelokupno život naše omladine. I razumije se, dakle, da je naša omladina i loša od sredine u kojoj živi. U glavu im uvađaju, kome ne može biti jednako jaka ni ljubav, ni osjećanje do našeg zavičaj, kao nama samima. Oni, koji su pod povoljnijim materijalnim uslovima možda će lakše i prije zahvariti Istru od onih, koji se zlopače na sve načine, a takvih i imade najviše. U centru gdje se odgajaju i rješavaju istarski emigranti moraju bi da čitaju »Istraninu« i »Zračnjak«, jer su konaci i se omladine i naše Istre, da bi posrele svoj život i svoj svoju budućnost i odgajaju, a baš tu u takvoj sredini postoji najveće mogućnosti, da se tome i posvećuje najveća pažnja, a tu pažnju neogu u prvom redu posvećujući Istri samu, a ne drugi u svojstvu činovnika. Tu bi bilo potrebno da i naš Savez kaže odličnu riječ! Ako se omladinci i omladine u najbolje i najistrajše ljube i karaktere, oni su za stvar Istre izgovorili, ako iz takve sredine izdaju nedovoljno nadajeno stin otin, što je u uskoj vezi sa Istrom!

SLOV. IN HRV. KNJIŽNE PUBLIKACIJE V JUL. KRAJINI

V letu, ki se pravkar zaključuje, so se izdale v Juljski Krajini sedeče slovenske in hrvatske knjižne publikacije:

GORIŠKA MATICA

- je izdala kot redne publikacije:
  1. Kofedar za leto 1938;
  2. France Bevč »Ubogi zlodeji«, povest,
  3. Grazia Deledda »Sardinske novele«, prevrel Ivo Dren.

V 4. zvezku barona Münchhausena čudovita potovanja po suhem in po morju, poslovenil Naude Vrbanjauk,

- 5. Jakob Trnovc »Dobro, bolje, najbolje«, poučen spis iz tehnike.

Kot izredni publikaciji:

- 6. France Bevč »Srebrniki« povest, in
- 7. Josip Ribičič »Milice in Jakce«, zabavna knjižica s podobami.

V književni družini »LUČI«

- 8. Poljudno-znanstveni zbornik »Luč«. X. štopiće.
- 9. Bogo Vremec »Le hrepčenja«, novele, in
- 10. »Poljski pripovedniki«, novele, v prevodu Iva Lesjaka.

V »BIBLIOTEKI ZA POUK IN ZABAVO«

11. XX. zvezek: Sergij Mantuan »Hiša«, in drugi spisi.

12. XXI. zvezek: P. Voranc »Boj na pozorišču«, in drugi spisi.

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA JE IZDALA:

- 1. »Besede«,
- 2. »Molimo«, mplitvenik,
- 3. »Zvezda«,
- 4. »Prigode gospoda Kozamurnika« in
- 5. »Molitvena ura«.

ZALOŽBA »SIGMA«

v Gorici je izdala:

- 1. »Črna orhideja«, in
- 2. »Pratika za leto 1938«.

DRUŽBA SV. MOHORJA ZA ISTRO JE IZDALA:

- 1. »Zabavnik«,
- 2. »Zapisnik 1938« in
- 3. »Knez sa Tahlija«.

Dalje so izšle še te knjige:

- Dr. A. Pavlica »Nedeljsko branje« II. zvezek, V samozaložbi.
- Gabršček »Moje molitve«, Nauk in molitve.
- »Vedež« 1938. v založbi Štoka v Trstu.

Celotno so izdali leta 1937. 25 knjig v skupni nakladi okoli 100.000 izvodov.

I. BOSTJANČIČ: Mornar

KARIKATURA

Dva buleča oka, što gledaju svijet, i velika usta, od uha do uha, na velikoj glavi, ko četertasti panj, na bikovskom vratu, u osrednjem ličju s dva spinula stupa krova, in, prikazuje čov. izarenog mozga, što kupa bi sultan' tiraninom sav svijet, ugrušiti slobodu, i siliti istinu da mora mrijeti, a svakog, ko njega neće da sluša i' vlastitom glavom misliš se ufa, samo da može, što ne daje Bože, nitiom bi satro! A znaš li zašto, rad' čeg ne bi prašto? Oh, samo zato, obično blato — pro egoismo sacro! LJUBO LUZINSKI.

RECITACIJSKI VEČER NAŠIH KNJIŽEVNIKOV

Ljubljana, 10 dec. 1937. (Agis) — V Ljubljani se je vršila 9. t. m. v dvoran Delavske Zbornice važna kulturna prireditelj, kateri moramo posvetiti nekoliko več prostora. Naše društvo »Tabore« v Ljubljani je namreč priredilo teta dne recitacijski večer skupne naših literatov, ki je uspel nad vse pričakovanje. V Ljubljani je mnogo kulturnih prireditelj in vsi imajo svoj več ali manj stalen krog rednih obiskovalcev, a večkrat lahko s mirno vestjo trdimo, da že dolgo časa ni privabila nobena kulturna prireditelj v Ljubljani toliko ljudi, in tudi ni že dolgo nobena prireditelj odjeknila v tako širokem krogu. Res je, da so napolnili dvorano v veliki večini naši rojaki, a kljub temu lahko trdimo, da je bil odziv domačinov na malo kateri naš prireditelj tako velik kakor na tej. Dalo bi se iz tega nujno sklepati,

da bi brez dvoma le za ta način in s takim delom mnogo lažje prišli do tega, da bi polagoma naš problem živo in stvarno preodili najširšim slovenskim krogom.

To posebno, jer je v zadnjem času popolnoma brez vsakršnega odmeva zamrlo vsakršno naše drugo delovanje. Seveda ne sme biti nikjer do pretiravanja.

Dvorana Delavske zbornice je bila kot smo ugotovili, nabitno polna. Kmalu po napovedani uri, je otvoril večer predsednik društva Božič Lado, s kratkim govorom, v katerem je povdaril, da naša javnost rada pozablja na brate, izte krvi in jezika onkraj meja, da o njim, kakor tudi o njih, ki so morali zapustiti ožjo domovino, ne vodimo skoraj nobene evidence v kulturnem in nacionalnem življenju in le od časa do časa vsaj čujemo imena posameznikov v kroniki zločincov, kakor da sončna in prelesta zemlja ni rodila tudi velikih sinov našega naroda. Njegov govor je rodil velike aplauze. Kljub temu pa se mi zdi vredno opozoriti na navidez, malenkostno stvar, namreč na dejstvo, da bi se moralo, vsaj na takih večerih, nekoliko paziti na izgovorjavo (dejalajne in silico).

Kot prvi od sedmih pisateljev, oz. pesnikov, je nastopil prof. dr. Ivan Pregelj, ki je danes znan kot eden, najboljših slovenskih pisateljev. Prebral je dva odlomka iz povesti »Petra Markoviča« ter novelo »Thalia kumte«. Žal kot recitator, vsled šibkega organa, ni mogel pokazati onih značilnosti in posebnosti, ki jih sicer njegova dela vsebujejo. Toda že dejstvo, da je nastopil na tej prireditelj, je dovoljno in daje večeru izreden pomen.

Janko Samc je kot drugi recitiral svoje pesmi: »Tržaške pesmi«, »Blagovest slovenstva«, »Krik našega stoletja« in »Pozdrav s Juga«. Lahke pesmice, vsem razumljive, podajane poleg tega z izredno živahnostjo, doživljajno ter z izredno močnim in priljubljanim glasom, so izzvale pri občinstvu velik aplavz. Zlasti zadnja, izredno aktualna pesem »Pozdravljeni«, ki jo je moralna splošno željo občinstva, se dodati, ni mogla pomiriti občinstva. K izrednemu uspehu moramo rojaku Samcu samo čestitati.

Naslednji recitator je bil Josip Ribičič, znan mladinski pisatelj. S svojo hčerko je čital paralelo »Božič dveh«, ki predstavlja na eni strani praznovanje Božiča v bogati meščanski hiši ter na drugi strani praznovanje v majhni predmestni delavski hiši. Delo je bilo zelo zanimivo in živo, podoben kljub temu pa bi moralo, za večer lahko izpuštil drugo polovico, ki zaključuje povestico, skoro pravilno in nekoliko »nedanašnjem«, čeprav, »gotovolno« pahalno.

ne moremo odrekati delu, ki je namenjeno predvsem otrokom, tudi v svoji popolni obliki važnega vzgojnega pomena. Kot drugo je prečital sam pisatelj saširo »Brezposelnik«, ki je izredno duhovita in aktualna, a ji je težko moč priznati tudi literarno vrednost. Radi aktualnosti obred del pa je pisatelj žel odobranje.

Stane Kosovel je recitiral več svojih pesmi, ki so izredno razumske in težke, neglede na to, da jih je podajal nekoliko premrtvo. Misli so izredno kratke, verzli in kitice sekani. Razumljivo je torej, da se ni mogel približati tako kot ostali ljudem. A žel je zasluženo pohvalo.

Naš znani Bogomir Magajna je prečital dve noveli iz svojih sarajevskih dni in sicer: »Haploč« in »Preprogo«. Z njimi se je razodel samega sebe in skoro ni mogel izbrati kaj drugega, kar bi ga bolj jasno slikalo. Topla erotika, romantična in lirika prevzema vse njegove vrste. Vse to je se pranešeno v orientalsko živahnost, ljubzensko strast, da se popolnoma sklada z njim stas, in njegovim delom. Njegovo podajanje, mirno in z globokim glasom, je prihajalo, kakor iz kakšnega zamreženega orientalskega harema in kljub temu, da so poslušalci tako nenadoma prešli iz strogo razumske Kosovelove poezije v Magajnovo romantiko, je po drugi se je moral ponovno pokazati na odr. noveli, žel tudi on otvoren uspeh, da se je moral ponovno pokazati na odr.

Dr. Vladimir Bartol pa je nastopil prvič pred našo publiko s delom, ki je v popolnem nasprotju z ostalimi. Prečital je svojo novelo »Deklica s košaro«, novela, ki je zgrajena na znanstvenih metod in na psihanalitičnih študijah. Novela, ki je bila sem pa tja mogoče malo pretežka je tipični primer njegovega literarnega dela. Tudi on je žel aplavz in želel bi, da bi se ponovno nastopil pred našo publiko in se ji tako približil.

Zadnji recitator tega večera je bil naš znani pesnik dr. Igo Gruden. Recitiral je nekaj najnovjših pesmi, tako »Tomaža Biziljca«, »Delavsko Terezo«, »Perico«, in »Balado naših dnevi«. Pesmi, ki jih je podajal, so vse izredno aktualne, vzete iz današnjih dni in so, razumljivo, pri občinstvu dosegle popolno razumevanje. Pri Igo Grudnu opazimo zadnje čase jasen preobrat k socialnim pesmi. Z mirno vestjo lahko trdimo, da je bil njegov nastop in da so bile njegove pesmi, poleg izredno doživetnega podajanja, med najboljimi recitiranimi deli tega večera.

Nastopil bi moral tudi Ciril Kosmač, ki pa je radi obolenosti izostal, kar je med publiko vzbudilo vidno razočaranje. Upamo pa, da ga bomo slišali na enem prihodnjih večerov, ki jih namerava društvo še prirediti.

Kot smo ugotovili že v začetku, je ta večer, ki je bil prirejen z nekakim plačnim korakom, popolnoma in v vsem uspel. V bodoče bi želel da se ti večeri še vrže, a da se daje med posameznimi grupami nekoliko večja povezanost, čeprav so često kontrasti, radi jasnejših razlik med posameznimi nastopajočimi včasih tudi potrebni. S tem bi, ako bi se razširilo program kasneje tudi na esiliste in ostale naše kulturne delavce, zelo koristilo, v zadnjem času skoro popolnoma zamrlo delovanje. Predvsem pa pomembno delo, med nami samimi in domačini. Povdariti moramo še, da so o večeru poročali vsi slovenski dnevni listi brez izjeme, kar sicer ni običaj. In to nekoliko »nedanašnjem«, čeprav, »gotovolno« pahalno.

SODELOVANJE IN ODLIČEN USPEH NAŠIH ROJAKOV NA NOVINARSKEM KONCERTU V LJUBLJANI

Ljubljana, decembra 1937. (Agis) Na novinarskem koncertu v Ljubljani, ki se vrši vsako leto na praznik Zvezoletnica in ki spada med najslavnije vsakoletne ljubljanske prireditelje, so nastopili tudi naši rojaki, ki so izvajali pravzaprav glavne točke programa. Kot prvo naj navedemo članico ljubljanske opere Ksenija Vidalovo, ki je zapela dve operni arij iz »Gorenskega slavčica« in »Rusalke«, ter z odlično izvedbo osvojila publiko in žela odobranje. Na tem koncertu je prvič nastopil pred ljubljansko publiko klarinetist Karl Kocjančič iz Trsta. Ob spremljevanju godbe glasbenega društva »Slog« je izvajal koncertno fantazijo za klarinet solo italijanskega komponista Maeneta-ja. Svoj program je uspešno izvedel, čeprav je skladba tehnično zelo teška, tako da jo celo v Italiji je redki umetniki na tem glasbilu uspešno v svoje programe. Z velikim zanimanjem je občinstvo sledilo izvajanju naše rojakinje mlade violonistke, komaj 9-letne učence ljubljanske konservatorije Jelke Staničeve, ki je zaigrala »Solzo« od Musorskega in Boccherini-jev »Menuet«. S svojim nastopom je pokazala, da je velik talent in da bo v vsrjajnem delom in po isti poti uspeha iz njz vzrastla umetnica, na katero bomo lahko ponosni. Naj pri tem pripomnimo, da je bila najmlajša solistka med nastopajočimi na tem večeru. Na koncertu je sodeloval tudi naš že znani pevovedja z. Venturini, pod katerega vodstvom je možki zbor pevskega društva »Sava« zapel trije lepih pesmi z odličnim uspehom, ki so publiko navdušile. Na tem koncertnem večeru, ki je bil kakor vedno nad vse dobro obiskan po najodličnejši publiko in zastopnikih vsah ljubljanskih oblastev, so želi naši umetniki nedvomno zelo lep uspeh. Tudi ljubljanski dnevnik so o njih prinesli laskave pohvale.

NAŠI UMETNIKI IN ZNANSTVENIKI SE ODLUKUJEJO

Ljubljana, decembra 1937. (Agis) Pod gornjim naslovom je predzadnja številka našega lista prinesla predvsem imena naših rojakov, ki so bili odlikovani in nagrajeni ob priliki prvega mariborskega umetnostnega tedna. Po pomoti pa je izpadlo ime književnika Radivoja Rnjara, ki je bil nagradjen s 1.000 din. z besedilo Koruščica Jadrinskih letalcev.

DUKIČEV JUBILEJ U AMERICI

Povodom književne 50-godišnjice i 70-godišnjice života Ante Dukiča osvrnuli su se na njegove radove i odnosne prijedloge i jedini Jugoslavenski Glasnik u Chicagu mesečnik »Jugoslaven« u Detroitu.

KONCESIJA MANJNINA U ITALIJI

»Slovenec« javlja iz Rima: »U vezi s nastalim odnosima izmedju Italije i Jugoslavije kruže iakodjer vijesti, da će se doskora potpisati ugovor o kulturnoj suradnji Italije i Jugoslavije. U tom ugovoru bit će važan pasus, koji će urediti pitanje kulturnog sudjelovanja Jugoslavenski manjnine u Italiji. London-ski »Times« objavljuje posebnu vijest, koja prenosi i parčki »Times«, a u kojoj se veliki »Slovenec« i hrvatska manjina dobit će nekakva prava glede zajedne poduke u njihovom jeziku, zatim glede knjige i književnih izdanja.

KONFINIRANCI PUSTENI

Dnevni listovi javljaju: Povodom poste- ta Jugoslavenskog ministarstva predsednika i ministra vanjskih poslova dra Stojadinovića, naredio je ministar predjednik Mussolini da se puste na slobodu posljednji politički zatoinici iz Juljske Krajine. Prema tome od danas više nema ni jednog političkog zatoinika iz slavonskih krajeva Italije.

JUBILEJ dra NIKOLE ANDRIČA I ISTRA

(Nastavak sa 14 strane)

All, iako smo već mi, s velikog narodnog stabla otkinuta grana, osuđeni da svenemo i umremo, neka nam živi, faća se i cvate veliko narodno deblu, od kog smo crpili toliko zdravih sokova, neka nam bude, žiri se i razgranuje stablo, čiji ste Vi najvažniji predstavnik ne samo duševne, nego i fizičke njegove snage...

Taj govor predstavnika Istre, izrečen s mnogo snage i osjećaja, učinilo je na sve prisutne najdublji i večeri o Istri našoj mnogo govorilo i interesiralo se za današnje prilike u njoj... E. R.

NE OSTATI — BEZ KALENDARA, »SOČA« !

NAŠ KALENDAR »SOČA« STOJI 8 DINARA !

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Barkovlje. — (Agis) — Na barkovljanski cesti pod Greto se je pripetil velik avtomobilski karambol, ki pa k sreči ni zahteval človeških žrtev. Obležal je hudo poškodovan le konj, ki je bil vpržen v voz Franceta Guština iz Sv. Ivana, ki ga je avto podrl na tla, poleg tega sta bila tudi Guštinov vož in tovorni avto precej poškodovani. Tramvajski voz, ki je v istem hipu privozil mimo, pa je bil iztržen takoj, in je zadel ob kamento ograjo tržaške proste ulice in so se stisnili vsa stekla na njegovih oknih. 15 polnikov, ki so bili v tramvajskem vozu se ni nič hudega pripetilo, doživeli so le nekaj strahu.

— Gorica. — (Agis) — V goriski pokrajini je v zadnjih dneh vložilo že mnogo zemnin predpisane prošnje za posojila po 1.000 do 3.000 lir. Posebni odbor, ki je bil v ta namen imenovan je odobril 37 prošni in prosilec priznal 50.500 lir posojil. Zavrnjenih je bilo le nekaj prošni.

— Gorica. — (Agis) — Gorisko sodišče je obsodilo 33-letnega Gabrijela Mastna iz Gorice na 3 mesece in 15 dni zapora ter 2.000 lir denarne kazni. Masten je bil obsodjen v kontumaciji zaradi besa čez mejo, in sicer v Avstrijo.

— Gorica. — (Agis) — Goriski policijski organi so no nalogo voriškega podestata zaprli in zapечатili mesnico Ivana Lečiča na Tommasievem trgu v Gorici, ker je na skrivaj zaklal teletčka; mesnico so mu zaprli za dobo devetih tednov.

— Gorica. — Goriski pokrajinski tiskoprometni svet je bil razpuščen. Vodstvo ustanove je prevzel izredni vladni komisar. Vzroki nagle spremembe niso znani.

— Gorica. — (Agis) — Na mirnem letališču pri Gorici so na svečan način proslavili praznik Marije iz Loreta, ki je zaslišnica italijanskih vojnih letalcev. Svečanosti je prisostvoval duca d'Aosta. Njegovi je na prostem bral goriski nadškof Marzotič, ki je imel razgovor s katerim je podaril novica podarila Abesiniji. Med revno mirnensko prebivalstvo je bilo ob tej priliki razdeljenih 300 zavrtikov z živili, ki jih je darovalo osobe letališča.

— Idrija. — (Agis) — V gozdu blizu obmeje vasi Ledine nad Idrijo so finančni stražniki našli na nekega neznanca, ki je, ko so ga pozvali, naj se ustavi, oddal nanje več strelov zaporedoma. Eden izmed stražnikov je bil nevarno ranjen (akno, da so ga morali takoj prepeljati v bolnico, neznanec pa je izginil v temno noč.

— Idrija. — (Agis) — Idrijske je močno razburil nenadni vpoklic nekaterih rezervnih podčastnikov. Zanimivo je, da so dobili vpoklic je oni, ki pripadajo raznim specializiranim oddelkom vojske, kakor na primer tekmuju tuznav. radio-telegrafiji, itd. Vzrok vpoklica ni znano.

— Gorica. — (Agis) — V gorisko bolnico je bil prinešen 17-letni Roman Mrlka iz Sv. Križa pri Aidovščini. Fant je padel z drevesa, si zlomil hrbtenico ter dobil tudi na glavi teške poškodbe.

— Novaki. — (Agis) — Šolska družba Idrija Redenta je novovo otvorila šolo v Pod-revcu pri Novakih na Cerkljanskem. V šolo se je vpisalo 25 otrok in so s poukom že pričeli.

— Opazje selo. — (Agis) — V seniku posestnika Franca Pahorja je v noči od 16. na 17. t. m nastal požar, ki je uničil senik, nekaj poljskega orodja in prav velike količine sena. Gospodar, ki je nameraval prediti noč v svojem seniku, se je rešil v zadnjem trenutku. Škoda znaša 5.000 lir.

— Postojna. — (Agis) — Dosedajni ravatelj postojnske železnice prof. Marino je bil imenovan za generalnega italijanskega šol v Italiji, na njegovo desedenje mesto pa je bil imenovan odv. prof. Bonafede Recupera iz Siracuse na Siciliji.

— Sebretle pri Certumem. — (Agis) — Tu je umrl župnik Jože Ivančič, 68 in skromen duhovnik, ki je bil med ljudstvom zelo priljubljen.

„UMETNOST“

V ljubljani izhaja že drugo leto estnovega revija, katere urednik ni naša tiska, ki nosi ime „Umetnost“. V njej priložujejo slovenski umetniki, predvsem likovni, svoje pisne in slikovne, in poročila, znanstveni in zgodovinski člani. Umetnost, predvsem pa je revija posvečena objavljanju reprodukcij del slovenskih umetnikov, revija je vredno bogata na klesarstvu in predvsem tako omogoča najbolj pomenovitih delov, kako približati umetnost najširšemu ljudstvu. Kot strojniški reviji sodujejo stalno tudi slikovni umetniki, katerih dela so bogata in zanimiva. Na roko pa našlo: TRŽAŠKA UMETNOST, IZ OBLASTI, POD TROJEM ST. 5. (ZNAČKA) NAROVNA V NAŠI DEŽELI, NA OBLETNISKI PAPIRJI PAJO. — DIN LETNO. REVILIO VSEM NASIM UJAKOM. KI SE ZANIMAJO ZA IZKAVNO UMETNOST NAJPOLEPE PAPIROVANO.

V zvezi s tem bil na kratko omenil občirno, proslavo, ki ga prinaša ta revija o razstavi ljudovpisne moderne umetnosti v Rimu, ki bo v letu 1938. Iz tega razstava, ki je bila ta razstava umetniški dogodki prvega reda. Kratkotraj, da je razstava s svojimi umetniki, ki jih je razstava in zelo visokim umetniškim nivojem v celoti pokazala kako se je dan ljudovpisnih umetnikov na polju pisarstva in figurativne umetnosti, pa tudi v skulpturi, izražena revolucionarnega izraza, spreobrniti v resno umravnovesnosti, iz katere so v vsakem vrelu na dan resnična umetniška dela. Razstava je imela v Italiji zelo velik uspeh.

STANI JE BILA Z NAŠE STRANI PO-KAZANA. POLEG TRJUMFALNEGA OBT-SKA LJUBLJANSKE OBLASTI. PRVA D-ROT IN PRVI NAČIN, KAKO NAJ SE-UTRJA POT K SPOVAZUMU MED DVE-MI SOSEDEDNIMI DRŽAVAMA. POZNA-NEKMA V NAŠI DEŽELI. GOSTOVA-NAJEM IN POLOMOJ MILANSKE »SCA-LE« IN FAMOZNE REVILIO »TERMINI« MNOGO DEL NAŠIH UMETNIKOV, TAKO GA. KOJA.

ČERMAK: Premantura u južnoj Istri

— Mesto Milan je imenovalo za častne občane maršale Badoglija, de Bona in Grazianija; milansko vseučilišče pa jih je proglasilo za častne doktorje. (Agis)

— Trst. — (Agis) — Tržaški mestni svet je sklenil povečati sedanje magistratno poslopje, ki je bilo zgrajeno pred 61 leti. a sprito razvoja mesta postaja čim bolj tesno. Za prvi prizidek, ki ga bodo gradili na levem krilu dosejanega poslopja je proračunanih 2.500.000 lir, a je računali, da bodo dosegli stroški 3 milijone. Sredstva za te izdatke bodo črpali iz 7 milijonskega posojila, ki ga je tržaška občina najela pri »Assicurazioni Generali«.

— Trst. — (Agis) — Za naslednika odstavljene predsednika tržaškega pokrajinskega upravnega sveta so imenovali odvjetnika in podpredsednika tržaške mestne hranilnice Edmunda Oberti-ja d'Valnera. znanega že iz predvojnne dobe kot trendsetniškega prvaka, ki je po rodu Dalmatinec.

— Trst. — (Agis) — Mussolini je v novembru sprejel vseh pet preteklov iz Juljske Krajinje v posebni avdienci. Temu sprejemu pripisujejo poseben pomen.

— Trst. — (Agis) — Znano je, da so občine prevzele od podpornice ustanove fašistiške stranke vse skrbstvo za revije, razen počinjskih kolonij, ki jih bodo odveč upravljale posamezne organizacije prenosovane »Liktorske mladine«. V snihsu teh sprememb so bili v tržaški pokrajini imenovani prvi občinski odhori za revije, in sicer v Vremah, Št. Petru na Krasu in Slavini. V Vremah sta bila v ta obdobje imenovana poleg drugih tudi Avgust in Stanislav Dekleva, v Št. Petru na Krasu Matija Abram in France Robec, v Slavini pa Edvard Dolenc, France Skrlj in Ivan Vadnal.

— Trst. — (Agis) — Italijanski uradni list je objavil dekret o likvidaciji istrskega zavoda za zemljiški kredit, ki ima svoj sedež v Poreču. Državni inspektorat za varčevanje in kredit ho sedaj imenoval posebnega komisarja in nadzorni odbor za izvedbo likvidacije tega zavoda.

— Trst. — (Agis) — Tržaška ženska fašistična organizacija »Stoja« okrog 11.000 članice — tako je nameraz razvidno iz poročil zadnjega zasedanja širšega odbora te organizacije, Pričakujejo pa, da se ho to število v doglednem času še povečalo, ker se pravkar razvija široka akcija, da se vse ženske, ki se na novo zaposlijo zlasti pri večjih podjetjih, že ob nastopu službe včlanijo v organizacijo. Posebno veliko propagandno akcijo razvijajo med delavkami, pa tudi med kmečkimi ženami v bližnji tržaški okolici.

— Trst. — (Agis) — Po uradnih podatkih je bilo organiziranih v delavskih, industrijskih in obrtniških sindikatih Juljske Krajinje v prvih šestih mesecih tega leta povprečno 105.000 delavcev in delavk, podjetni pa je bilo krog 6.000.

— Trst. — (Agis) — V Juljski Krajinji je bilo v mesecih januar in februar letošnega leta zaposlenih pri 685 večjih podjetjih 59.397 delavcev, njih mezde so znašale povprečno po 2,27 lir na uro, njihov skupni zaslužek pa 36.164.000 lir; v mesecu marcu in aprilu je bilo pri 711 večjih podjetjih zaposlenih 60.673 oseb, povprečno s 2,26 lir na uro in skupnin zaslužkom 48.258.000 lir; v mesecu maju in juniju pa pri 755 podjetjih 60.956 ljudi s povprečnim zaslužkom 2,42 lir na uro ter celotnim zaslužkom 47.745.000 lir.

— Trst. — (Agis) — Zadnje čase so zaporedoma že nekajkrat objavili tržaški listi nove seznanje o sprejelih v fašistično stranko Polacoona vpisujejo vse one mladence, ki so bili v Abesiniji; vsakkrat je med novovpisanimi po 15, 20 ali še več slovenskih prijnikov.

— Trst. — (Agis) — V prvih sedmih mesecih tega leta je bilo v Juljski Krajinji proklamiranih 19 stečajev. V celoti je znašal primanjiljavi v teh podjetjih 328.000 lir, vsa aktivna je 167.000 lir. Meničnih prestopov je bilo 851 za skupno 446.000 lir.

— Trst. — (Agis) — V zadnjih letih so pričeli izdatki za javna dela v Juljski Krajinji rapidno padati. Po podatkih centralnega statističnega urada v Rimu so znašali redni in izredni izdatki za javna dela v l. 1935. 21,3 milijona, l. 1936. 20,6, v letošnem juniju — sredi glavne gradbene sezone so znašali izdatki 1,6 v lanskem pa 2,4 milijona lir. Letos so gradili predvsem ceste in pomorske naprave.

— Trst. — (Agis) — Organizacije invalidov, bolevalnikov in svojcev v vojni padlih volakov so priredile na področju tržaške pokrajine veliko manifestacijo za vladarja in sicer tako, da so prodajali posebne razglednice po pol lire, ki so jih ljudje pošiljali na dvor.

— Trst. — (Agis) — Promet v tržaški luki malo narašča in je dosegel v prvih desetih mesecih tega leta 2.614.000 ton blaga. Po dosedanjem prometu sodijo, bo do konca letošnjega leta dosegel 3.000.000 ton ter se tako zelo približal višini prometa v času dobro konjunkture v letih 1928, in 1929, ter v zadnjih letih pred vojno.

— Trst. — (Agis) — Vojvodinja d'Aosta je v tržaškem gledališču Politeama Rossetti razdelila 400 revumim otrokom darila v zavrtkih.

PODUPRITE AKCIJU ZA POVEČANJE LISTA

Za božični broj primili smo toliko materiala da nam je nemogoče sve objaviti. Kada bi imali list barem na šest strana, sve te priloge mogli bi objaviti postepeno, pa bi tako list postao mnogo bolji, a bolje bi vršio i svoju ulogu, jer bi se u njemu mogli objavljivati duži literarni, historijski itd. članci o nama, našoj zemlji i našem pitanju. Mnogi naši emigranti, i mnoga društva, uvidjeli su tu potrebu, a među njima i Primorsko akademsko starestinstvo u Ljubljani koje nam je poslalo ovo pismo:

Da podupre akciju »Za šest strana«, je podpisano Primorsko akademsko starestinstvo na svojem članskom sastanku od 17. novembra t. l. sklenilo, da plaća celotno naročino za pet izvodov »Istre«, ki naj jih konzorcij pošilja emigrantom, ki bi stalno čitali naš list, a se ne morejo našim naročili. Prednost naj bi se dala skupinam emigrantov, ki živijo v krajih, kjer ni nobene naše organizacije.

Nastojimo u novoj 1938 godini postignuti ono što nismo postignuli do sada.

Dajmo se na posao za naš list, potražimo nove pretplatnike, sakupljajmo oglase.

Plačajmo uredno pretplatu, potražimo nove pretplatnike, sakupljajmo oglase.

Ugledajmo se u Primorsko akademsko starestinstvo u Ljubljani, a i u neka društva, među kojima stoji na prvom mjestu sušačka »Istra«.

Svi u borbu za povećanje našeg jedinog lista.

DRAGO GERVAIS: STARI MLADIĆ

Kaneta, jaketa, garoful, ščapić, i koračić kot vrapčić, — gotov je stari mladić.

MALE VESTI

— V Adgis Abebi je bil pred kratkim imenovan abuna. Abraham za poglavarja koptske cerkve. Ob tej priliki se je vršila tudi svečanost, pri kateri je maršal Graziani potrdil imenovanje in poučarjal, da je to prvi slučaj, ko koptska cerkev prostovoljno izbira svojega poglavarja, kajti prej ga je vsakokrat imenoval patrijarh v Aleksandriji. Izrazil je tudi svoje zadovoljstvo nad dejstvom, da je koptska cerkev postala nacionalna cerkev abesinskega ljudstva. — (Agis)

— V Italiji so ponovno pričeli z zbiranjem dragih kovin, le da tokrat ne javno in odprto, pač pa skušajo posamezni funkcionarji raznih ustanov ob prilikah plivati na posameznike, da bi darovali državi zlate in druge izdelke. — (Agis)

— V Abesiniji je bilo baje posteljenih oca 300 granadirjev zaradi obkolitve, da so Agivi izpropanja municijskih skladov. Vojski, določeni temu polku, doma iz Juljske Krajinje, so bili odsvoljeni, ostale Italijane toga polka pa so postali neznanu kam. — (Agis)

— Italijanski uradni list je objavil dekret s katerim je povišano stvelo organov »publiche sicurezza«. za 1.000 mož. — (Agis)

— Radi vedno večjega pomanjkanja železa v Italiji dnevno vršijo tatvine železnih in drugih kovinskih predmetov in izdelkov. V Milanu so tekem neke noči izgubili iz vrat raznih starih hiš ročaji in gumbi iz bronu in druge. V parriferiji Milana pa so odnesli električne žice za več tisoč lir, v pokrajini pa celo za 40.000 lir kakor tudi kompletne transformatorske naprave tako, da je nekava zas zaradi tega ostala brez električne luči. — (Agis)

— Naknadnih 183 milijonov lir je bilo pred kratkim odobrenih za nove gradnje edinic italijanske vojne mornarice. — (Agis)

— V vezi z odloki italijanske vlade za gospodarsko osamosvojitve študirajo strokovnjaki. Kako bi zamenjali bakrene žice, ki služijo pri tramvajskih prugah za prenos električne energije s kako drugo kovino. Tako so prišli na idejo, da baker, ki ga Italija »sploh nima in ga mora za težke vsele uvažati, zamenjati s cenovnim aluminijem, ki ga naša produkcija. Pred kratkim so se vršili v Milanu že tozadevni poskusi, toda uspeh je bil negativen. — (Agis)

— V Milanu gradijo v sredini mesta podzemno stavbo, namenjeno za gledališče, ki bo opremljeno s 1.000 sedeži. — (Agis)

V Genovi se je 1.260 milijonov u- prlo. Ko so zvedeli, da jih nameravajo poslati v Spanijo. — (Agis)

— Davkoplačevalci v Milanu so dobili z davčnim predpisom za leto 1938. obvestilo za plačilo zneska lir 10.—, ne da bi jim bilo plačeno, in kakšne namene bo ta znesek porabili. — (Agis)

— 50 stotnik tedensko mora plačati vsak delavec v Italiji za zimsko pomoč, v isto vrhvo mora plačati vsak davkoplačevalec mesečno 50 stotnik od vsakega stanovanjskega prostora. Lastniki lokalov pa isti znesek za vsako izlozbeno okno. — (Agis)

— V Milanu so oblasti konfirirale 24 delavcev obkolitvenih, da so podpirali družino nekega tovariša, ki je pobegnil v Inozemstvo. — (Agis)

— V Speciji je bil aretiran višji mornariški oficir, ker se ni odzval pozivu da sodeluje pri operacijah neke podmornice. — (Agis)

— Kruh iz mešane moke, ali kot ga v Italiji splošno imenujejo »pane dell' impero«, so določili v Milanu ceno, in stane danes od 1,80 do 2,05 lire za kg. Mešanici krušne moke dodajajo 10 odstotkov koruzne, ali pa 5 odstotkov koruzne in 5 odstotkov rižev ali pa 5 odstotkov koruzne in 5 odstotkov bobove ali moke iz sličnih pridelkov. — (Agis)

MUŠKARCI!

Za ličebnje spolne nemoči seksualne impotencije za spolnu malaksalost, te za pojačanje spolne funkcije pokušajte originalne hormone

VI-HA-GE PILULE

Dobivaju se u svim apotekama 30 pilula Din 84, 100 pilula Din 217. Pouzdeom diskretno razaslije MR. M. GAVRANIĆ, APOTEKAR, ZAGREB

Glavni depot: FARM. KEM. LABORATORIJ VIS VIT, ZAGREB, LANGOV TRG 3 I. (Ogl. reg. S. br. 26856-37)

GRADJEVNO PODUZEĆE

Boren

EMILI

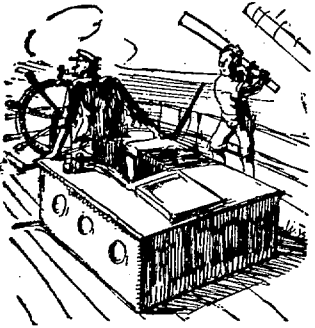
OVL. GRADITELJ

Sušak

NAJLJEPŠI OMLADINSKI ROMAN JE

„BRATOVŠTINA
SINJEGA GALEBA“

I NAJPRIKLADNIJI JE DAR OMLADINI.

U tom romanu su opisane pustolovine šestorice dječaka s jednog dalmatinskog otoka. Roman je visoke umjetničke vrijednosti. Napisao ga je slovenski pisac Tone Seliskar, a na hrvatski ga je preveo Tone Peruško. Ilustracije u tekstu su od Alberta Sirka, a naslovna strana u bojama od Ive Režeka. Tvrdvo je ukoričen, a stoji u knjižarama 25 din. Ko ga naruči poštom preko naša uprave mora poslati još 1.50 din za poštanske troškove.

PRIMORKA, strogo zanesljiva, do 32 let stara, ki je nekoliko vajena gostilne in navadne kuhne, se išče. Ponudbe pod strogo zanesljivo na upravo »Istre«, Ljubljana, Erjavčeva cesta 4a.

MATE ŠCURIĆ

BRIJAČ
SUŠAK

Novo preuredjena radnja

SLOVENEC V ZAGREBU SE PRI-
POROČA DOMAĆE SLOVENSKO
PODJETJE

„BRUNSWICK“

Pariški Modelsalon, Ilica 54,
I. kat, ZAGREB

Izdjelne po meri in najmodernij-
ših modelih tvrdke »Brunswick« —
Paris vso moško in žensko garder-
bo po sledečih cenah:

fazona moške obleke Din 350.—
suknje Din 300.— damskih plaščev
(model) Din 200.— popravila od
Din 50.— dalje, obračanje obleke ali
suknje Din 250.—

Naročnike v provinciji na željo po-
setimo z vzorci, vsa naročila iz pro-
vincije za obračanje in modeliranje
oblek izvršujemo z obratno pošto.

JOSIP SMERDEL

TRGOVINA DELIKATESA I AUTO-
MATSKI BUFFET

SUŠAK

TELEFON BROJ 85.

KONAC JE GODINE!

NE ZABORAVITE PRETPLATU!

SJETITE SE FONDA!

U BORBU ZA NASU ISTRU!

DŽEPNI KALENDAR IZBJEGLICA IZ
ISTRE, TRSTA I GORIČKE

ZA G. 1938 »**SOČA**« ZA G. 1938

Izdaje Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženja. Naklada konsorcija lista »Istra«
u Zagrebu.
Cijena 8.— dinara, sa poštarinom 8.50. Uvezan u platno. Mnoge korisne upute za
emigrante.
Naručuje se u upravi našega lista u Zagrebu i u nadupravi u Ljubljani. — Dobije
se i kod emigrantskih udruženja.

OKTAVIJAN ŠEPIĆ

Mesnica i prodaja suhomnate robe
SUŠAK
Telefon br. 369

Mikulčić i Kulaš

SUŠAK

TRGOVINA MIRODIJA, BOJA I
LAKOVA PARFUMERIJA

RAJMUND KOVAČIĆ

Trgovina mješovite robe
LUKEŽI
Telefon br. 24

KNJIŽARA I PAPIRNICI

„NARODNO PROSVJEĆIVANJE“

SUŠAK

ISTARSKA ULICA 1

Povjereništvo knjiga »Vodnikove
Družbe« i pisanih strojeva »Mer-
cedes«.

POKUĆTVO

RUDOLF SOTLAR

SUŠAK, Istarska br. 5

Najmodernije, najsolidnije i naj-
jeftinije. — Veliki promet, mala
zarada omogućuje najsolidniju
podvorbu.

Gostionica „KRKA“

ZAGREB, PETRINJSKA ULICA BR. 53
preporuča svoja

Izvršna dalmatinska i domaća vina, kao
i kuhinju. Domaći, dalmatinski i srpski
specijaliteti. Ručak sa kolačima po iz-
boru Din 10. Sve vrste morske ribe, pr-
šut, paški sir, prošek, uzički proizvod
kajmak, čevapčići, raznjeli itd. Od No-
ve godine svaku večer dalm. mlado pe-
čeno jagnje. Vino u lokalu po Din 10,
preko ulice na više od lit. 5 po 7.50.

Braća Marčelja

VELETRGOVINA ZEMALJSKIH
PROIZVODA I KOLONIJALNE
ROBE

Telefon br. 38 SUŠAK pošt. pret. 181

VLASTITI MLIN
Stan. SKRLJEVO, tel. BAKAR 17

Sobo-pismoslikarska i

ličilačka radiona

KOPRIVNIKAR

SUŠAK

TRGOVINA MANUFAKTURNE,
KRATKE I PLETENE ROBE

VELIKI IZBOR! NISKE CIJENE!

LIBERAT BRUMNIĆ

Ilica 92 - ZAGREB - Vlaška 89

SLAVAN RIBARIĆ

Galanterija, pletenine, nožavice, čipke, parfumerija, papir i t. d.

MARIBOR

GLAVNI TRG 14 (ROTOVZ)

SOLIDNA POSTREŽBA!

NIZKE CENE!

ALBERT VICEL, MARIBOR
TRGOVINA Z KUHINJSKO POSO-
DO, PORCELANOM I IN STEKLOM

MIRKO TURATO

AGENTURNO - KOMISIONALNI
POSAO ŽITARICA I MASTI

SUŠAK

Ružičeva 23 Telefon 36

TRGOVINA I PARFUMERIJA

„IBIS“

SUŠAK

TRG KRALJA ALEKSANDRA 2.

Sapunara

„Rečina“

Ing. Konrad Mohović

Sušak

„RESTAURACIJA“
„JANJE“

ZAGREB, Nikolićeva ul. 7
Telefon 61-27

Preporuča svoju odličnu ko-
štu i prvorazredna vina.
PRIMAJU SE ABONENTI!

Ludvik Bratoš

sladoledarna i slastičarna

Sušak

Tyrševa ulica 13

Galović Juraj

SUŠAK

TELEFON 196 Broj: SVEVOGE

Uvoz, izvoz južnog suhog i svje-
žeg voća i zemaljskih proizvoda.

Pavao Vrblijanac

Soboslikarska radionica

SUŠAK

Šet. Prest. Petra br. 16.

Sve za udobnost Vašeg doma!

Tome naćelu posvećen je ćilavi III. kat naša robne kućel

Bo 32 Oľomanl, od tvrdog bukovog drveta, poćam od **Din 480.-**

Bo 33 Oľoman-kauei, modernih oblika, presvućeni modernim tkaninama poćam od **Din 840.-**

Bo 34 Oľoman-kauei, sa polićom i okruglim jastukom za ukraš, presvućeni tkaninama najmodernijih boja i uzoraka, poćam od **Din 1.050.-**

Bo 35 Moderan kauei, sa ornaćem i okruglim ukrašnim jastukom, prvotrazredna izraćba, u raznim oblicima, poćam od **Din 1.950.-**

Bo 36 Oľoman pokrivaći, u raznim modernim bojama i uzorcima, komad poćam od **Din 240.-**

Bo 37 Oľoman pokrivaći od pliša, u raznim bojama i uzorcima, komad poćam od **Din 480.-**

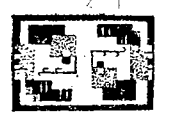
Bo 38 Ukrašni jastuci, u raznim bojama i sa različitim ukrašima, komad poćam od **Din 65.-**

Bo 39 Gamlura za spavaća sobe, sag sa dva prestiraća, poćam od **Din 260.-**

Bo 40 Sagovi sa štrapać, moderne boja i uzorci, u svim velićinama, poćam od **Din 180.-**

Bo 41 Sagovi, od bućka, veleru i pliša, u velićini 200x300 cm, poćam od **Din 650.-**
u velićini 250x350 cm, poćam od **Din 1.000.-**

Bo 42 Zastori, goľovi, u velićini izboru i po najćilijim cijenaćma.

Bo 43 Tkanine, za zavjese i pokućstvo, u svim bojama, u velićini izboru.

Robna kuća

Kastner & Ohler
Zagreb
Ilica 4 i 6

Rezgladaće našu bogatu izlaćbu boćićnih darova ili zatraćite naš besplati boćićni katalog.

TRANSPORTNO I OTPREMNIĆKO PODUZEĆE

S. SPITZER NASLJEDNIK

HINKO BIELITZ

Telefon 55-39

ZAGREB

Ilica br. 16

ISTRANI!

Sve odjevne predmete, cipele, sve vrsti štofova kao i ostalu manu-fakturnu, kratku i pletenu robu možete nabaviti uz znata n popust kod

TRGOVAĆKE KUĆE

R. MARĆELJA ZAGREB,

Petrinjska 67

ŠTEDIONICA SAVSKE BANOVINI U ZAGREBU (Prije Oblasna Štedionica)

OSNOVANA 1927. GODINE

GAJEVA ULICA BROJ 2a TELEFONI: 32-56 i 99-10
Podružnica NOVA GRADIŠKA Ispostava CRIKVENICA
ULOŠCI NA ULOŽNIM KNJIZICAMA Din 51.000.000
ULOŠCI NA TEKUĆIM RAĆUNIMA . . Din 65.000.000

PRIMA ULOŠKE NA ULOŽNE KNJIZICE I TEKUĆE RAĆUNE UZ 4% KAMATA GODIŠNJE SLOBODNO I 4¼% KAMATA GODIŠNJE VEZANO NA TRI MJESECA. POSEBNA JE GRANA POSLOVANJA REDOVITA VEZANA ŠTEDNJA NA PET I VIŠE GODINA UZ 5% KAMATA GODIŠNJE I OSTALE NAJPOVOLJNIJE UVJETE.

ISPLATU SA TEKUĆIH RAĆUNA I ULOŽAKA OBAVLJA ODMAH I NAJKULANTNIJE

PODJEŁJUJE VJERESIJE SAVSKOJ BANOVINI, OPĆINAMA I GRADOVIMA ZA PODIZANJE BOLNICA, ŠKOLA, VODOVODA, ELEKTRIĆNIH CENTRALA ITD. — TE ZEMLJISNIM ZAJEDNICAMA I IMOVNIM OPĆINAMA, ZATIM HRVATSKIM SELJAĆKIM I SRPSKIM ZEMLJORADNIĆKIM ZADRUGAMA. NADALJE PODJEŁJUJE KREDITE PRIVATNICIMA NA TERITORIJU SAVSKE BANOVINI UZ HIPOTEKARNO JAMSTVO — TE NAJPOVOLJNIJI KAMATNJAK.

SAVSKA BANOVINI PREUZIMA CITAVOM SVOJOM IMOVINOM I PRIHODIMA NEOGRANIĆENO I NEOPZIVO JAMSTVO ZA SVE OBAVEZE ŠTEDIONICE SAVSKE BANOVINI U ZAGREBU, A NAPOSE ZA ULOŠKE I NJIHOVO UKAMACENJE.

Brodarsko akcionarsko društvo »OCEANIA« Sušak

Podržava slijedeće redovite pruge:

- I. Jadran - Španija - Nord Afrika - Kanarska ostrva i povratak
Polazak iz Sušaka, Šibenika, Splita i Dubrovnika 2 za: Barcelonu, Valenciju, Oran, Casablanku, Tenerife i Las Palmas, tićući po potrebi i druge luke u pravcu pruge.
- II. Jadran - Marseille - Španija - Maroko i povratak
Polazak iz Sušaka, Šibenika, Splita i Dubrovnika 2 za: Marseille, Barcelonu, Valenciju, Alicante, Oran i Casablanku, tićući po potrebi i druge luke u pravcu pruge.
- III. Jadran - Malta - Nord Afrika - Valencija i povratak
Polazak iz Sušaka, Šibenika, Splita i Dubrovnika 2 za: Maltu, Tuniz, Alger i Valenciju, tićući po potrebi i druge luke u pravcu pruge.
- IV. Jadran - Nord Evropa i povratak
Polazak iz Sušaka, Šibenika, Splita i Dubrovnika 2 za: London, Anvers, Amsterdam i Rotterdam tićući po potrebi i druge luke u pravcu pruge.

Za sve informacije obratiti se na upravu društva u Sušaku, tel. 131 i 323

RUDOLF KOMPARA
 SPLOŠNO MIZARSTVO
 Moderne notranje opreme sob —
 salonov — pisarn — portalov in
 stavbena dela
 Zaloga pohištva lastnoročnih
 izdelkov
 M A R I B O R
 ALEKSANDROVA CESTA 48

Obućarska radionica cipela
IVAN KOMEN
SUŠAK
 Trsatake stube broj 2

HOTEL
„JADRAN“
SUŠAK
 TELEFON BROJ 120
 TOPLE MORSKE KUPKE

Upozoravam svoje prijatelje i znance,
 da sam u Zvonimirovoj ul. 30 otvorio

Trgovinu manufakturnom

kratkom i pletenom robom

Nastojat ću, da cij. mušterije velikim
 izborom i solidnim cijenama podvorim
 na potpuno zadovoljstvo.

Jedan posjet isplatiti će Vam se!

Preporuča se

„JUNO“

Eduard Francišković

ZAGREB

Zvonimirova ul. 30

TUDI VI RABITE

Stroje
 za obdelovanje železa in lesa,
 žage, kamnolome itd.
 Motorje
 za vsako napetost, za bencin,
 surovo olje itd.
 Poljski železniški materijal
 Tračnice, kretnice, okretnice,
 (Muldenkipper) normalne želez-
 niške tije.
 Traverze
 gradbene kotno železo, (Fisch-
 eisen), betonsko železo, ploče-
 vine.
 Transmisije
 Ležaji itd.
 Cevi
 za ograje, vođe.
 Vse dobite kot
 priložnostno priliko
 rabljeno vendar popolnoma oh-
 ranjeno. Raznovrstne kovine pri
 Justin Gustinčić-u, Maribor
 TELEFON 21-30
 mehanična delavnica
 Tattenbachova 14, Kopalniška 19,
 Franciškanska 20.
 O potrebi vprašajte, s tem si pri-
 hranite Vaš denar

AUTOMEHANIČKA RADIONA
 I GARAZA

„JADRAN“

Julijan Jerina, Sušak

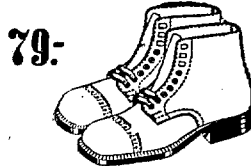
RUŽIČEVA UL. 23 - TELEFON 89

Vrši popravke svih vrsti motora.

Sretan Božić

Tople dječje cipele, izrađene od ti-
 ne kože točno postavljene i opševne
 sa tuilim petom.

Izdržljive i lake a ipak lagane vi-
 soke cipele za dječake iz smudž
 boksa sa čvrstim kožnim dnom.

Mlađe dame i djevojke trebaju
 ovakve lake i udobne cipele, koje
 će njihovoj mladosti dati još više
 draži. Izrađene su od finog boksa
 u smudžnoj boji sa ukrasom od se-
 miša na vezivanje.

Elegantne damske sužene cipele sa
 ukrasom, zakopčavaju se sa dva
 dugmeta.

Elegantna damska polucipele od fi-
 nog laka i sa solidnim ukrasom. Va-
 ša noga će u ovim cipelama izgle-
 dati savršeno elegantna.

U ovim cipelama biti će Vam noga
 kao u peći. Izrađene su od toplog
 sukna i opševne kožom.

Uljena muška cipela izrađena od
 fineg gvozdjeg boksa sa jakim ko-
 žnim dnom na rano šivena. Prak-
 tična za svaku priliku.

Kvalitne su potkrovnice svakom čovjeku,
 čuvaju Vaš žene i djeću od vlage i
 prehlade. Muške Din 39 — ženske
 Din 29, dječje Din 19. — 1 26.

„NAB PONOŠ“. Elegantna na ram
 šivena lak cipele za gospođu. Za
 ples uz smoking i frak najpodesnije
 su. Fina izrada i solidan ukras ga-
 rantiraju za njenu eleganciju.

Rota

**ŠPECERAJ, DELIKATESE
 GABRO FEREK**

ZAGREB, Zvonimirova 44

Prima banatsko brašno, dalmatinsko ulje i t. d.

GRADSKA ŠTEDIONICA U SUŠAKU

Brzjavni: Gradska štedionica — Telefon 2-14

Prima uloške na štedne knjižice i u tekućem
 računu uz najpovoljnije uvjete. — Podjeljuje
 zajmove uz hipotekarno, mjenbeno i ino
 osiguranje.

Za sve obveze jamči općina grada Sušaka

ZALAGAONICA

Daje zajmove na dragocejenosti.

Uređuje od 8-12 i pol i od 16 do 17 sati.

AGENTURNA
 I KOMISIONARNA
 TRGOVINA ŽITARICA I SVIH
 ZEMALJSKIH PROIZVODA

UJEDNO OBAVLJA PREVOZ TE-
 RETNIM AUTOMOBILIMA

„AUTOPREVOZ“

SUŠAK
 TELEFON BROJ 124 I 437

ANTON RUBEŠA

TRGOVINA DRVA, UGLJENA I
 GRADJEVNOG MATERIJALA

SUŠAK

TELEFON BROJ 67.

listra izlazi svakog tjedna u petak. — Broj cenzurnog računa 28.729. — Pretpisati: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za umjerenstvo dvostruko, za Ameriku i Španiju
 na godinu. — Izlazi se računajući po cjeniku Jugoslavenske štampice d. d. Zagreb, Muzarvanjkova 28a. (t. broj telefona 67-89. — Za uređništvo odgovara IVAN STAMK, Zvonimiro-
 rova ulica 48, III. kat. — Tisak: Stećakina. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij listra, Alaksava ulica broj 28a. — Za tisak odgovara Radoš, Matković, Zagreb, ulica broj 132.